SUMMA SYNTAXICA

CUM THEMATIS

AD EXERCENDUM.

AUCTORE

MARIO LAPLANA,

SOCIETATIS JESU SACERDOTE.

FRIBURGI BRISGOVIAE.
SUMPTIBUS HERDER.
TYPOGRAPHI EDITORIS PONTIFICII.
MDCCCXCIV.
EJUSDEM LIBRARIAE AEDES SUNT VINDOBONAE, ARGENTORATI ET MONACHII
ATQUE IN URBE S. LUDOVICI AMERICANA.

SUMMA SYNTAXICA

CUM THEMATIS

AD EXERCENDUM.

AUCTORE

MARIO LAPLANA,

SOCIETATIS JESU SACERDOTE.

PARS PRIMA:

SUMMA SYNTAXICA.

FRIBURGI BRISGOVIAE.
SUMPTIBUS HERDER.
TYPOGRAPHI EDITORIS PONTIFICII.
MDCCCXCIV.
EJUSDEM LIBRARIAE AEDES SUNT VINDOBONAE, ARGENTORATI ET MONACHII
ATQUE IN URBE S. LUDOVICI AMERICANA.

JOANNES GRANERO,
Praepositus Provinciae Toletanae Societatis Jesu.

QUUM opus, cui titulus: «Summa syntaxica cum thematis ad exercendum» a P. Mario Laplana, nostrae Societatis sacerdote, conscriptum aliquot patres, quibus id commisimus, recognoverint et in lucem edi posse censuerint, facultatem damus, ut typis mandetur. In cujus rei fidem has litteras manu nostra subscriptas et sigillo nostro munitas dedimus.

Matriti, mense Aprili, anno 1894.

(L. S.) ***Joannes Granero*** *S. J.*

Typis Herderianis Friburgi Brisgoviae.

A. R. P. LUDOVICO MARTIN,

Praeposito Generali Societatis Jesu.

TAMETSI hunc librum, quia versatur in re valde tenui, intelligo esse indignum, qui Tuae Paternitati dedicetur, tamen, quem summo labore et fortasse non inutili elucubravi, offerre non dubito Patri optimo et de his studiis bene merito.

Accipe igitur benigne hoc qualecumque munus, quo videlicet memoriam revocare libet temporum illorum, quum mihi in exsilio adolescenti Tua consuetudine frui licuit, tuoque exemplo ad virtutem et litteras grassari.

M. Laplana.

quibus praesidiis; con la ayuda de quienes
quorsum; con qué motivo

Prologus.

SI meus hic labor ad tuas manus pervenerit, benigne lector, quaeres, opinor: quid istuc libri sit, quorsum haec scribantur, quibus praesidiis et cui usui. Recte tu quidem quaesiveris, debeoque tibi satisfacere.

1. Quod sit nostrum propositum.

Nihil est auditoribus grammaticae ad dictionem formandam accommodatius, quam ut praecepta syntaxica multum exercendo in usum deducant et auctorum elegantias diu imitando faciant suas. Quod ut assequantur, necesse est scribendi argumenta magistrum talia dictare, «quae ad praecepta syntaxeos et auctorum imitationem referantur» [1].

Sed quum fieri facillime possit, ut magister, sive egens tempore sive laborem fugiens, themata negligat et argumenta scribendi parum idonea dictet; ei incommodo mederi posse videtur hoc opusculum, in quo et themata affero secundum praecepta syntaxica et praecepta ipsa subjicio, quibuscum themata conferantur, et selectos auctorum locos exhibeo ad studium componendi accommodatos.

Et haec quidem ratio formandae dictionis neminem arbitror esse magistrum grammaticae, cui non vehementer pro-

[1] Ratio stud. Soc. Jesu. Reg. 6. Profess. suprem. gramm.

betur. Compositio enim Latina, sicut ceterae artes, magis constat exercitio quam doctrina praeceptorum. Nam ut ii, qui picturae aut musicae dant operam, utilius tractant penicillum aut inflant tibiam, quam de pingendi canendive artificio audiunt, sic etiam candidatus Latinae compositionis commodius sumit calamum, quam docetur componendi regulas.

Sed ne hae quidem negligendae sunt; nam, ut manca praeceptio est, quae veterum exemplis non firmatur, sic caeca sit necesse est exemplorum via, quae non illustratur praeceptorum face.

2. Quae fuerint partes meae in conficiendo hoc libro.

Hunc librum ut scriberem, innumeras auctoritates diu legendo congessi ex classicis scriptoribus; plurimas etiam ab aliis congestas mutuatus sum, maxime ex Forcellino, Sanctio, Alvaro, Valla, Despauterio, Perizonio, Handio, Guardia et Wierceyskio.

Praecepta facio plura, quam sueverunt vulgo; sed omitto de constructionum causis disputare scriboque omnia nude et quam possum brevissime. Quod siquid, prae nostra brevitate, videbitur mancum aut intellectu difficile, id, inspectis exemplis, quae subjicio, auditoque magistro, commodius percipient discipuli, quam si plura a me scriberentur.

Ut vero themata concinnarem, selegi ex classicis scriptoribus plurima argumenta, ubi esset magna varietas rerum et sententiarum. Utque ea tironum exercitio accommodarem, sustuli omnem stili difficultatem: mollivi hyperbati duritiem, complanavi salebras, dedi obscuris lucem, praecidi redundantia, ut possent tirones inoffensa via currere omnemque operam ad solam linguae proprietatem conferre. Nempe ut nutrices

cibum prius mandunt molliuntque, quam infantibus in os inserant, sic ego auctorum argumenta prius liquefacio, quam tironibus trado ad exercendum.

At siquis me objurgandum censeat, quod auctores tangere ausus sum, fatebor equidem intactos me quondam dictasse auditoribus meis; sed meus in vertendo labor quum asperior opinione tum proposito impar repertus est: non enim valebat tiro dictionem suam ad auctorum normam effingere neque conferre postmodum cum exemplari, propterea quod classicae orationis contextus intricatior saepe est, quam ut tiro assequi possit. Atque illud pejus, quod operam, quam impendere discipuli debuerant ad proprietatem linguae, insumere cogebantur non sine taedio et temporis jactura ad inquirendum de sensu et compagine sententiarum.

Quodsi meus labor detrimentum aliquod intulisse videbitur auctorum elegantiae, id postmodum legendis auctoribus redimetur.

3. Quomodo hoc opusculo utendum sit.

Ratio autem utendi opusculo meo haec esse debebit. Tres libri (nam in tres libros dispertivi omnia) simul tradentur: primus mane praelegetur, alter vespere; tertius dictabitur quotidie ad componendum conversus in vernaculum.

Exempla auctorum, quae praeceptis terna plerumque subjicio, tam diu ntiroes versabunt, quoad penitus intellexerint, et, si fieri possit, memoriae mandaverint. Nec contenti memoriae mandavisse nitentur in usum deducere, diu multumque imitando. Quod ut assequantur, indigent professoris magisterio, qui et praecepta, quae a me presse data sunt, pluribus verbis exponat et thema idoneum vertat quotidie in vernaculum dictetque ad componendum.

Ineuntibus hoc studium non sunt tradenda omnia, sed praecipua tantum. Dein, quum reveniatur ad repetenda, quae cognita sunt, adjicientur aliqua nova.

Componere incipientibus dictanda non est perpetua oratio, sed singulae tantum sententiae[1], quas quum formare ad unguem didicerint, licebit gradum faciant ad themata secundi deincepsque tertii ordinis, ubi proponitur ad exercendum perpetua oratio.

Operam tirones dabunt, ut dictatum scribendi argumentum plane intelligant idque omnino reddant Latino sermoni, quod vernaculo dictatum est.

Denique, ubi castigandae gratia scriptionis legetur a magistro classicum exemplar, observent diligenter, quemadmodum dicta sint ab auctore Latino ea, quae ipsi dicere emendate non potuerunt, et ex eo scriptionem suam castigandam curabunt.

Admonitio.

Ut delectus rerum facile institui possit, distinguuntur asterisco * ea, quae sunt maxime necessaria; cruce †, quae sunt valde utilia. Cetera in eorum gratiam afferuntur, qui syntaxim cupiunt penitius cognoscere.

[1] Abunde invenies in libri tertii capite primo.

INDEX SUMMAE SYNTAXICAE.

LIBER PRIMUS.

CONSTRUCTIO PARTIUM ORATIONIS.

CAPUT PRIMUM.

De concordantiis.

		Pag.
I.	Concordantia nominis substantivi	1
II.	Concordantia nominis adjectivi	2
III.	Concordantia pronominis relativi	5
IV.	Concordantia verbi	8

CAPUT SECUNDUM.

De constructione.

I.	Constructio nominis substantivi	11
II.	Constructio nominis adjectivi	14
1.	Adjectiva cum genitivo	14
2.	Partitiva et numeralia	15
3.	Adjectiva cum dativo	16
4.	Adjectiva cum ablativo	18
5.	Adjectiva comparativa	19
6.	Adjectiva superlativa	22
III.	Constructio pronominis	22
1.	Pronomen cum casu	22
2.	Pronomen reciprocum	26
3.	Reciprocum personale	27
4.	Reciprocum possessivum	29
5.	Amphibolia in reciproco possessivo	30
6.	Amphibolia in reciproco personali	32

Pag.
IV. Constructio verbi 33
1. Verbum substantivum 33
2. Verba cum genitivo 34
3. Verba cum dativo 37
4. Verba cum altero accusativo 40
5. Verba cum ablativo 42
6. Verba cum ablativo et praepositione 44
V. Constructio participii 46
VI. Constructio gerundii 47
VII. Constructio supini 51
VIII. Constructio ceterorum verbalium 52
IX. Constructio adverbii 53
1. Adverbia generatim 53
2. Adverbia singulatim 55
X. Constructio praepositionis 61
XI. Constructio conjunctionis 76
XII. Constructio interjectionis 84

CAPUT TERTIUM.
De affectionibus partium orationis.

I. Casus 84
1. Nominativus 85
2. Genitivus 86
3. Dativus 88
4. Accusativus 89
5. Vocativus 91
6. Ablativus 92
II. Voces verbi 93
1. Vox activa 93
2. Vox passiva 95
III. Modi verbi 97
1. Modus indicativus 97
2. Modus subjunctivus 98
3. Modus imperativus 99
4. Modus infinitivus 101
IV. Tempora verbi 103

CAPUT QUARTUM.
De quibusdam relationibus.

I. Relatio loci 105
1. Locus *ubi* 105
2. Locus *unde* 107

Pag.
3. Locus *quo* 108
4. Locus *qua* 109
5. Locus *quorsum* 110
II. Relatio temporis 110
1. Tempus *quando* 110
2. Tempus *quamdiu* 111
3. Tempus *quam dudum* 111
4. Tempus *intra quod* 112
III. Relatio spatii 112

LIBER SECUNDUS.
ORATIONIS FORMATIO.

CAPUT PRIMUM.
De oratione ejusque elementis . . 114

CAPUT SECUNDUM.
De oratione simplici.

I. Oratio verbi substantivi 115
II. Oratio verbi adjectivi 116

CAPUT TERTIUM.
De oratione pronominis relativi.

I. Constructio relativi 118
II. Contractio in participium 121

CAPUT QUARTUM.
De oratione infinita.

I. Infinitum generatim 123
II. Infinitum singulatim 126
III. Attractio et rejectio infiniti 131

CAPUT QUINTUM.
De oratione subjunctiva.

I. Verba intellectus, linguae et sensus 133
II. Verba dubitativa 134
III. Verba voluntativa et hortativa 136
IV. Verba eventus et convenientiae 138

Pag.
V. Verba affectiva 140
VI. Verba timoris 141
VII. Verba prohibitiva 142

CAPUT SEXTUM.

De ceteris orationis modis.

I. Modus finalis 143
1. Finalis per particulas 143
2. Finalis per participium 145
3. Finalis per gerundium 146
4. Finalis per supinum 147
5. Finalis per infinitum 147
II. Modus causalis 147
1. Causalis per particulas 147
2. Causalis per participium 149
III. Modus conditionalis 150
IV. Modus temporalis 153
1. Temporalis per particulas 153
2. Temporalis per participium 155
3. Temporalis per gerundium 158
V. Modus correlativus 159

Appendices.

Appendix ad n. 84 et 86 162
Appendix ad n. 98 168
Appendix ad n. 130 168
Appendix ad n. 212 169
Appendix ad n. 222 et sqq. 171
Appendix ad n. 249 172
Appendix ad n. 301 172
Appendix ad n. 326 173
Appendix ad n. 330 174
Appendix ad n. 331 174
Appendix ad n. 336 175
Appendix ad n. 347 175

LIBER PRIMUS.

CONSTRUCTIO PARTIUM ORATIONIS.

CAPUT PRIMUM.

DE CONCORDANTIIS.

I. Concordantia nominis substantivi. — II. Concordantia nominis adjectivi. — III. Concordantia pronominis relativi. — IV. Concordantia verbi.

I. Concordantia nominis substantivi.

* 1. *Substantiva concordant casu (a), licet discordent numero (b) et genere (c):*

a.

CIC. Apud *Herodotum, patrem* historiae, sunt innumerae fabulae.

CIC. Legimus epistolas *Corneliae, matris* Gracchorum.

b.

LIV. Pergo ad delendam *urbem Vejos.*

VIRG. Coridon ardebat *Alexin, delicias* domini.

c.

CIC. Quid dicam de *thesauro* omnium rerum, *memoria?*

LIV. *Virgines* Vestae legit, Alba oriundum *sacerdotium.*

2. Tamen, si alterum substantivum habeat utriusque generis formam, eligitur commoda:

CIC. Iste *homo,* acerrimus bonorum *expulsor,* annum et sex menses nihil petit.

CIC. O vitae dux, *expultrix* vitiorum, *philosophia.*

MART. Terrarum *dominum* pone *supercilium.*

CIC. *Voluptates,* blandissimae *dominae,* animum a virtute detorquent.

† *3. Observa illa:*

CIC. Archias se ad scribendum contulit *Antiochiae,* celebri quondam *urbe.*

CIC. Milites *Albae* constiterant, in *urbe* opportuna.

4. Observa iterum illa, ubi alterum substantivum est genitivi instar:

LIV. Cetera *multitudo, decimus quisque* ad supplicium lecti[1].

SALL. *Capti* ab Jugurtha, *pars* in crucem acti, *pars* bestiis objecti sunt.

II. Concordantia nominis adjectivi.

* *5. Adjectiva*[2] *concordant substantivis*[3] *genere, numero et casu:*

VIRG. *Maximus heros* maternas agnovit aves.

PLAUT. Utinam aut *hic surdus* aut haec muta sit.

CURT. *Parva scintilla* magnum excitavit incendium.

† *6. Adjectiva copulatis concordant plurali numero (a) vel singulari (b):*

a.

CIC. Ei sunt *adjunctae pietas,* bonitas, liberalitas.

[1] Quasi: *ceterae multitudinis* decimus quisque . . .

[2] Et quaecumque adjectivorum ritu adhaerescunt substantivis.

[3] Aut agentibus vicem substantivorum.

LIV. Hippocrates *et* Epicydes *nati* sunt Carthagine.

CIC. In decemviris *neque* ego *neque* Caesar *habiti.*

b.

CIC. Lex Aelia *et* Fusia *eversa* est.

LIV. Pax venia*que* ab diis *impetrata.*

SUET. Jus arbitrium*que* illi *permissum.*

7. Si per **cum** *substantiva jungantur, adjectivum plurali numero (a) vel singulari concordat (b):*

a.

OV. Ilia *cum* Lauso de Numitore *sati.*

JUST. Filium Alexandri *cum* matre *custodiendos* mittit.

OV. Sors eadem *Ismarios* Hebrum *cum* Strymone siccat[1].

b.

CIC. *Occisus* est *cum* liberis M. Fulvius consularis.

CIC. Domitius *cum* Messala *certus* esse videbatur.

8. Si copulata fuerint varii generis, adjectivum concordat propiori (a) aut nobiliori (b)[2] *aut ponitur neutro genere (c)*[3]*:*

a.

LIV. Senatus consultum litterae*que* in Etruriam *missae.*

CIC. *Plenum* forum *et* basilicas istorum hominum videmus.

LIV. Patres decrevere legatos sortes*que* oraculi Pythici *exspectandas* esse.

b.

TER. Jam pridem pater mihi *et* mater *mortui* sunt.

LIV. Decem *ingenui,* decem *virgines, patrimi* omnes.

[1] H. e.: Hebrum et Strymonem Ismarios.

[2] Neutrum nobilius habetur prae muliebri.

[3] In rebus, non personis.

VARRO. Cererem *et* Liberum invoco, quod *horum* fructus maxime necessarii sunt.

c.

LIV. Phormiis nuntiatum est portam murum*que* de coelo *tacta.*

CIC. Moderati habitus affectiones*que apta* sunt ad naturam.

LIV. Naturâ *inimica* sunt libera civitas *et* rex.

9. Etiamsi res copulatae sint ejusdem generis, licet dari neutrum:

SALL. Ni virtus fides*que* vestra *spectata* mihi forent.

CIC. Stultitia *et* temeritas *et* intemperantia sunt *fugienda.*

† *10. Collectivis dare licet adjectivum plurale:*

VIRG. Titania *pubes* fulmine *dejecti.*

LIV. Fit concursus *populi mirantium,* quid rei esset.

LIV. Propalam in foro ingens *turba circumfusi* fremebant.

11. Observa in distributione concordantiam:

LIV. *Cornua dextrum* ad castra, *laevum* ad urbem tendit.

SUET. Duobus *Sextis, Pompeio* et *Appuleio,* consulibus.

12. Superlativa (a, b) et numeralia (c, d) concordant ut cetera adjectiva (a, c) vel petunt genus a regimine (b, d):

a.

CIC. *Indus,* omnium fluminum *maximus.*

PLIN. *Hordeum,* frugum omnium *mollissimum.*

b.

PLIN. *Velocissimum animalium* est delphinus.

PLIN. Venenis coturnices pinguescunt, *placidissima animalium.*

c.

CIC. Decem *millia* talentûm Gabinio ait esse *promissa.*

LIV. *Caesa* ad viginti *millia* hominum.

d.

CURT. Duo millia *Tyriorum* crucibus *affixi.*

LIV. Septem millia *hominum* in naves *impositi.*

13. Adjectivum suppositi (a) attrahitur aliquando ad praedicatum (b), maxime in pronominibus (c):

a.

JUST. *Semiramis credita* est puer.

b.

CIC. Non omnis *error* stultitia *dicenda* est.

TER. *Paupertas* onus mihi *visum* est.

LIV. Et *ludi* fuerunt Megalesia *appellata.*

c.

CIC. Hominis summum *bonum* quaeremus; *is* autem esset nihil nisi animus.

VIRG. Sed *revocare* gradum, *hoc* opus, *hic* labor est.

SALL. In fuga salutem *sperare, ea* vero dementia est.

14. Sunt, quae concordant graeco more:

OV. *Turpe* senex *miles,* turpe senilis amor.

CIC. *Turpitudo pejus* quam dolor.

VIRG. *Varium* et mutabile semper *femina.*

15. Quaedam concordant subaudito:

CIC. Actioni *primas* dedisse Demosthenes dicitur.

CELS. Ne ex hac quidem causa sudanti *frigida* bibenda est.

PLAUT. Venio ad macellum: rogito pisces; indicant caros, *agninam* caram, caram *bubulam* et *vitulinam.*

III. Concordantia pronominis relativi.

* *16. Nomen, quod praeit relativo, appellatur antecedens (a); quod subit, consequens (b):*

a.

CIC. Exstat *oratio* C. Gracchi, qua in oratione multa in Pisonem dicuntur.

b.

CIC. Exstat oratio C. Gracchi, qua in *oratione* multa in Pisonem dicuntur [1].

17. Relativo, si ponitur adjective, non est antecedens:

PLAUT. *Quas* tu mihi tabulas, *quos* luscos libertos somnias?
PHAEDR. O *qui* tuarum, corve, pennarum est nitor!
CIC. *Quae* celebritas oppidorum, *qui* agri, *quae* fruges!

* *18. Relativum concordat antecedenti genere et numero (a), consequenti etiam casu (b):*

a.

CIC. Recordare de *ceteris, quos* adesse vides.
NEP. Suam *existimationem* agi putabat, *qua* nihil habebat carius.
CIC. *Id* maxime quemque decet, *quod* est cujusque maxime suum.

b.

CIC. *Quam domum* nemo sine lacrymis praeterire poterat, hac te in domo diversari non pudet?
QUINT. Timeo ne, *quos* porrexerim *cibos*, venena fiant.
CIC. *Quibus* de *rebus* ad me scripsisti, coram videbimus.

19. Relativum concordat personae antecedentis:

TER. Hoc *mea* non refert, qui *sum* natu major.
CIC. Oh *te* ferreum, qui illius periculo non *movearis!*
CIC. *Me* caecum, qui haec non *viderim!*

20. Relativum ad varia pertinens concordat generi nobiliori (a), vel ponitur in neutro (b):

[1] Quae, ut vides, sunt unum idemque.

a.

CIC. Propter summam et *doctoris* auctoritatem et *urbis, quorum* alter te scientia augere potest, altera exemplis.

b.

LIV. *Naves captivosque, quae* ad Chium capta sunt, restitui postulabat.
CIC. Repetebant *deos* penates, *aras, focos,* in *quae* tu invaseras [1].

† *21. Si intersit relativum inter duo nomina, quorum alterum praedicetur de priore, potest alteri (a) vel priori concordare (b):*

a.

LIV. Quinctius trans Tiberim colebat *agrum, quae prata* Quinctia vocantur.
CAES. Venerunt *Vesuntionem, quod* est *oppidum* Sequanorum.
COLUM. Solent fastidia ciborum afferre *incrementa* linguae, *quas ranas* veterinarii vocant.

b.

VARRO. Ne vulnerentur a bestiis, imponuntur canibus *collaria, quae* vocantur *maelium.*
LIV. Herculi sacrificium fecit in *loco, quem Pyram* vocant.
OV. Parte locant *clivum, qui* tunc erat ardua *rupes.*

22. Raro attrahitur antecedens ad casum relativi (a); longe rarius attrahitur relativum ad casum antecedentis (b) [2]*:*

a.

TER. *Eunuchum, quem* dedisti mihi, quas turbas fecit!
PLAUT. *Naucratem, quem* convenire volui, non erat in navi.
VIRG. *Urbem, quam* statuo, vestra est.

[1] Atque haec de rebus, non de personis.

[2] Haec alii aliter explicant; sed haec est omnium verissima et facillima explicandi ratio.

b.

LUCIL. Quum scribas et agas aliquid *eorum, quorum* consuevisti, gaudeo.

LIV. Raptim, *quibus* quisque poterat, *elatis* agmen migrantium impleverat vias [1].

23. Suppresso aliquando antecedente, concordat relativum subeunti substantivo:

CIC. Si mihi permisisses rem, *qui meus amor* in te est, confecissem.

QUINT. Hoc si scisses, *cujus pietatis* es, nemo te antecessisset.

CIC. Utrum admonitus, an, *qua* iste *sagacitate* est, sine ullo duce pervenerit, nescio.

24. Relativum redditur aliquando ad subauditum:

HIRT. Caesar alteram alam mittit, *qui* satagentibus occurrerent.

CIC. Nostra, *qui* remansissemus, caede te contentum esse dicebas.

CIC. Disputationis fuit extremum de immortalitate animorum; *quae* se in quiete per visum ex Africano audisse dicebat [2].

IV. Concordantia verbi.

* *25. Verba suppositis concordant numero et persona:*

VIRG. Dum *tu sectaris* apros, *ego* retia *servo*.

CIC. *Nihil est* liberale, quod non idem justum.

CIC. *Erant* in Torquato plurimae *litterae,* nec eae vulgares.

26. Verba suppositis copulatis concordant numero plurali (a) vel singulari (b):

[1] H. e.: Raptim elatis *iis, quae* quisque poterat (efferre).

[2] Cetera de relativo habes in n. 305 et sqq.

a.

PHAEDR. Ad rivum eundem lupus *et* agnus *venerant.*

PHAEDR. Vacca *et* capella *et* patiens ovis injuriae socii *fuere* cum leone.

CIC. *Frons, oculi, vultus* saepe *mentiuntur.*

b.

CIC. Lucus ille *et* haec Arpinatium quercus *agnoscitur.*

CIC. *Egit* pater *et* filius, ut tibi sponderemus.

CIC. Virtus *et* honestas *et* pudor cum consulibus esse *cogebat.*

27. Item personae nobiliori (a) vel propiori (b) [1]:

a.

CIC. *Ego* fratresque mei pro vobis arma *tulimus.*

TER. Haec si neque *ego* neque tu *fecimus,* non sivit egestas facere nos.

CIC. In decemviris neque *ego* neque Caesar habiti *essemus.*

b.

CIC. Et ego et *Cicero* meus *flagitavit.*

CIC. Vos ipsi et *senatus* frequens *restitit.*

CIC. Sextium quanti facere debeam, et tu et *omnes* homines *sciunt.*

28. Si per **cum** *personae jungantur, verbum concordat singulari numero (a) vel plurali (b):*

a.

CIC. Tu ipse *cum* Sexto quid *cogites* scire velim.

CIC. Domitius *cum* Messala certus esse *videbatur.*

b.

SALL. Bocchus *cum* peditibus, quos filius ejus adduxerat, postremam aciem *invadunt.*

[1] Nobilior est prima prae secunda et haec prae tertia.

CIC. Caesar *cum* Scipione leges *contulerunt.*
LIV. Dux *cum* aliquot principibus *capiuntur.*

† *29. Collectivis (a, b) et partitivis (c, d) concordant verba plurali numero (a, c) vel singulari (b, d):*

a.

OV. Thura *ferant placentque* novum pia *turba* Quirinum.
PLAUT. Magna *pars* morem hunc *induxerunt.*
LIV. Magna *multitudo* perditorum hominum *convenerunt.*

b.

VIRG. *Pars* densa ferarum tecta *rapit* sylvas.
CIC. *Multitudo contulit* se ad eam disciplinam.
CIC. Illo die *gens* ista Clodiana, quod facere *voluit, effecit.*

c.

SALL. *Alius* alio more viventes incredibile est quam facile *coaluerint.*
TER. *Aperite aliquis* actutum ostium.
CURT. Sibi *quisque habeant,* quod suum est.

d.

SUET. Damnati omnes *alius* alio casu *periit.*
CIC. Suam *quisque* videri *vult* afferre sententiam.

30. In distributione datur pluralis numerus (a) vel singularis (b):

a.

LIV. Palatium *Romulus, Remus* Aventinum *capiunt.*
LIV. Ita duo deinceps reges, *ille* bello, *hic* pace civitatem *auxerunt.*

b.

CAES. Gallos ab Aquitanis *Garumna* flumen, a Belgis *Sequana dividit.*
LIV. Duo ordinarii consules, *alter* morbo, *alter* ferro *periisset.*

31. Saepe verbum subauditur e proximo:

CIC. Haec si ego dixero, incredibilia videbuntur; si vos, facile fidem invenerint.
CIC. L. Luculli virtutem quis? At quam multi villarum magnificentiam imitati sunt!
CIC. Olim cum regnare existimabamur; non tam ab ullis quam hoc tempore observor a familiarissimis Caesaris.

*32. **Sum** attrahitur aliquando ad praedicatum:*

CIC. Tui consulatus *fuit* initium ludi Compitalitii.
SEN. Magnae divitiae *sunt* composita paupertas.
OV. Quas geritis vestes, sordida lana *fuit.*

CAPUT SECUNDUM.

DE CONSTRUCTIONE.

I. Constructio nominis substantivi. — II. Constructio nominis adjectivi. — III. Constructio pronominis. — IV. Constructio verbi. — V. Constructio participii. — VI. Constructio gerundii. — VII. Constructio supini. — VIII. Constructio ceterorum verbalium. — IX. Constructio adverbii. — X. Constructio praepositionis. — XI. Constructio conjunctionis. — XII. Constructio interjectionis.

I. Constructio nominis substantivi.

* *33. Substantivum nomen fert genitivum (a) et ablativum (b), cui praepositio (c) saepe adjungitur*[1]*:*

a.

CIC. Somnus est imago *mortis.*
TAC. Maluit patrati quam incepti *facinoris* reus esse.
PHAEDR. Quum cepissent cervum vasti *corporis,* sic est loquutus leo.

---

[1] Plura de genitivo et ablativo habes in n. 224 et sqq. et in n. 244 et sqq.

b.

PLAUT. Tun' *capite* cano amas, homo nequissime?

CIC. Aristoteles, vir summo *ingenio,* docere coepit.

NEP. Datames Thuin, hominem vasti corporis terribilique *facie,* veste texit.

c.

VIRG. Te memorande canemus, pastor *ab Amphryso.*

QUINT. Cynicum apud censores reum *de moribus* facit.

CIC. Athenienses ad senatum legatos *de* suis *rebus* mittunt.

34. Substantivum regens suppletur saepe e proximo:

CIC. Sexto idus duas epistolas accepi: unam a meo tabellario, alteram a Bruti.

PLIN. Prolibare diis vina nefastum habetur, praeter imputatae vitis, fulmine tactae.

COLUM. Latitudinis pedes cum longitudinis sic multiplicabis.

* *35. More substantivorum postulant genitivum adjectiva, quae substantive ponuntur, sive illa ponantur neutro genere singulari (a) sive neutro plurali (b) sive masculo plurali (c):*

a.

CIC. *Plurimum* in scribendo *laboris* haberet.

CIC. *Tantum vini* in Hippiae nuptiis exhauseras.

POMP. MELA. Satarchae ob *saevum hiemis* specus habitant totum bracati corpus.

b.

LIV. Oppidani Astapae locum in foro destinant, quo *pretiosissima rerum* suarum congererent.

CIC. In *interiora aedium* penetravit.

CAES. In occultis ac *reconditis templi.*

c.

LIV. Scipio Massinissam cum *expeditis* militum ad persequendum Syphacem mittit.

VELL. *Veteres* ducum Romanorum sunt.

LIV. Fidenatium *qui* supersunt, ad urbem Fidenas tendunt.

36. Observa illa:

Ardua *montium.* — Lubrica *vallium.* — Roscida *cespitum.* — *Aquarum* profunda. — Immensa *camporum* [1].

* *37.* **Opus** *et* **usus** *regunt ablativum (a) nec non genitivum (b), nisi fiunt praedicata (c):*

a.

CIC. *Praesidio* firmiori ad eam provinciam opus est.

PLAUT. Quando multos habeo cognatos, quid opus mihi est *liberis?*

VIRG. Nunc *animis* opus, Aenea, nunc *viribus* usus.

b.

LIV. Ad consilium pensandum *temporis* opus est.

OV. Lunaque fulgebat, nec *facis* usus erat.

LIV. Quanti *argenti* opus fuit et sex mensium frumentum accepit.

c.

CIC. Dux nobis et auctor opus est.

NEP. Themistocles celeriter ea, quae opus erant, reperiebat.

PLAUT. Tua opera mihi est usus.

† *38.* **Opus** *et* **usus** *junguntur etiam verbo (a), maxime participio (b):*

a.

CIC. Legem curiatam *ferre* opus est consuli.

TER. Opus est adjutorem mihi *dari.*

PLAUT. Nunc tibi opus est, ut aegram te *assimiles.*

---

[1] Pro: *Ardui montes, lubricae valles* etc., quae sunt frequentia apud historicos.

b.

SALL. Ubi consulueris, mature *facto* opus est.

PLAUT. Ego ibo domum, ut parentur, quibus *paratis* opus est.

TER. In arcem *transcurso* opus est.

PLAUT. Citius fit, quod *facto* non est usus, quam quod *facto* est opus.

II. Constructio nominis adjectivi.

1. Adjectiva cum genitivo. — 2. Partitiva et numeralia. — 3. Adjectiva cum dativo. — 4. Adjectiva cum ablativo. — 5. Adjectiva comparativa. — 6. Adjectiva superlativa.

NOTA. Adjectivorum differentiae et constructiones sunt innumerae; ego praecipuas summatim perstringam; ceteras in lexicis quaerito.

1. Adjectiva cum genitivo.

* *39. Genitivo gaudent adjectiva scientiae (a), participationis (b) et abundantiae (c):*

a.

CIC. Faciam te *consilii* nostri certiorem.

HOR. Indoctus *pilae discive* quiescit.

LIV. Exercitus *locorum* prudens.

b.

TAC. Collega imperii, consors tribuniciae *potestatis.*

CIC. Tu es *mentis* compos? tu non constringendus?

TAC. Retinet sub vexillo *ceterorum* immunes, nisi *propulsandi hostis.*

c.

VIRG. Quam dives *pecoris*, nivei quam *lactis* abundans.

LIV. *Omnium* egeni corpora humi prostraverunt.

LIV. Fertilis *hominum frugumque* Gallia.

40. Aliqua hujus ordinis expertia sunt genitivi:

CIC. Homo artium *studiis eruditus.*

CIC. *Doctrina* liberaliter *institutus.*

CIC. An tu *dialecticis* ne *imbutus* es quidem?

41. Sunt adjectiva, quae apud poëtas solum et historicos genitivum sortiantur:

Floridus *aevi.* — Validus *animi.* — Devius *aequi.* — Integer *vitae.* — Praeceps *animi.* — Ambiguus *consilii.* — Purus *sceleris* [1].

2. Partitiva et numeralia.

* *42. Partitivis datur genitivus (a), item numeralibus, sive cardinalia sint (b) sive ordinalia (c) sive distributiva (d), nisi ponuntur adjective (e):*

a.

CIC. Elephanto *belluarum* nulla prudentior.

CIC. Multae *istarum arborum* mea manu sunt satae.

b.

CIC. *Hominum* mille versabatur valentium.

TAC. Tiberius quinque *consularium* e cetero senatu sorte duxit.

c.

LIV. Qui primus *vestrum* osculum matri tulerit, regnabit.

CIC. Roma condita est anno secundo *Olympiadis* septimae.

d.

LIV. Mox compertum est nongentos *Romanorum* confectos.

CURT. Nolo singulos *vestrum* excitare.

e.

LIV. Philippei nummi aurei *quatuordecim millia quingenti.*

[1] Plura adjectiva cum genitivo habes in verbalibus n. 139.

CIC. Describebat censores binos in *singulas* civitates.

CIC. In hac triremi *multi* remiges deerant.

† *43. Haec etiam ablativum cum* **ex** *vel* **de** *pro genitivo admittunt:*

TAC. Tiberius quinque *e praetoriis* sorte duxit.

CIC. Mitte ad nos *de tuis* aliquem tabellarium.

CIC. Se gladio percussum esse ab uno *de illis*, ne indicaret.

44. Mutantur aliquando cardinalia distributivis (a), praesertim in nominibus, quae carent singulari (b):

a.

CIC. Pueri annorum *senum denum* senatorium nomen nundinati sunt.

CIC. In Sicilia sextertiis *binis* tritici modius erat.

CIC. *Binos* scyphos habebam, jubeo promi utrosque.

b.

CIC. Pompejus inter *bina* castra collocatus est.

CIC. Credo te *binas* litteras meas accepisse, unas a Pindenisso, alteras a Laodicea.

45. Quaevis nomina induunt partitivorum rationem:

CIC. Homo *ex numero* disertorum.

PLIN. *Piscium* lupus et trichias bis anno parit.

FLOR. Virgines *e sacerdotio* Vestae.

3. Adjectiva cum dativo.

* *46. Regunt dativum adjectiva utilitatis (a), voluptatis (b), aequalitatis (c) et his similia (d) vel contraria (e):*

a.

SALL. Oppidum Capsam aliosque locos munitos et *sibi* utiles amiserat.

CIC. Hominum *generi* cultura agrorum est salutaris.

CIC. Id si *tibi* erit commodum, cures velim.

b.

CAES. Id vero *militibus* fuit gratum et jucundum.

CIC. Odor Apronii *uni isti* suavis est.

CIC. Nihil est *Deo* acceptius quam coetus hominum jure congregati.

c.

CIC. *Marcello* fratri tuo aut par aut certe proximus sum.

CIC. Pars hujus pedis est aequalis *alteri parti.*

CIC. Quid simile habet epistola aut *judicio* aut *concioni?*

d.

NEP. Miltiades amicior erat omnium *libertati* quam suae dominationi.

SEN. *Cunctis* esto benignus, *nulli* blandus.

SUET. Germanorum cohortem remisit in patriam quasi *Cn. Dolabellae* proniorem.

e.

CIC. Veniebatis in provinciam, unam ex omnibus *huic victoriae* maxime infestam.

HOR. Dispar atque discolor matrona *puellae.*

CAT. Otium, Catulle, *tibi* molestum est.

† *47. Dativum mutant genitivo adjectiva aequalitatis (a); item* **communis** *et* **proprius** *(b); accusativo autem cum* **ad** *adjectiva proportionis (c):*

a.

CIC. *Plectri* similem linguam nostri solent dicere, *chordarum* dentes, nares cornibus.

LUC. Quem metuis, par *hujus* erat.

CIC. Conferam Drusum cum Graccho, fere *ejus* aequali.

b.

CIC. Id quidem non proprium *senectutis* est, sed commune *valetudinis.*

CIC. Commune est *liberorum populorum*, non proprium *foederatorum.*

c.

CIC. Consilium idoneum *ad hoc negotium.*
CIC. Pallium laneum aptum *ad omne* anni *tempus.*
PLIN. Lapathum utile *ad medicamina.*

4. Adjectiva cum ablativo.

* *48. Immunis, fretus, dignus, contentus, inanis, praeditus, extorris, plenus divesque potensque (a); quaeque his accedunt (b) aut sunt contraria (c), sexto donantur casu:*

a.

CIC. Haec scripsi ad te liberius fretus *conscientia* officii mei.
SIL. Bis *octonis* nondum rex praeditus *annis.*
VIRG. Terra antiqua, potens *armis* atque *ubere* glebae.

b.

CIC. Xerxes *refertus* omnibus praemiis donisque fortunae.
CIC. Non tardus sententiis erat, sed *inops* verbis.
SALL. In agrum praeda *onustum* proficiscitur.

c.

CIC. Animus per somnum sensibus et curis *vacuus.*
CIC. L. Flaccus, vir tua legatione *indignissimus.*
CIC. Neque hoc dii *alienum* ducunt majestate sua.

49. Horum alia jungunt praepositionem ablativo (a), alia cum genitivo mutant (b):

a.

CIC. Respublica nuda *a magistratibus.*
SEN. Mens pura *ab omni labe.*
LIV. Extorris *a solo patrio.*

b.

CIC. Referta Gallia *negotiatorum,* plena *civium* romanorum.
LIV. Inops senatus *auxilii* humani ad deos vota vertit.
AD CIC. Suscipe curam et cogitationem dignam *tuae virtutis.*

* *50. Adjectiva ordinis (a) et diversitatis (b) regunt ablativum cum* **ab,** *pro quo dativum aliquando (c):*

a.

VIRG. Fortunate puer, tu nunc eris alter *ab illo.*
CIC. Quartus *ab Arcesila* fuit.
HIRT. Sacerdos ejus deae secundus *a rege* habebatur.

b.

CIC. Certa cum illo, qui *a te* totus diversus est.
CIC. *Ab indisertis* re magis quam opinione differens.
VIRG. Quantum mutatus *ab illo Hectore.*

c.

QUINT. Nihil est tam *Lysiae* diversum quam Isocrates.
CIC. Nihil tam dissimile quam Cotta *Sulpicio.*
CIC. Illa oratio *huic* dispar.

† *51. Adjectiva diversitatis (a) et ordinis (b) verbis junguntur per* **ac, atque, quam:**

a.

CAES. *Alia* ratione est bellum gerendum *atque* antea gestum est.
PLIN. Pransus et potus *diversum* valent *quam* significant.

b.

LIV. *Tertio* die *quam* interregnum inierit.
LIV. Anno *trecentesimo altero quam* condita Roma erat.

5. Adjectiva comparativa.

* *52. Comparativo subit ablativus (a) aut* **quam** *cum casu sibi conveniente (b):*

a.

PLAUT. Plus *triginta annis* natus ego sum.
CIC. Omitto illud facinus, *quo* foedius nec fieri nec cogitari quidquam potest.

MART. Hic totus volo rideat libellus et sit nequior *omnibus libellis.*

b.

PLAUT. Ego tua magnifica verba pluris non facio *quam ancillam meam,* quae latrinam lavat.

CIC. His igitur *quam physicis* potius credendum existimas?

CIC.—Nemo fuit poëta, qui quemquam meliorem *quam se* arbitraretur.

*53. **Quam** subauditur aliquando, maxime subeunte numerali:*

LIV. Minus duo millia hominum effugerunt.

CIC. Milites romani saepe plus dimidiati mensis cibaria ferebant.

LIV. Plus quingenta jugera agri possidet.

54. Comparativum, nisi fungitur vice partitivi (a), genitivum vix admittit (b):

a.

LIV. In hanc sententiam ut discederetur, *juniores patrum* evincebant.

PLIN. *Animalium fortiora* sunt, quibus sanguis crassior est; sapientiora, quibus tenuior.

LIV. Poeni in *minorem Balearium* insulam trajecerunt.

b.

SUET. Reddendi equi gratiam fecit iis, qui *majores annorum quinque et triginta* retinere eum nollent.

PLAUT. Non ego nunc parasitus sum, sed *regum regalior* rex.

*55. Comparativa gaudent ablativis **opinione, spe, justo, solito** aliisque id genus:*

CIC. *Opinione* celerius venturus esse dicitur.

LIV. Id quidem *spe* omnium serius fuit.

LIV. Ea res *exspectatione* omnium tranquillior fuit.

56. Terminus comparativi saepe est alterum comparativum:

CIC. Libentius haec in illum evomere videar quam *verius.*

LIV. Triumphus dictatoris clarior quam *gratior* fuit.

POMP. MELA. Africa longior quam *latior* est.

57. Sunt et verba comparativa:

CIC. *Praestat* Gallorum *quam* Romanorum imperia perferre.

HOR. Nullos *his mallem* ludos spectasse.

PLAUT. Est ubi damnum facere *praestet quam* lucrum.

58. Ipsum verbum potest esse comparativi terminus:

CIC. Non mehercule quidquam facio libentius quam ad te *scribo.*

CIC. Majus est hoc, quam vulgo *opinantur.*

59. Et verbum cum conjunctione (a) aut adverbio (b) et casus cum praepositione (c) terminare possunt comparativum:

a.

CIC. Neque habui quidquam antiquius, quam *ut* Pansam *convenirem.*

CIC. Nihil amplius desideratur, quam *quod* in Africam non *ierim.*

b.

CIC. Crassus fuit plenior, quam *quomodo* a nobis inductus est.

CIC. Ad Ciceronem ita scripsisti, ut neque temperatius scribi potuerit neque magis, quam *quemadmodum* ego maxime vellem.

c.

LIV. Appius castra metatus est latius quam *pro* copiis.

LIV. Proelium atrocius quam *pro* numero militum editur.

6. Adjectiva superlativa.

* 60. *Superlativum gaudet genitivo (a) vel ablativo cum* **ex** *(b) vel accusativo cum* **inter** *(c):*

a.

CIC. Scaevolam, unum *nostrae civitatis* praestantissimum.

MACR. Servius non solum *adolescentum,* sed etiam *senum* doctissimus.

SUET. Jussit in asperrimas *insularum* avehi.

b.

CIC. Audacissimus ego *ex omnibus?*

CIC. Solon doctissimus *ex septem.*

CIC. *De tuis officiis* hoc est gratissimum.

c.

CIC. Crassus, *inter reges* opulentissimus, ad tormenta ductus est.

SEN. *Inter cetera mala* illud pessimum est.

POMP. MELA. Borysthenes, inter Scythiae amnes amoenissimus, alluit eam gentem.

61. Crescit superlativum additis **quam, longe, multo:**

CIC. An est, mi Cicero, quod ego malim, quam te *quam* doctissimum esse?

CIC. Vir *longe* post homines natos improbissimus.

CIC. Civitas totius Siciliae *multo* locupletissima.

III. Constructio pronominis.

1. Pronomen cum casu. — 2. Pronomen reciprocum. — 3. Reciprocum personale. — 4. Reciprocum possessivum. — 5. Amphibolia in reciproco possessivo. — 6. Amphibolia in reciproco personali.

1. Pronomen cum casu.

† 62. *Pronomini, quod substantive ponitur, haeret genitivus:*

TER. *Quid turbae* est apud forum? *quid* illic *hominum* litigant?

SUET. Nunquam se publico *illud horae* sine tribunis commisit.

CIC. *Quod ornamentorum* in meis delubris fuit, id tu mihi, C. Verres, eripuisti.

63. Pronomini possessivo haeret genitivus adjectivorum (a) vel participiorum (b):

a.

LIV. *Nostro duorum* id jam eventu cernatur.

CIC. *Solius meum* peccatum corrigi non potest.

CIC. *Mea unius* interest rempublicam defendere.

b.

OV. Saepe rogabis, ut *mea defunctae* molliter ossa cubent.

HOR. *Mea* nemo scripta legit recitare *timentis.*

64. Cum genitivo **omnium** *ponitur personale (a) vel possessivum (b):*

a.

CIC. Video in me *omnium vestrum* ora atque oculos esse conversos.

CIC. Patria est parens *omnium nostrum.*

CIC. Judicio constitutum est *omnium vestrum* bona praedam esse illius victoriae.

b.

CIC. In *nostro omnium* fletu nullam lacrymam aspexistis Milonis.

LIV. Cogor *vestram omnium* vicem consolari.

65. Pro possessivis **meus, tuus** *etc. (a) vix ponuntur genitivi personalium (b), nisi persona significanda est (c) ac non ejus possessio (a):*

a.

PLAUT. Ego quidem ex *tua* manu accepi pateram.

CAES. Rhodanus provinciam *nostram* ab Helvetiis dividit.

b.

TER. Qui se in *sui* gremio positurum puerum dicebat.
PLAUT. Neque *tui* quidquam me penes invenisti.
PLAUT. *Vestrum* patri quot filii eratis?

c.

CIC. Cui proposita est conservatio *sui*, necesse est huic partes quoque *sui* caras esse.
OV. Parte tamen meliore *mei* super astra ferar.
VIRG. Magna *mei* sub terras ibit imago.

66. Substantiva ***amor, odium, memoria, desiderium*** *et quaecumque activo sensu vel passivo gaudent, haerent possessivis active (a), personalibus passive (b); a qua norma aliquando disceditur (c), maxime in ablativo* ***causa*** *(d):*

a.

CIC. Vincebatur *meo* erga te *amore*.
CIC. Grata mihi vehementer est *memoria* nostri *tua*.

b.

CIC. Aviam tuam scito *desiderio tui* mortuam esse.
CIC. Nihil contra me fecit *odio mei*, sed odio rei publicae.

c.

SALL. Qui omnes familiae nostrae ob *vestram amicitiam* infesti sunt.
TER. Lacrymis opplet os totum, ut scires *desiderio* id fieri *tuo*.

d.

CIC. Non destiti rogare *mea causa*, suadere et hortari *tua*.
PLAUT. Mirum, quin *tua* me *causa* faciat Jupiter regem, trivenefica.

† *67. Genitivi* ***nostrum, vestrum*** *dantur partitionem significantibus (a),* ***nostri, vestri*** *ceteris (b):*

a.

CIC. Neminem *vestrum* ignorare arbitror, judices.
CIC. Philosophi censent unumquemque *nostrum* mundi esse partem.
CIC. Vereor, ne cui *vestrum* ex Stoicorum disputationibus deprompta haec videatur oratio.

b.

VIRG. Nec regia Juno immemor est *nostri*.
OV. Versus amor tuus est in taedia *nostri*.
CIC. Habetis ducem memorem *vestri*, oblitum sui.

68. Pronomini ***idem*** *adhaeret dativus (a); pro quo saepius dicimus* ***idem qui, idem ac, idem quam*** *(b):*

a.

CIC. Quod non *idem illis* censuissemus.
HOR. Invitum qui servat *idem* facit *occidenti*.
LUCR. Unus Homerus sceptra potitus, *eadem aliis* sopitu' quiete est.

b.

CIC. Peripatetici *iidem* erant, *qui* academici.
CIC. Non *idem* voluptas est, *quod* indolentia.
CIC. *Idem* valere debet, *ac* si pater indicaret.

69. ***Idem, ille, ipse,*** *addita per pleonasmum, afferunt lucem:*

CIC. Negabis te eum, quem sacerdos absolvisset, *eundem* condemnasse?
CIC. Apollonius in Hispaniam maxime *ille* quidem suo consilio, sed etiam me auctore profectus est.
LIV. Carthaginem Novam oppugnare statuit, quum *ipsam* opulentam suis opibus, tum hostium omni bellico apparatu plenam.

70. ***Is*** *refertur aliquando ad personam non tertiam:*

CIC. Qui magister equitum tibi fuisse viderere, *is* per municipia cum lacerna *cucurristi*.

PLAUT. Egomet credidi homini docto rem mandare; *is* lapidi *mando* maxumo.

CIC. Atque haec omnia *is feci,* qui sodalis Dolabellae eram.

2. Pronomen reciprocum.

† *71. Reciprocatio est reversio pronominis ad suppositum (a, b). Quae dicitur* ***immediata*** *seu propria, quum pronomen refertur ad suppositum verbi proximi (a),* ***mediata*** *seu impropria, quum pronomen refertur ad remotioris verbi suppositum (b)*[1]*:*

a.

CIC. Optimates hoc *sibi* nomen arrogarunt.

SALL. Falso queritur de natura *sua* genus humanum[2].

b.

CIC. Ipse mihi persuasit, ut *se* dimitterem.

CIC. Is a vobis postulat, ut evellatis ex animo *suo* omnem suspicionem.

† *72. Quemadmodum demonstrativa natura sua demonstrant (a) et ex licentia reciprocant (b), sic reciproca natura sua reciprocant (71 a, b) et ex licentia demonstrant (c):*

a.

CIC. Ad Verrem adierunt, ut *eum* Cereris simulacrum reposcerent.

CIC. Deum agnoscis ex operibus *ejus.*

b.

CAES. Belgae verebantur, ne ad *eos* exercitus noster adduceretur.

DONAT. Virgilius voluit *ejus* ossa Neapolim transferri.

[1] H. e.: Ad suppositum verbi vicinae orationis.

[2] Vel sic: Nep. Alcibiades in domo *sua* facere mysteria dicebatur. — Vel sic: Nep. Darius putavit facillime se graeca lingua utentes sub *sua* retenturum potestate. Quia in ambabus sententiis commune est utrique verbo suppositum.

c.

CIC. Ad illum scribas te nihil recordari de *se.*

CAES. Caesar expulsos tribunos ad *suam* restituit dignitatem.

* *73. Ex adjunctis liqueat relatio necesse est, si* ***sui*** *et* ***suus*** *ad terminum referantur*[1] *(a), aut si ponantur in congressu plurium suppositorum (b, c); possunt enim reciproca ad principale reverti (b) et ad secundarium (c):*

a.

CIC. Vos ex M. Fabonio audistis Clodium *sibi* dixisse periturum Milonem triduo.

SALL. Cornelius et Varguntejus constituerunt Ciceronem domi *suae* imparatum confodere.

b.

CAES. Caesar petit ab his, ut *se* frumento juvent.

PHAEDR. Hirci indignari coeperunt, quod dignitatem feminae aequassent *suam.*

c.

CURT. Scythae petebant ab Alexandro, ut regis sui filiam matrimonio *sibi* jungeret.

CAES. Caesar milites cohortatur, ut virtutis *suae* memoriam retinerent.

NOTA. His licet tibi esse contento: quodsi vis singula accuratius exposita, ne pigeat reliqua persequi:

3. Reciprocum personale sui, sibi, se.

74. Immediata reciprocatio (71 a) facienda ubique est per ***sui, sibi, se:***

SEN. Inventa sunt specula, ut homo *se* cognosceret.

CIC. Pythius piscatores ad *se* vocavit.

CIC. Ait Dejotarum vino *se* obruisse.

[1] H. e.: Si non *reciprocent.*

75. Pronomen, quod est suppositum infiniti reditque ad suppositum prioris verbi, reciprocum esse oportet (a), vix demonstrativum (b)[1]*:*

a.

CIC. Socrates respondit *se* meruisse.

CIC. Animus sentit *se* sua virtute moveri.

b.

CURT. Macedonum reges credunt *ipsos* ab illo deo genus ducere.

76. Mediata reciprocatio fit per ***sui*** *(a) vel per* ***is*** *(b)*[2]*:*

a.

CAES. Caesar petit ab his, ut *se* frumento juvent.

HOR. Alexander edicto vetuit, ne quis *se* praeter Apellem pingeret.

CAES. Ariovistus respondit omnes Galliae civitates contra *se* castra habuisse.

b.

CAES. Helvetii persuadent Rauracis, ut una cum *iis* proficiscantur.

CIC. Ligarius in provincia pacatissima ita se gessit, ut *ei* pacem esse expediret.

CAES. Belgae verebantur, ne, pacata Gallia, ad *eos* exercitus noster adduceretur.

77. Si nulla fuerit reciprocatio, ponitur ***is*** *jure suo (a),* ***sui*** *ex communi abusu (b):*

a.

CIC. Ad Verrem adierunt, ut *eum* simulacrum Cereris reposcerent.

[1] Est enim *immediata* reciprocatio.

[2] *Is* quum audis, intellige quodvis demonstrativum ut *hic, iste, ille, ipse* etc.

b.

CIC. Ad illum scribas te nihil recordari de *se.*

SEN. Puer ad tuum formetur arbitrium; multum *sibi* dabis, etiamsi nihil dederis praeter exemplum.

QUINT. Misera lacrymis parcius utebatur; nec *sibi* permittebat dolor lugere.

4. Reciprocum possessivum suus, a, um.

78. Si immediate reciprocandum sit, ***suus*** *ponitur passim (a),* ***ejus*** *fere nusquam (b)*[1]*:*

a.

SALL. Falso queritur de natura *sua* genus humanum.

PLAUT. Credo ego miseram fuisse Penelopam, quae tam diu viro *suo* caruit.

b.

AUCT. BELLI AFR. Intellexit adversarios non *illorum* virtute confidere, sed se despicere.

DONAT. Virgilius voluit *ejus* ossa Neapolim transferri.

79. Est et inversa reciprocatio[2]*, quae fit per* ***suus*** *vel per* ***ejus:***

CIC. Hannibalem *sui* cives e civitate ejecerunt.

SEN. Saepe in magistratum scelera redierunt *sua.*

CIC. Metellum parum pudor *ipsius* defendebat.

80. Si mediate reciprocandum sit, ponitur ***suus*** *(a) vel* ***ejus*** *(b):*

a.

CIC. Homerum Colophonii civem esse dicunt *suum.*

CIC. Postulat, ut evellatis ex animo *suo* omnem suspicionem.

CIC. Caverat adulter, ut *suorum* flagitiorum socium te praeberes.

[1] Quum audis *ejus*, intellige quemlibet genitivum demonstrativorum ut *illius, istius, ipsius, hujus* etc., *illorum, istorum, ipsorum, horum* etc.

[2] Fit enim a supposito ad terminum, quum illa alia fiat a termino ad suppositum.

b.

VELL. Alexander Lysippo imperavit, ut equitum faceret statuas et *ipsius* quoque his interponeret.

NEP. Cimon hortis nunquam imposuit custodem, ne quis impediretur, quominus *ejus* rebus frueretur.

81. Si nulla fuerit reciprocatio, ***ejus*** *ponitur jure suo (a),* ***suus*** *ex communi licentia (b):*

a.

TER. Si illum relinquo, vitae *ejus* timeo; sin opitulor, *ejus* minas.

CIC. Eo die apud Pomponium in *ejus* nuptiis coenaturus eram.

CIC. Habemus a Caesare, sicut majorum *ejus* amplitudo postulabat, sententiam.

b.

CURT. Erat Dario mite ingenium, nisi *suam* naturam fortuna corrumperet.

OV. Theraphnaeo feci de sanguine florem; et manet in folio scripta querela *suo.*

CAES. Caesar expulsos tribunos ad *suam* restituit dignitatem.

82. Commode ponitur reciprocum, tametsi non est nefas ponere demonstrativum, ubi reciprocatio quidem nulla est; esset tamen, si oratio paulum flecteretur:

CIC. Poenitet eum facti *sui* (q. d.: Ille poenitet facti *sui*).

CIC. A Caesare invitor, ut *sibi* sim legatus (q. d.: Caesar me invitat, ut *sibi* sim legatus).

CIC. A Curione mihi nuntiatum est *eum* ad me venire (q. d.: Curio mihi nuntiavit *eum* ad me venire).

5. Amphibolia in reciproco possessivo suus, a, um[1].

83. Quum ***suus, a, um*** *revertatur ad suppositum vel principale (a) vel secundarium (b), fiet amphibolia (nisi alicunde sensus aperitur) in congressu plurium suppositorum:*

[1] Vide appendicem, n. 391.

a.

CIC. Pythius a piscatoribus petivit, ut ante hortos *suos* piscarentur.

PHAEDR. Hirci indignari coeperunt, quod dignitatem feminae aequassent *suam.*

b.

CAES. Caesar milites cohortatur, ut virtutis *suae* memoriam retinerent.

CAES. Ariovistus respondit populum Romanum ad *suum* arbitrium imperare consuesse.

* *84. Quare* ***suus*** *ponitur, si, coëuntibus duabus tertiis personis, reversio fiat ad eam, quae sit suppositum:*

CAES. Afranius de salute *sua* cum Caesare agebat.

CAES. Helvetii *suis* finibus Germanos prohibent.

SALL. Jugurtha *suis* rebus diffidens Thalam pervenit.

† *85. Sunt, qui hanc legem, si sensus liqueat, durius negligant:*

VAL. MAX. Popilius salutis *ejus* auctorem jugulum praebere jussit.

* *86.* ***Ejus*** *ponitur, si, coëuntibus duabus tertiis personis, respectus fiat ad eam, quae sit terminus:*

CIC. Milo fit obviam Clodio ante fundum *ejus.*

CIC. Is ad socerum filiam *ejus* mittit.

SALL. Marius cum Ligure promissa *ejus* cognitum delectos mittit.

† *87. Solveris hac lege, si alicunde sensus liqueat:*

CAES. Caesar expulsos tribunos ad *suam* restituit dignitatem.

SALL. Cornelius et Varguntejus constituerunt Ciceronem domi *suae* imparatum confodere.

CAES. Unam triremem cum remigibus *suis* ceperunt.

88. Si **suus** *et* **ejus** *una coëant,* **suus** *ad suppositum referes,* **ejus** *ad terminum:*

CIC. Ne sit Ligarius cum T. Broccho avunculo *suo*, ne cum *ejus* filio, consobrino *suo*, vivat?

SALL. Majores vestrum miserti plebis Romanae decretis *suis* inopiae *ejus* opitulati sunt.

SALL. Jugurtha superbia sese efferens, propinquo *suo* interempto, regnum *ejus* sceleris *sui* praedam fecit.

89. **Suus** *et* **ejus** *ad unum commode referuntur, si modo* **suus** *reciprocet,* **ejus** *non (a); durius autem, si aut ambo reciprocent aut neutrum (b):*

a.

SALL. Jugurtha rebus *suis* diffidens Thalam pervenit, ubi multus pueritiae cultus filiorum *ejus* erat.

b.

S. HIER. Pontifex interrogavit Jesum de discipulis *suis* et de doctrina *ejus*.

6. Amphibolia in reciproco personali sui, sibi, se.

† *90. Quum* **sui, sibi, se** *revertatur ad principale suppositum (a) et ad secundarium (b), fiet amphibolia (nisi discutitur alicunde) in congressu plurium suppositorum:*

a.

CIC. Dionysius instituit, ut filiae barbam *sibi* adurerent.
PLAUT. Oratum iverunt deam, ut *sibi* esset propitia.
CAES. Caesar petit ab his, ut *se* frumento juvent.

b.

CURT. Scythae petebant ab Alexandro, ut regis sui filiam matrimonio *sibi* jungeret.
CAES. Caesar questus est milites *se* recepisse.
SALL. Caveant, ne, illo cunctante, Numidae *sibi* consulant.

† *91. In congressu duorum suppositorum discutietur amphibolia, si pronomen* **is** *referatur ad principale:*

Nam si dixero: Paulus petit ab Aemilio, ut curet *eum*, pronomen non potest referri ad Aemilium (74); potest vero ad Paulum (76); ergo si *eum* retulero ad Paulum, h. e. demonstrativum ad principale, vitavero amphiboliam.

92. Quodsi facienda esset relatio ad secundarium suppositum, et sensus ex adjunctis non argueretur, instituendus esset alius verborum contextus; nam reciprocum redderet sententiam ambiguam (83), demonstrativum barbaram (74)[1].

IV. Constructio verbi.

1. Verbum substantivum. — 2. Verba cum genitivo. — 3. Verba cum dativo. — 4. Verba cum altero accusativo. — 5. Verba cum ablativo. — 6. Verba cum ablativo et praepositione.

NOTA. Verba eorumque differentiae et constructiones sunt innumerae: ego praecipua summatim perstringam; cetera in lexicis quaerito.

1. Verbum substantivum.

* *93.* **Sum** *fert genitivum (a) et pro eo possessivum (b):*

a.

CIC. Temeritas est *florentis aetatis*, prudentia *senescentis*.
CIC. Non est *gravitatis tuae* ferre immoderatius casum.
LIV. Qui *Romanae partis* erant, urbe excesserunt[2].

b.

CIC. Est *tuum*, M. Cato, videre quid agatur.
CIC. Puto esse *meum* quid sentiam exponere.
OV. *Vestrum* dare, vincere *nostrum* est.

* *94.* **Sum** *regit dativum unum (a) et alterum (b):*

[1] Vide appendicem, n. 391 et sqq., ubi solvo difficultates et refello adversarios. [2] Plura de genitivo habes in n. 222 et sqq.

a.

PERS. Tecum habita et noris, quam sit *tibi* curta supellex.
JUST. Fuere *Lydis* multi ante Croesum reges.
CIC. Mea domus erat *indicio* tui dominatus.

b.

CIC. *Magnae nobis* est *sollicitudini* valetudo tua.
CIC. *Nemini* meus adventus *labori* aut *sumptui* fuit.
PLAUT. Tua pietas plane *nobis auxilio* fuit [1].

* 95. ***Sum*** *regit ablativum:*

CIC. Fac *animo forti magnoque* sis.
CIC. Erat Nice *eximia facie,* uxor Cleomenis.
CIC. *Capite* et *superciliis* semper est *rasis* [2].

2. Verba cum genitivo [3].

* 96. *Verba* ***accusandi*** *(a),* ***damnandi*** *(b) et* ***absolvendi*** *(c) regunt genitivum, qui crimen significet vel poenam:*

a.

LIV. Aliquot matronas apud populum *probri* accusarunt.
SUET. Dolabellam, consularem virum, *repetundarum* postulavit.
CIC. An non intelligis, quales viros *summi sceleris* arguas?

b.

CIC. Civem Romanum *capitis* condemnari coëgit.
CIC. Cupio *octupli* damnari Apronium.
NEP. Themistocles absens *proditionis* damnatus est.

[1] Vide plura de dativo in n. 227 et sqq.
[2] Vide plura de ablativo in n. 242 et sqq.
[3] Activa regentia unum accusativum vide n. 232 et sqq.

c.

CIC. Video Neronis judicio non te absolutum esse *improbitatis.*
LIV. Senatus nec liberat *ejus culpae* regem neque arguit.
LIV. Purgant civitatem *facti dictique hostilis* adversus Romanos.

† 97. *Genitivus poenae (a) vel criminis (b) ablativo mutatur: alter sine praepositione, alter cum ea saepe:*

a.

CIC. Vitia hominum atque fraudes *vinculis* et *verberibus* mulctantur.
CIC. Vos eum *capite* condemnastis.
LIV. Licinius Stolo *decem millibus* aeris est damnatus.

b.

CIC. Non committam, ut me accusare *de* epistolarum *negligentia* possis.
LIV. Ego me, etsi *peccato* absolvo, *supplicio* non libero.
NEP. Nullum erat crimen, *quo* argui posset.

* 98. ***Interest*** *et* ***refert*** *genitivum poscunt (a) vel ablativos* ***mea, tua, sua, nostra, vestra*** *(b)* [1]:

a.

CIC. Multum interest *rei familiaris tuae* te venire.
QUINT. Plurimum refert *compositionis,* quae quibus anteponas.
CIC. *Utriusque* nostrum interest, ut te videam.

b.

CIC. Magni interest *mea* cum amico una esse.
TER. *Tua* quod nihil refert, percontari desinas.
CIC. *Tua* et *mea* maxime interest te valere.

[1] Vide appendicem, n. 406.

† 99. *Dices:* ***cuja*** *vel* ***cujus*** *interest (a);* ***nostra omnium*** *vel* ***nostrum omnium*** *interest (63); ceterum ablativos* ***mea, tua, sua*** *comitatur genitivus (b) vel relativum (c):*

a.

CIC. Ea caedes, si crimini datur, detur ei, *cuja* interfuit; non ei, *cuja* non interfuit.

CIC. Quis est, *cujus* intersit istam legem manere?

b.

CIC. *Mea unius* interest rempublicam defendere.

CAECIL. *Mea hominis* quid refert?

c.

TER. Hoc *mea* non refert, *qui* sum natu major.

CIC. *Vestra, qui* cum magna elegantia vixistis, hoc maxime interest.

* 100. ***Memini, misereor, obliviscor, recordor, satago*** *genitivum postulant (a); pro quo accusativum saepe* ***memini, obliviscor, recordor*** *(b):*

a.

TER. Clinia *rerum suarum* satagit.

CIC. Est proprium stultitiae aliorum vitia cernere, oblivisci *suorum.*

TER. Faciam, ut *mei* memineris.

b.

CIC. *Omnia* obliviscor; in gratiam redeo.

CIC. Senes *omnia,* quae curant, meminerunt.

CIC. Est operae pretium *diligentiam* majorum recordari.

101. *Singularia sunt illa:* ***pendeo animi*** *(a) et* ***venit tui in mentem*** *(b):*

a.

CIC. Ego *animi pendere* soleo, quum traducor alio.

CIC. *Pendeo animi* exspectatione Corfiniensi.

PLAUT. Ego *animi pendeo,* quid illud sit negotii.

b.

CIC. Venit mihi *Platonis* in mentem.

CIC. Non minus saepe ei venit in mentem *potestatis* quam *aequitatis tuae.*

CIC. Solet mihi in mentem venire *illius temporis.*

* 102. *Adsciscunt genitivum* ***miseret, piget, poenitet, pudet, taedet*** *(a); quae personaliter vix ponuntur (b):*

a.

TER. *Fratris* me quidem pudet pigetque.

CIC. Num igitur *senectutis suae* eum poeniteret?

SALL. Me civitatis *morum* piget taedetque.

PLAUT. Ita te *aliorum* miserescat, ne *tui* alios misereat.

b.

ENN. Cogebant hostes lacrymantes, ut *misererent.*

JUST. Athenienses primi *poenitere coeperunt.*

PLAUT. Ita nunc *pudeo,* atque ita nunc paveo.

3. Verba cum dativo.

* 103. *Verba* ***dandi*** *et* ***dicendi*** *(a), similia his (b) et contraria (c) regunt dativum:*

a.

SEN. Dicebam *vobis,* non semper Saturnalia erunt.

CIC. *Puero* quoque hoc a me dabis.

TER. Pergin' *hero absenti* male loqui, impurissime?

b.

TER. Ego me *tuae fidei* commendo.

CIC. Meas cogitationes explicavi *tibi.*

LIV. Rem *creditori* palam populo solvit.

c.

CIC. Hunc *mihi* timorem eripe.

CIC. Caesar *Dejotaro* detraxit Armeniam.

CIC. Nunquam *reo* quidquam tam praecise negavi.

* 104. *Dativo construuntur, quae* ***commodum*** *significant,* ***repugnantiam, eventum*** *aut* ***studium:***

CIC. *Ipsi patriae* conducit pios cives habere in parentes.
CIC. Ego vero *quibus ornamentis* adversor *tuis?*
CIC. Accidit *huic* quod ceteris mortalibus.
CIC. Quum *litteris* studere incipit, tunc est Epicureus.

* 105. *Dativo junguntur composita verbi* ***sum*** *(a); e quibus* ***possum, absum, insum*** *ablativo etiam gaudent (b): possum* ***sine praepositione,*** *absum cum* ***ab,*** *insum cum* ***in:***

a.

CIC. *Omnibus negotiis* non interfui solum, sed etiam praefui.
CIC. Contemnuntur ii, qui nec *sibi* nec *alteri* prosunt.
CIC. Fuit quidam in Crasso pudor, qui non modo non obesset ejus *orationi,* sed etiam prodesset.

b.

CIC. Apud me *dignitate* plurimum possunt.
CIC. Edixit, ut *ab urbe* abesset millia passuum ducenta.
PLAUT. Nummi octoginta aurei *in marsupio* infuerunt.

106. ***Attendo, antecedo, illudo, incesso, praesto*** *vel dativo construuntur (a) vel accusativo (b):*

a.

CIC. Virtus praestat *ceteris rebus.*
CIC. Natura hominis *pecudibus* antecedit.
LIV. Gravior cura *patribus* incessiit.

b.

LIV. Virtute milites Romani *regios* praestabant.
CIC. Usu nauticarum rerum *reliquos* antecellunt.
LIV. *Ipsum* cupido incessierat potiundi Tarenti.

† 107. ***Consulo, prospicio, timeo, metuo*** *aliud accusativo (a) significant, aliud dativo (b):*

a.

CIC. Ego quid faciam, *te* consulo, qui philosophum audis.
TER. Nec pol istae metuunt *deos.*
LUC. *Moenia* prospicis urbis Tarpeia de rupe.

b.

CAES. Legati venerunt oratum, ut *suae vitae* consuleret.
VIRG. *Inopi* metuens formica *senectae.*
CIC. Consulite *vobis,* prospicite *patriae.*

† 108. *Dativum vix (a), fere accusativum (b) habent* ***decet, fugit, latet, manet, praeterit:***

a.

GELL. Adolescens praefatur arrogantius, quam *aetati* ejus decet.
VARRO. Vis, quae *oculis* et *auribus* latere soleat.
CLAUD. Una *cuncto* poena manet *generi.*

b.

OV. Capit ille coronam, quae possit *crines,* Phoebe, decere *tuos.*
CIC. Non fugisset hoc *Graecos,* si ita necesse esse arbitrati essent.
VIRG. Nec latuere doli *fratrem* Junonis.
CIC. P. Clodius, cujus quidem *te* fatum sicuti *Curionem* manet.
CIC. Sed *te* non praeterit quam sit difficile.

† 109. *Multa composita praepositionum dativum poscunt (a) aut casum praepositionis, eâ expressâ (b) vel suppressâ (c):*

a.

HOR. Gestit *paribus col*ludere.
VIRG. Stuppea vincula *collo in*tendit.

CIC. *Ad*didit *historiae* majorem sonum Antipater.
HOR. *Sollicitis animis* onus *ex*imit.

b.

CAES. Caesari nuntiatum est equites Ariovisti *ad nostros ad*equitare.
CIC. *Vobiscum* Africanus hostium spolia *com*municavit.
CIC. Tota se luna *sub orbem* solis *sub*jecisset.
TER. Adeon' videmur vobis idonei, *in quibus il*ludatis?

c.

POMP. MELA. Scandinavia magnitudine *alias insulas ante*stat.
NEP. Timotheus socios adjunxit Epirotas omnesque eas gentes, quae *mare* illud *ad*jacent.
HOR. Nec ignorat quid *di*stent aera *lupinis*.
PLAUT. Eum *navi ab*ire vetui.

† *110. Sunt quae gemino gaudent dativo:*

CIC. Summam laudem *Roscio culpae* dedisti.
PLAUT. Quis *vitio* id vertat *tibi?*
CIC. Pecuniam *iis foenori* dabat.
PLAUT. Nemo id *probro* ducet *Alcumenae* [1].

4. Verba cum altero accusativo.

* *111.* ***Celo, flagito, moneo, doceo*** *(a) et multa, quae his propinqua (b) sunt aut ex his composita (c), adsciscunt alterum accusativum:*

a.

CIC. Non *te* celavi *sermonem* T. Ampii.
CIC. Haec sunt illa, *quae me* Crassus ludens flagitabat.
NEP. Relatum legent, quis *musicam* docuerit *Epaminondam*.

b.

LIV. Achaei *auxilia regem* orabant.

[1] Vide de dat. n. 227 et sqq.

CIC. – *Magistratum nummos* poposcit.
CIC. Bacilius de privatis *me* primum *sententiam* rogavit.

c.

CIC. Ad Verrem adierunt, ut *eum simulacrum* Cereris reposcerent.
PLAUT. Hoc, *quod te* interrogo, responde.
SALL. Catilina *juventutem mala facinora* edocebat.

† *112.* ***Celo, rogo, moneo, doceo*** *sumunt ablativum rei cum* ***de*** *(a);* ***celo*** *etiam dativum personae (b);* ***moneo*** *et* ***commonefacio*** *genitivum rei (c):*

a.

SALL. *De itinere* hostium senatum docet.
CIC. Bassus noster me *de hoc libro* celavit.
CIC. Neque praesens filius te *de* liberorum *caritate* commonebat.

b.

HIRT. Quod neque *Alexandrinis* celari posset in apparanda fuga.
NEP. Id *Alcibiadi* celari diu non potuit.

c.

SALL. Catilina admonere alium *egestatis*, alium *cupiditatis*, complures *periculi* aut *ignominiae*.
CIC. Nemo est, quin *tui sceleris* ex illa oratione commonefiat.
LIV. Legatos miserunt, qui admonerent *foederis* cum Romanis.

113. Alterum accusativum ***peto*** *et* ***erudio*** *vix admittunt (a);* ***instituo, instruo, informo*** *nullo modo (b):*

a.

QUINT. *Quidquid* petii *patrem*, exoravi.
STAT. Et quae *te leges praecepta*que *fortia* belli erudiit genitrix?

b.

CIC. Jam senex institui *lyra* non erubescebat.

CIC. Artes, *quibus* aetas puerilis ad humanitatem informari solet.

PETR. *Salubribus praeceptis* juvenes instruere.

114. Alter accusativus manet in passiva voce:

CAES. Petrejus atque Afranius *stipendium* ab legionibus flagitantur.

OV. Nec tantum *segetes alimentaque debita* poscebatur humus.

SALL. Caesar rogatus *sententiam* hujuscemodi verba loquutus est.

5. Verba cum ablativo.

* *115. **Impleo, muto, vestio** (a) similiaque (b) his et contraria (c) gaudent ablativo:*

a.

PLAUT. Dolia nisi erunt semper plena, ego te implebo *flagris*.

HOR. Diruit, aedificat, mutat quadrata *rotundis*.

CIC. Natura oculos *membranis tenuissimis* vestivit.

b.

CIC. *Omnibus* eum *contumeliis* onerasti.

CIC. Deus *bonis omnibus* explet mundum.

PLIN. Zeuxis opera sua *nullo* satis *pretio* permutari posse dicebat.

c.

CIC. Apollonium *omni argento* spoliasti.

CIC. *Magno* me *metu* liberabis, dummodo inter te atque me murus intersit.

LIV. *Castris* exuerunt hostem.

† *116. E quibus **induo** et **exuo** ablativum mutant accusativo (a), **impleo** et **compleo** genitivo (b):*

a.

OV. Jam dudum *vincula* pugnat exuere ipse sibi.

CIC. Non dixi hanc togam, *quam* sum indutus.

CURT. Revocatus *vestem* fratris induitur.

b.

PLAUT. Parasitus me complevit *formidinis*.

LIV. Multitudinem *religionis justae* implet.

CIC. Non potes ollam *denariorum* implere.

† *117. **Aspergo, dono, impertio, induo, infundo, interdico** et alia gaudent accusativo personae et ablativo rei (a); vel dativo personae et accusativo rei (b):*

a.

CIC. Tarentini *hunc civitate ceteris*que *praemiis* donarunt.

HOR. *Penetralia* sparsit *nocturno cruore* hospitis.

SUET. Neque adveniens neque proficiscens *quemquam osculo* impertivit.

CIC. Male rem *gerentibus patribus bonis* interdici solet [1].

b.

CIC. *Mihi* populus Romanus *immortalitatem* donavit.

CIC. Sparsit *nummos populo* de rostris.

CIC. Terentia impertit *tibi multam salutem*.

LIV. *Feminis* dumtaxat purpurae *usum* interdicimus.

*118. **Afficio** notionem suam ex ablativo complet:*

CIC. Quid absurdius quam res sordidas et deformes deorum *honore* afficere?

CAES. Pertinaciam *magna poena* esse afficiendam judicabat.

ENN. *Injuria* abs te afficior *indigna*, pater.

* *119. Ablativum regunt **abundo, careo, egeo, fruor, fungor, mano, pluo, potior, utor, vaco, vescor** et alia:*

[1] Quae oratio conversa in activam haberet accusativum *patres gerentes* et ablativum *bonis*; aut accusativum *bona* et dativum *patribus*.

TIBULL. Fertilis *aestiva* Nilus abundat *aqua*.

SEN. Chrysippus ait sapientem *nulla re* indigere.

NEP. Propter suas occupationes minus saepe quam vellet *Attico* fruebatur.

CIC. Valetudo opportuna est, ut *muneribus* fungare corporis.

CIC. Nihil honestum est, quod *justitia* vacat.

LIV. Nuntiatum patribus est in Albano monte *lapidibus* pluisse.

† 120. *Ex quibus* ***potior*** *genitivum vel accusativum admittit (a);* ***pluo, vescor, utor*** *accusativum (b);* ***egeo, indigeo*** *genitivum (c):*

a.

CIC. Exploratum est posse te *illius regni* potiri.

CIC. Cleanthes solem dominari et *rerum* potiri putat.

NEP. Ii *summam* imperii potiuntur.

b.

LIV. In area Vulcani *sanguinem* pluit.

PHAEDR. Milvus coepit vesci *singulas columbas*.

CAT. Villica *vicinas* quam minimum utatur.

c.

CIC. Gravitas morbi facit, ut *medicinae* egeamus.

CIC. Virtus *plurimae exercitationis* indiget.

CIC. Jam illa non tam *artis* indigent, quam *laboris*.

6. Verba cum ablativo et praepositione.

† 121. *Ablativum cum praepositione regunt verba* ***petendi*** *(a),* ***percontandi*** *(b),* ***auferendi*** *(c),* ***arcendi*** *(d),* ***accipiendi*** *(e),* ***intelligendi*** *(f):*

a.

CIC. Hic vitam *a L. Sulla* deprecatus est.

NEP. Athenienses auxilium *a Lacedaemoniis* petiverunt.

b.

CIC. Non quaero *abs te,* quare patrem Roscius occiderit.

CIC. Percontatur *ex anicula,* quanti venderet.

c.

CIC. Provincias consulares abstulit *a senatu*.

CIC. Poma *ex arboribus,* si cruda sunt, difficulter evelluntur.

d.

CIC. Clodii furores *a cervicibus vestris* reppuli.

CIC. Jupiter, hunc *a tuis aris, a tectis* urbis, *a vita* civium arcebis.

e.

CIC. Praeclarum *a majoribus* accepimus morem.

CIC. *A viris* virtus nomen mutuata est.

f.

CIC. Ea certissima putabo, quae *ex te* cognoro.

CIC. Audivi hoc *de parente meo* puer.

† 122. *His accedunt, quae* ***differentiam*** *(a) et* ***dissensionem*** *(b) significant; quibus dativus etiam pro ablativo datur (c):*

a.

CAES. Neque multum Britanni *a Gallica* differunt *consuetudine*.

CIC. Belluae secernunt pestifera *a salutaribus*.

CIC. Ut intelligatis discrepare *ab aequitate* sapientiam.

b.

CIC. Id Aristoteles ut optimum probat, *a quo* dissentio.

CIC. Temeritas *a sapientia* dissidet plurimum.

CIC. Dissentit *cum Mario* L. Sulla.

c.

SEN. Ne *orationi* vita dissentiat.

HOR. *Infido scurrae* distabit amicus.

HOR. Scire volam, quantum discordet parcus *avaro*.

V. Constructio participii.

* 123. *Participia regunt casus verborum, unde orta sunt:*

CIC. Tiresiam nunquam inducunt poëtae deplorantem *caecitatem suam.*

CIC. Despectum *a ceteris,* adulantem *omnes* videre te volui.

LIV. Ancus *ingenti praeda* potitus Romam rediit.

CIC. Totus est *ab his, a quibus* tuendus erat, derelictus.

CURT. Alexander vestem detraxit corpori projecturus *semet* in flumen.

† 124. ***Exosus, perosus, pertaesus*** *donantur accusativo:*

CURT. *Patrios mores* exosus est.

LIV. Plebs *nomen* regum perosa erat.

SUET. Pertaesus *ignaviam suam* est.

† 125. *Participia quaedam passiva vim habent activorum; maxime* ***cautus, coenatus, consideratus, disertus, falsus, potus, pransus, profusus, tacitus:***

HOR. Neu *pransae* lamiae vivum puerum extrahat alvo.

CIC. Bene *potus* domum redieram.

SALL. Ambitio multos mortales *falsos* fieri subegit: aliud clausum in pectore, aliud promptum in lingua habere.

CIC. Rem *tacitus* praeterire nullo modo possum.

† 126. *Participia praesentis temporis (a), nonnulla etiam praeteriti (b) nominum instar genitivo gaudent et gradus induunt (c):*

a.

CIC. Romani semper *appetentes gloriae* fuerunt.

CAES. Nemo erat adeo tardus et *fugiens laboris.*

CURT. Darius *nullius salubris consilii patiens* erat.

b.

SALL. Catilina alieni appetens, *profusus sui.*

CIC. Tam acer in ferro et tam *insuetus contumeliae.*

TAC. *Lentitudinis* eorum *pertaesa est.*

c.

CIC. Ego ita judico nihil illo regno *spoliatius.*

CIC. Haec tu, omnium mortalium *profligatissime,* sciebas.

CIC. Ad nos *amantissimos* tui veni.

VI. Constructio gerundii.

* 127. *Gerundia sunt alia substantiva, quae ponuntur absolute (a, c); alia adjectiva, quae concordant nomini (b). Substantiva alia sunt activa, quae actionem (a); alia passiva, quae passionem (c) significant:*

a.

VARRO. Boves *arandi* causa quadrimos parandum est.

LIV. Nec triumviri *accipiendo* nec scribae *referendo* sufficerent.

SALL. Neque ego callidam facundiam ad *malefaciendum* exercui.

b.

CIC. Mei capitis *servandi* causa Romam Italia tota convenit.

LIV. Agite dum, comitia tribunis militum *creandis* indicite.

CAES. Minimum spatium ad *se armandos* dabatur.

c.

SEN. Si quis ad *verberandum* ducatur, eo die verberari piaculum est.

JUST. Puer missus est Athenas *erudiendi* causa.

PLIN. Ficus Alexandrinae vix sunt *vescendo.*

† 128. *Gerundia variantur per casus (a) et regunt quos sua verba (b) et reguntur ab adjectivis (c) et a substantivis (d) et a praepositionibus (e):*

a.

LIV. Sensit Perseus, cujus nominis *obliviscendum* victo est.

CAT. Oleam ne tangito *utendi* causa.

PLIN. Charta emporetica inutilis est *scribendo.*
VAL. MAX. Aram Fortunae *faciendum* curavit.
CIC. Hominis mens *discendo* alitur.

b.

CAT. *Monendum* est *te* mihi, bone Egnati.
CIC. Sum cupidus *te audiendi.*
LIV. Consul eandem ferociam habuit ad non *parendum senatui.*

c.

VIRG. *Fandi doctissima* Cymodocea.
PLIN. Ferrum rubens non est *habile tundendo.*
TAC. *Periti imperiti*que *nandi* perinde attolluntur.

d.

PLAUT. Nunc tibi *potestas adipiscendi* est gloriam.
CIC. *Audiendi delectatione* ducitur.
CIC. Hirtium ego et Dolabellam *dicendi discipulos* habeo, *coenandi magistros.*

e.

PLIN. Doctissimis sermonibus diem transigebat, cum *a scribendo* vacaret.
VIRG. Equi *ante domandum* ingentes tollunt animos.
QUINT. Plus eloquentia *circa movendum* valet.
QUINT. Scribendi ratio conjuncta *cum loquendo* est.
LIV. Praelia *de occupando* ponte crebra erant.
CIC. *Ex defendendo* quam *ex accusando* uberior gloria comparatur.
TER. Contrivi *in quaerendo* aetatem meam.
LIV. *Inter spoliandum* corpus hostis veruto percussus exspiravit.
CIC. Eum, a quo pecuniam *ob absolvendum* acceperis, condemnas.
PLAUT. *Pro vapulando* mercedem petam.
HOR. *Super jugandis* feminis decreta.

† *129. Gerundio nominativi jungitur dativus agens (a), quod in futurum passivum saepius vertitur (b):*

a.

CIC. Tamquam confeceris longam viam, quam *nobis* quoque ingrediendum sit.
CIC. Suae *cuique* utilitati serviendum est.
PLAUT. Opinor, *mihi advenienti* hac nocte agitandum est vigilias.

b.

TER. Chremes *mihi exorandus* est.
CIC. Non *paranda nobis* solum, sed fruenda etiam sapientia est.
TER. Syrus est *exhortandus mihi.*

† *130. Gerundia in* **di** *attrahunt genitivum, quod tum cernere est, quum terminus pluralis est (a) aut femininus (b)*[1]*:*

a.

PLIN. *Illorum videndi* causa me in forum contuli.
CIC. Antonio facultas datur *agrorum* suis latronibus *condonandi.*
CIC. Honestum est facere omnia, aut *voluptatis* causa aut *eorum,* quae secundum naturam sint, *adipiscendi.*

b.

PLAUT. Mihi item ut parentes das *lucis tuendi* copiam.
TER. Ego *Philumenae videndi* cupidus recta consequor.
OV. Spem *placandi* dantque adimuntque *tui*[2].

131. Si terminus gerundii hujus fuerit pronomen, vix licet poni adjective gerundium; sed aut fit attractio (a) aut ponitur pronomen in accusativo (b):

---

[1] Vide appendicem, n. 407.
[2] Fit sermo ad feminam.

a.

CAES. Frequentes ad eum extra castra venerunt *sui purgandi* causa [1].

CIC. Ingenuit animantibus *conservandi sui* natura custodiam.

LIV. Non vereor, ne quis me hoc *vestri adhortandi* causa loqui existimet.

b.

LIV. Gallica acies nullum spatium *recipiendi se* dedit.

SALL. Jugurtham libido *exstinguendi me* invasit.

CIC. Sum cupidus *te audiendi* [2].

† *132. Quia gerundium a nominativo praecedi non potest* [3] *et necesse est, ut ejus actio vel passio alicui supposito adscribatur, ideo, praeter impersonale (c), usurpari non potest, nisi e proximo subaudiatur suppositum actionis (a) vel passionis (b):*

a.

SALL. M. Marcellus *petundi* causa missionem rogat.

PLAUT. Ancillae *eluendo* operam dederunt.

CIC. Quum Philogenes Laodiceam ad me *salutandi* causa venisset, has ei litteras dedi.

b.

VARRO. Diebus paucis boves erunt mansueti et ad *domandum* proni.

VELL. Cives Romanos ad *censendum* ex provinciis in Italiam revocarunt.

PLIN. Ficus Alexandrinae vix sunt *vescendo.*

c.

CIC. Alii omne officium referunt ad non *dolendum.*

QUINT. Alia *docendi,* alia *movendi* causa dicenda sunt.

HIRT. Utrimque processum est ad *dimicandum.*

[1] Neque enim diceretur: *sui purgandorum* causa.

[2] Tamen dicit OV.: Sit modo *placandae* copia parva *tui.*

[3] Ut in Ps.: In convertendo *Dominus* captivitatem, facti sumus sicut consolati.

133. Si suppositum nimis oblique subaudiatur, durius fit gerundium:

CIC. Nec mihi Regulus, *quem* Carthageniensis *vigilando* necaverunt, videtur supplicio affectus [1].

NEP. Sic se *gerendo,* minime est mirandum, si vita *ejus* fuit secura [2].

VII. Constructio supini.

* *134. Supina in* **um** *actionem significant (a), et passionem (b); et regunt verborum casus (a):*

a.

SALL. Tribunitiam potestatem *eversum* profecti sunt.

PLAUT. Non tu me *argento* dedisti *nuptum,* sed *viro.*

VIRG. Non ego *Grajis servitum matribus* ibo.

HOR. *Lusum* it Maecenas, *dormitum* ego Virgiliusque.

b.

PLAUT. Coctum ego, non *vapulatum* conductus sum.

PLAUT. Mihi istaec videtur praeda *praedatum* irier.

CAT. Contumelia mihi per hujusce petulantiam *factum* itur.

135. Supinum cum **iri** *supplet tertiam vocem passivam (a), cum* **ire** *primam activam (b):*

a.

TER. Audierat *datum iri* filio uxorem.

CIC. Ait Pompejus se prius *occisum iri* ab eo quam me *violatum iri.*

CAES. Longius eam rem *ductum iri* existimabant.

b.

PLAUT. Quî magis poteratis mihi *habitum ire* honorem?

[1] Regulus enim vigilavit, non Carthaginienses.

[2] Durius illud ULP.: »Elegit eum Dominus sacerdotem sibi *ad sacrificandum* ei hostiam laudis.» Durissimum illud ULP.: »Si bona pupilli creditores possidere coeperint, deminutio ex his fieri debet, *pupilli vescendi* causa.»

LIV. Vitricus tuus vitam tuam *perditum ire* properat.
PLAUT. Siccine oportet *ire* amicos amanti operam *datum*?

* *136. Supina in* **u** *passionem significant (a), vix actionem (b); casum non regunt, reguntur autem ab adjectivis plerumque (a) et fiunt nomina, si eis adjectivum accedit (c):*

a.

CIC. Quid est tam *jucundum cognitu* atque *auditu* quam sapientibus sententiis ornata oratio?
CIC. O rem quum *dictu crudelem* tum *visu nefariam.*
TAC. Germanos et, *pudet dictu*, Britannorum plerosque vidimus.
CIC. Videtis *nefas* esse *dictu* miseram fuisse Fabii senectutem.

b.

STAT. Quem tu *venatu rediturum* in limine opperiens.
TAC. Oppidum Brundusium naviganti *fidissimum adpulsu* est.
PLAUT. Redeo *obsonatu*[1].

c.

CIC. Consurgit Scaptius *magno natu.*
GELL. Eos versus *assiduo memoratu* dignos puto.
PLAUT. *Tuo arcessitu* huc veni.

VIII. Constructio ceterorum verbalium.

137. Sunt quaedam in **bundus** *verbalia (a), item in* **io** *(b) aut* **us** *(c), quae casus verborum amant; alia in* **bilis,** *quae dativum (d); alia in* **ax, ius, idus, osus,** *quae genitivum (e):*

a.

SALL. *Vitabundus classem* hostium ad oppidum pervenit.
LIV. *Haec* prope *concionabundus* circumibat homines.
JUST. Exspiravit Epaminondas quasi *gratulabundus patriae.*

[1] H. e.: Redeo ex obsonando.

b.

CIC. Cethegi *profectio in Hispaniam.*
CIC. Justitia est *obtemperatio scriptis legibus.*
PLAUT. Quid tibi *amicam meam aditio* est, quid tibi *hanc,* inquam, *notio* est?

c.

CIC. Animis, cum e corpore excesserint, *reditus ad coelum* patet.
LIV. Septem *exitus e domo* fecerat.
CIC. *Aditus in id sacrarium* non est viris.

d.

CIC. *Ei* pax praesertim civilis fuit *optabilis.*
CIC. *Amabilior mihi* Velia fuit, quod te ab ea sensi amari.
VIRG. Hic oleaster, *nautis* olim *venerabile* lignum[1].

e.

VIRG. Fama tam *ficti pravique tenax* quam nuntia veri.
CAES. *Alicujus injuriae* sibi *conscius* fuisset.
LIV. Improvidus futuri certaminis.
CIC. Pythagoras *scientiae studiosos* appellat philosophos.

IX. Constructio adverbii.

1. Adverbia generatim. — 2. Adverbia singulatim.

1. Adverbia generatim.

† *138. Adverbia dantur non solum verbis (a), sed etiam adjectivis (b) et ipsis adverbiis (c):*

a.

HOR. Sic *raro scribis*, ut toto non *quater* anno membranam *poscas.*
CIC. Nonnumquam ea, quae praedicta sunt, *minus eveniunt.*
TER. Minis viginti eam emisti; quae res tibi *vertat male.*

[1] Haec in *bilis* vix sunt activa: VIRG. Aspice num mage sit nostrum *penetrabile* telum.

b.

HOR. Tabulas *multum* Nasica *negatas* accipit tandem.
CIC. *Quinque omnino* fuerunt, qui Oppianicum absolverent.
TER. Nihil videtur mundius nec *magis elegans.*

c.

CIC. Terentia *minus belle* habuit.
CIC. Rem te *valde bene* gessisse rumor erat.
CIC. *Parum diu* vixit.

139. Adverbia casum accipiunt ex natura (a) vel gradu (b) adjectivorum, unde orta sunt:

a.

CIC. Dixit *convenienter sententiae suae.*
CIC. *Caesari obviam* longissime processisti.
CIC. Medici officium est curare *ad sanandum apposite.*

b.

CIC. Nemo est, qui tibi *sapientius te ipso* suadere possit.
CIC. *Omnium oratorum* loquitur *elegantissime.*
CIC. Piso *maxime ex omnibus,* qui ante fuerunt, Graecis doctrinis eruditus fuit.

140. Adverbia in **um** *dantur plerumque positivis (a), in* **o** *comparativis et superlativis (b):*

a.

CIC. *Parum multi* sunt, qui nobilitatem ament.
CIC. In rebus apertissimis *nimium longi* sumus.
VIRG. *Multum* ille et terris *jactatus* et alto.

b.

CIC. *Multo pauciores* oratores quam poetae boni reperiuntur.
CAES. *Maturius paulo* quam tempus anni postulabat.
CIC. Mihi semper frequens conspectus vester *multo jucundissimus.*

141. Pro adverbiis ponuntur aliquando adjectiva neutro genere singulari (a) vel plurali (b) vel facta concordantia (c):

a.

HOR. Cur in amicorum vitiis tam cernis *acutum* quam aquila?
STAT. Magni memor illa mariti it *torvum* lacrymans.

b.

VIRG. Ardentem et *torva* tuentem lenibat dictis.
VIRG. Mutati venti *transversa* fremunt.

c.

LIV. *Priori* Remo augurium venisse fertur [1].
CIC. Roscius erat Romae *frequens.*
VIRG. Aeneas se *matutinus* agebat.

2. Adverbia singulatim.

NOTA. Exponam ea, quae in construendo habent aliquid notatu dignum. Cetera prope innumera in lexicis quaerenda sunt.

† *142.* ***Abunde, instar, nimis, parum, satis*** *et alia regunt genitivum (a), nisi ponuntur absolute (b):*

a.

SUET. Se jam pridem *potentiae gloriae*que abunde adeptum.
CIC. Nimis *insidiarum* ad capiendas aures adhibet.
SALL. Satis *eloquentiae, sapientiae* parum.
CIC. Plato mihi unus instar est *omnium.*

b.

CIC. Si *satis* consilium quadam de re haberem.
SALL. Parentes *abunde* habemus.
PLAUT. Ut tuis *parum* sit apud te fides.
ULP. Proponatur *instar* quoddam et quasi facies operis.

[1] H. e.: Prius Remo quam Romulo.

† *143.* ***En*** *et* ***ecce*** *accusativo junguntur, item* ***pridie*** *et* ***postridie*** *(a); haec etiam genitivo (b), illa nominativo (c):*

a.

CIC. Ecce *miserum hominem,* si dolor summum malum est.
CIC. Me in Tusculano *pridie nonas* convenerunt.

b.

CIC. Haec scripsi postridie *ejus diei.*
ULP. Etiamsi pridie *kalendarum* fecerit.

c.

CIC. Ecce tibi ex adverso *Lansacenus.*
CIC. En *causa,* cur dominum servus accuset.

144. ***Admodum, apprime, per, perquam, valde*** *et similia fere praeponuntur positivis (a); tamen* ***longe, multo, quam*** *ipsis etiam superlativis (b):*

a.

CAES. Natio est omnis Gallorum *admodum dedita* religionibus.
TER. Scis fratrem ejus esse *apprime nobilem.*
CIC. *Per* mihi *mirum* visum est.
CIC. Id mihi quidem *perquam puerile* videri solet.

b.

CIC. Ex pontificum commentariis *longe plurimum* ingenio valuisse videtur.
CIC. Arrogantia ingenii est *multo molestissima.*
CIC. Mihi Cuspius *quam maximas quam saepissime* gratias agit.

145. *Tametsi* ***magis*** *ad qualitatem pertinet (a),* ***plus*** *ad quantitatem (b); saepe tamen commutantur (c):*

a.

TER. Non Apollinis *magis verum* quam hoc responsum est.
VIRG. O luce *magis dilecta* sorori.

b

MART. Speranti plures venerunt *plusve* minusve *duae.*
CIC. Paulo *plus* furor Pulchelli *progredi* posset.

c.

QUINT. Cum verbo idem verbum *plus significanter* subjungitur.
CIC. Annos natus *magis quadraginta.*

146. ***Nedum*** *valet* ***quanto minus*** *(a) et vix ponitur in prima parte (b):*

a.

TER. Satrapa, si eam duxerit, nunquam sufferre ejus sumptus queat; *nedum* tu possis.
CIC. Vix in ipsis tectis frigus vitatur, *nedum* in mari.
LIV. Consules vel in pace tranquilla bellum excitarent, *nedum* in bello respirare civitatem forent passuri.

b.

BALB. AD CIC. *Nedum* hominum humilium, sed etiam amplissimorum consilia ex eventu probari solent.

147. ***Partim*** *non solum adverbiorum more ponitur (a), sed etiam nominum (b):*

a.

CAT. Circum vias ulmos serito, *partim* populos, ubi frondem ovibus et bubus habeas.
CAT. Bubulcis obsequitor, *partim* quo libentius boves curent.

b.

CIC. *Partim* ex illis distracti ac dissipati jacent.
LIV. *Partim* copiarum ad tumulum expugnandum mittit, *partim* ipse ad urbem ducit.

148. Sunt adverbia, quae adsciscunt aliquas conjunctiones: ***Aeque*** *(a),* ***aliter*** *(b),* ***contra*** *(c) admittunt* ***ac, atque, quam:***

a.

CIC. Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes qui *aeque ac* tu ipse gauderet?

CIC. Me colit *aeque atque* patronum suum.

b.

CIC. Ne sim salvus, si *aliter* scribo *ac* sentio.

CIC. Ne *aliter quam* ego velim, laudet ingenium meum.

c.

CIC. Aliquid factum diceretur *contra atque* oporteret.

CIC. De vestro jure *contra quam* posueram disputabo.

149. ***Ante, prius*** *adsciscunt* ***quam*** *cum indicativo (a) vel subjunctivo (b):*

a.

CIC. Necessitudinem habui cum domo vestra *ante* aliquanto *quam* tu natus *es*.

TER. Omnia experiri certum est *prius quam pereo*.

b.

CIC. (Causa *ante* mortua est *quam* tu natus *esses*.)

VIRG. Nec *prius* absistit *quam* septem corpora *fundat* humi.

150. ***Commodum*** *adsciscit* ***quum:***

CIC. *Commodum* ad te dederam litteras, *quum* ad me bene mane Dionysius fuit.

CIC. *Commodum* discesseras heri, *quum* Trebatius ad me venit.

151. ***Hoc, eo*** *adsciscunt* ***quo*** *in comparando:*

CIC. *Hoc* magis est testimonium amoris mei, *quo* maturius tibi quam ceteris nuntiavi.

CIC. Quarum rerum *eo* gravior est dolor, *quo* culpa major.

CIC. *Hoc* audio libentius, *quo* maturius.

152. ***Interea*** *poscit* ***dum, quoad:***

CAES. *Interea* manerent induciae, *dum* ab illo rediri potest.

CAES. *Interea quoad* fides esset data Caesarem facturum, quae pollicetur.

CIC. Haec *dum* aguntur, *interea* Cleomenes jam ad Pelori litus pervenerat.

153. ***Juxta*** *poscit* ***ac, atque, cum:***

LIV. Absentium bona *juxta atque* interemptorum divisa fuerunt.

LIV. Vestrum nomen imperiumque *juxta ac* deos immortales intuetur.

SALL. Nunc vero, quo in loco res nostrae sint, *juxta mecum* omnes intelligitis.

154. ***Parumper*** *et* ***paulisper*** *admittunt* ***dum:***

PLAUT. *Paulisper* remitte restem, *dum* concedo et consulo.

TER. *Dum* exeo, *parumper* opperire hic.

CIC. *Paulisper, dum* se uxor, ut fit, comparat, moratus est.

155. ***Perinde*** *adsciscit* ***ut, atque, quasi:***

CIC. Vereor ut hoc, quod dicam, *perinde* intelligi auditu possit, *atque* ego cogitans sentio.

CIC. Non *perinde, ut* est reapse, percipere ex litteris potuisti.

CIC. Metelli sperat sibi quisque fortunam *perinde, quasi* certi quidquam sit in rebus humanis.

156. ***Prae*** *sumit* ***ut, quam:***

PLAUT. Parum etiam, *prae ut* futurum est, praedicas.

PLAUT. Modestior quidem nunc est, *prae ut* dudum fuit.

PLAUT. Parva res est voluptatum in vita, *prae quam* quod molestum est.

157. ***Praeter*** *gerit* ***quam*** *(a), quae particula desideratur aliquando (b):*

a.

TER. Mihi videre facere *praeter quam* res te adhortatur tua.

LIV. *Praeter quam* quod admissi sunt, irrita legatio fuit.

b.

OV. Nil *praeter salices cassa*que *canna* fuit.

SALL. Ceterae multitudini diem statuit *praeter* rerum capitalium *condemnatis.*

CIC. Nullas adhuc litteras acceperam, *praeter quae* mihi binae in Trebulano redditae sunt [1].

158. ***Pridie*** *et* ***postridie*** *admittunt* ***quam:***

CIC. Domum deductus est *pridie quam* excessit e vita.

CIC. Haec epistola *pridie* data est *quam* illa.

CIC. Quid causae fuerit *postridie* intellexi *quam* a vobis discessi.

159. ***Simul*** *adscit* ***ac, atque, ut*** *(a), quae etiam supprimuntur (b):*

a.

CIC. *Simul ac* mihi collibitum est, praesto est imago.

CIC. *Simul ac* sensit, Romam confugit.

CIC. Omne animal, *simul ut* ortum est, se ipsum diligit.

b.

CIC. *Simul* inflavit tibicen, carmen agnoscitur.

CIC. *Simul* aliquid audiero, scribam ad te.

CIC. *Simul* clamor est exauditus, Aetoli desertis stationibus in arcem confugiunt.

[1] Nisi mavis subaudire *eas*.

X. Constructio praepositionis.

NOTA. Exponam praecipuas: ceteras in lexicis quaerito.

† 160. ***A*** *praeponitur solis consonantibus (b),* ***ab*** *et vocalibus et consonantibus (a): significat autem originem (a), causam (b), distantiam (c) et tempus* ***ex quo*** *(d):*

a.

LIV. Sinus maris, *ab nomine* propinquae urbis, Ambracius appellatur.

MART. Tigris *ab Hircano* gloria clara jugo.

LIV. Turnus *ab Aricia* ferociter in Tarquinium erat invectus.

b.

CIC. Mare, quia nunc *a sole* collucet, albescit et vibrat.

CIC. Nihil est valentius, *a quo* ratio intereat.

LIV. Urgebat Gallos pestilentia castra habentes loco *ab incendiis* torrido.

c.

CAES. *A millibus* passuum *duobus* castra posuerunt.

PLIN. Jam prope *a muris* habemus hostem.

CAES. Passus sexcentos *ab his castris* idoneum locum delegit.

d.

VARRO. *A bima* aut *trima* fructum ferre incipit vacca.

CIC. Quod augures omnes usque *a Romulo* decreverunt.

CIC. Utinam *a primo* tibi esset visum.

161. Observa illa:

A tergo tenetur hostis. — Non *abs re* erit subtexere. — Timet *a suis.* — Stat *a mendacio* contra verum. — Imparatus *a pecunia.* — *A puero.* — *Ab hora* septima. — *Ab integro.*

† 162. ***Ad*** *significat non solum motum* ***quo*** *(a), sed etiam locum* ***ubi*** *(b), finem (c), comparationem (d):*

a.

SUET. Aquila duos corvos afflixit et *ad terram* dedit.

CIC. Ego *ad quos* scribam nescio nisi *ad eos,* qui *ad me* scribunt.

b.

CIC. Miles depugnavi *ad Thermopylas.*

CIC. Castra *ad Cabystra,* quod est *ad montem Taurum,* locavi.

CIC. Signa exposita sunt *ad Cajetam.*

c.

CIC. Potestate, quam tu *ad dignitatem* permisisses, *ad quaestum* uteretur.

CIC. In aedibus monumentum reipublicae collocavit *ad dolorem* bonorum omnium.

d.

CIC. Terra in medio mundo sita *ad* universi coeli *complexum* puncti instar obtinet.

TER. Estne, ut fertur forma? Sane, sed nihil *ad hanc nostram.*

163. ***Ad*** *cum genitivo ponitur subaudito templum vel aedem (a); item absolute cum quovis casu (b):*

a.

HOR. Ventum erat *ad Vestae,* tertia jam parte diei praeterita.

CIC. Senatus *ad Apollinis* habitus est.

CIC. Pecunia utinam *ad Opis* maneret.

b.

CAES. Occisis *ad* quatuor hominum *millibus.*

LIV. Cecidere in pugna fugaque *ad duo millia* et *quingenti* civium sociorumque.

CAES. *Ad* duorum millium numero fuerunt.

164. Observa illa:

Discere *ad verbum.* — Canere *ad tibiam.* — Edere *ad satietatem.* — Implere vas *ad fauces.* — Adesse *ad dictam* diem. — Bonus *ad speciem.* — Facere *ad amussim; ad unguem; ad perpendiculum.*

165. ***Ante*** *non modo locum, sed etiam tempus significat atque aestimationem:*

CIC. Ab eis petivit, ut *ante hortos* suos piscarentur.

VIRG. *Ante Jovem* nulli subigebant arva coloni [1].

SALL. Facundia Graeci *ante Romanos* fuerunt.

166. Observa illa:

Factus consul *ante tempus.* — *Ante diem* tertium calendas. — Felix *ante alias* Priameia virgo. — Dulces *ante omnia* musae.

167. ***Citra*** *opponitur* ***ultra*** *estque pro* ***sine:***

CIC. Locus est *citra Leucadem.*

COLUM. *Citra kalendas* Octobris seminare convenit.

COLUM. Dare glandem capris *citra satietatem.*

168. ***Cum*** *non solum societatem significat, sed etiam oppositionem et modum:*

CIC. *Cum Pansa* vixi in Pompejano.

CIC. *Cum hoste* cominus in acie saepe pugnavit.

TAC. Jussos dicta *cum silentio* accipere necessitatis admonuit.

169. Observa illa:

Esse *cum telo.* — Esse *cum imperio.* — Cogitare *cum animo.* — Facere *cum malo; cum periculo; cum eo ut.*

† *170.* ***De*** *significat originem (a), deductionem (b), causam (c), materiem (d) et alia:*

[1] H. e.: Ante quam regnaret Jupiter.

a.

VIRG. Genitrix *de gente vetusta* est mihi.
OV. Libyca *de rupe* leones.
SUET. *De mausoleo* audita est vox.

b.

CAT. Brassica *de capite* omnia mala deducet et sanum faciet.
CIC. Ferrum *de manibus* extorsimus.
CIC. Nomen suum *de tabula* sustulit.

c.

CIC. Flebat pater *de* filii *morte*.
CURT. Non *de regno* Asiae, sed *de rege* sanguis est fundendus.
CIC. Provide, ne quid ei desit, *de qua* scis me miserrimum esse.

d.

CIC. Judicium est non *de re pecuniaria*, sed *de fama* Quintii.
CIC. Regulus *de captivis commutandis* Romam missus est.
AD CIC. Sulla legatus ad senatum *de* Rhodiorum *praemiis* venerat.

171. Observa illa:

Agere *de sella*. — Pugnare *de genu*. — Vigilare *de nocte*. — Sumere poenas *de sontibus*. — Nosse *de facie*. — Recitare *de scripto*. — *De nihilo* irasci. — Facere *de industria; de integro; de improviso*.

† *172.* **Ex** *non solum partitionem significat (45) et locum* **unde** *cum motu (276), sed etiam locum* **unde** *cum quiete (a); item materiem (b), causam (c), compositionem (d), mutationem (e), modum (f):*

a.

CAER. Orgetorigem *ex vinculis* causam dicere coëgerunt.
CIC. Ille *ex cruce* Italiam cernere ac domum suam prospicere poterat.
CIC. *Ex villa* audieram fremitum clientium meorum.

b.

CIC. Fuit apud Segestanos *ex aere* simulacrum Dianae.
CIC. Vas vinarium *ex una gemma praegrandi*.
CIC. Ennius in sepulcro Scipionum est constitutus *ex marmore*.

c.

CIC. *Ex lassitudine* arctius dormit.
LIV. Viderunt *ex gravitate* loci vulgari morbos.
QUINT. Videbant quosdam *ex vino* vacillantes.

d.

PAUT. Jam dudum sputo sanguinem — Resinam *ex melle* devorato.
CELS. Bibat jejunus *ex aqua* Castoreum.
CELS. Panis *ex vino* est modici ponderis.

e.

CIC. *Ex homine* factus verres.
CIC. Nihil est tam miserabile quam *ex beato* miser.
PLAUT. Possum tranquillum facere *ex irato*.

f.

TAC. Utinam istuc verbum *ex animo* ac vere diceres!
CIC. Feliciter et *ex mea sententia* rempublicam gerimus.
CIC. Ut spero, statues *ex nostra dignitate*.

173. Observa illa:

Stat *e regione; ex adverso*. — Me aliud *ex alio* impediit. — Laboro *ex renibus*. — Requiesco *ex labore*. — Dixi *ex tempore; ex occasione*. — Facio *ex edicto; ex foedere; ex more; ex fide*.

174. ***Extra*** *adhibetur cum quiete et motu (a) et ponitur pro* ***praeter*** *(b):*

a.

CURT. Legati responderunt esse templum Herculis *extra urbem.*

CAES. Hi sunt *extra provinciam* trans Rhodanum primi.

CIC. *Extra hos cancellos* egredi conabor.

b.

CIC. *Extra ducem* reliqui rapaces.

LIV. Ad haec, quae interrogatus es, responde: *extra ea* cave vocem mittas.

PLAUT. Ille segregat ab se omnes *extra te unam.*

175. Observa illa:

Sum *extra noxam.* — Facis *extra modum; extra causam; extra morem.* — Fuit *extra conspectum; extra pretium; extra ordinem.*

† *176.* ***In*** *quietem significans aut motum in loco vult ablativum (a); item statum referens aut conditionem (b) aut id, quo actio pertinet (c), aut posita pro* ***inter*** *vel* ***apud*** *(d):*

a.

CIC. Haec *in foro* palam Syracusis in ore atque in oculis provinciae gesta sunt.

CIC. *In viridi ripa* inambulabat.

VARRO. Est circa Minervium, qua *in Caelio* monte itur [1].

b.

CIC. Mirificam cepi voluptatem ex tua diligentia, quod *in summis tuis occupationibus* mihi tamen reipublicae statum per te notum esse voluisti.

[1] Non *ad montem,* sed *per montem.*

CIC. Hi sunt coloni, qui se *in insperatis pecuniis* sumptuosius jactaverunt.

CIC. Hoc adspersi, ut scires me tamen *in stomacho* solere ridere [1].

c.

CIC. *In hoc homine* nullam accipio excusationem.

SALL. *In hominibus impiis* sceleris obliti de poena disserunt.

CIC. Fortes fueritis *in eo,* quem nemo sit ausus defendere.

d.

CAES. Caesaris nomen *in barbaris* erat obscurius.

CIC. Thales sapientissimus *in septem* fuit.

CIC. Peto, ut eum amplectare, diligas, *in tuis* habeas.

177. Observa illa:

Adesse *in tempore.* — Libri sunt *in manibus.* — Tabulae sunt *in medio.* — Res est *in ambiguo; in integro; in tuto; in aperto; in confesso; in promptu.* — Aderat consul *in toga; in sago.* — Respublica erat *in armis.* — Est *in honore; in timore; in eo ut.*

† *178.* ***In*** *significans motum ad locum vult accusativum (a); item partitionem referens vel distributionem (b) aut mutationem (c) aut finem (d) aut tempus (e) aut posita pro* ***erga*** *vel* ***contra*** *(f):*

a.

CIC. Isocrates philosophiam in urbibus collocavit et *in domos* introduxit.

CIC. Antiocho licuerit remigrare *in domum veterem* e nova.

TAC. Id Smyrnam *in concionem* nuntiatum foret.

b.

CIC. Describebat censores binos *in singulas civitates* Timarchides.

[1] H. e.: Quum sum stomachatus.

CAES. Gallia omnis divisa est *in partes tres.*
LIV. Extulit eum plebs sextantibus collatis *in capita.*

c.

CURT. *In sollicitudinem* versa fiducia est.
PLIN. Exusti tunduntur *in farinam.*
STAT. Divûm *in vultus* formanda liquescat massa.

d.

VELL. Somno et cibo *in vitam,* non *in voluptatem* utebatur.
PLAUT. Hos accipias coquos obsoniumque *in nuptias.*
JUST. Sciant se pugnare non spe victoriae, sed *in* mortis *ultionem.*

e.

LIV. Inducias *in triginta annos* impetraverunt.
CAES. Utrum statim necaretur, an *in aliud tempus* reservaretur.
CIC. Video quanta tempestas invidiae nobis, si minus *in praesens,* at *in posteritatem* impendeat.

f.

CIC. Qua nos *in liberos nostros* indulgentia esse debemus.
CIC. *In hominem innocentem* novum supplicii genus excogitavit.
CAES. Nullum officiorum *in quemquam* genus omisit.

179. Observa illa:

Tradere, sumere *in manus.* — Tollere *in humeros.* — Dare, accipere *in deditionem.* — Redire *in orbem.* — Disputare *in utramque partem.* — Crescere *in ventrem.* — Cubare *in latus.* — Laudare *in os.* — Jurare *in verba.* — Saltare *in numerum.* — Desinere *in piscem.*

180. Item illa:

In speciem. — In universum. — In commune. — In posterum. — In antecessum. — In diem. — In dies. — In totum. — In partem. — In pejus. — In melius. — In rectum. — In obliquum.

181. ***Intra*** *non solum quietem, sed etiam motum significat et refertur ad tempus:*

LIV. Lingones *intra Apenninum* se tenuere.
CIC. Nosse regiones, *intra quas* venias.
LIV. Centum tria oppida *intra paucos dies* in deditionem accepit.

182. Observa illa:

Tenuit se *intra silentium.* — Fecit *intra legem; intra modum; intra finem* juris sui; *intra pudicitiam; intra quintum diem,* quam . . .

183. ***Post*** *opponitur* ***ante*** *et dicitur de loco, tempore et aestimatione:*

CIC. Mamertini crucem fixerunt *post urbem.*
PHAEDR. Qui fert malis auxilium, *post tempus* dolet.
HOR. Neque erat Lydia *post Chloën.*

184. Observa illa:

Post urbem conditam. — Post homines natos. — Post hominum *memoriam. — Post annum tertium,* quam . . .

185. ***Per*** *refertur ad locum (280) et tempus et significat instrumentum et modum:*

CIC. *Per membranas* oculorum cernimus.
LIV. *Per inducias* sepelire caesos.
ULP. *Per corbem* mensuram facere.
CIC. *Per summam fraudem* sextertios appetiit.

186. Observa illa:

Per somnum. — Per otium. — Per jocum. — Per me licet. — Potes *per valetudinem; per aetatem.* — Tollit *per vim; per potestatem.* — Orat *per deos; per dexteram istam.*

CAES. Gallia omnis divisa est *in partes tres.*
LIV. Extulit eum plebs sextantibus collatis *in capita.*

c.

CURT. *In sollicitudinem* versa fiducia est.
PLIN. Exusti tunduntur *in farinam.*
STAT. Divûm *in vultus* formanda liquescat massa.

d.

VELL. Somno et cibo *in vitam,* non *in voluptatem* utebatur.
PLAUT. Hos accipias coquos obsoniumque *in nuptias.*
JUST. Sciant se pugnare non spe victoriae, sed *in* mortis *ultionem.*

e.

LIV. Inducias *in triginta annos* impetraverunt.
CAES. Utrum statim necaretur, an *in aliud tempus* reservaretur.
CIC. Video quanta tempestas invidiae nobis, si minus *in praesens,* at *in posteritatem* impendeat.

f.

CIC. Qua nos *in liberos nostros* indulgentia esse debemus.
CIC. *In hominem innocentem* novum supplicii genus excogitavit.
CAES. Nullum officiorum *in quemquam* genus omisit.

179. Observa illa:

Tradere, sumere *in manus.* — Tollere *in humeros.* — Dare, accipere *in deditionem.* — Redire *in orbem.* — Disputare *in utramque partem.* — Crescere *in ventrem.* — Cubare *in latus.* — Laudare *in os.* — Jurare *in verba.* — Saltare *in numerum.* — Desinere *in piscem.*

180. Item illa:

In speciem. — In universum. — In commune. — In posterum. — In antecessum. — In diem. — In dies. — In totum. — In partem. — In pejus. — In melius. — In rectum. — In obliquum.

181. ***Intra*** *non solum quietem, sed etiam motum significat et refertur ad tempus:*

LIV. Lingones *intra Apenninum* se tenuere.
CIC. Nosse regiones, *intra quas* venias.
LIV. Centum tria oppida *intra paucos dies* in deditionem accepit.

182. Observa illa:

Tenuit se *intra silentium.* — Fecit *intra legem; intra modum; intra finem* juris sui; *intra pudicitiam; intra quintum diem,* quam . . .

183. ***Post*** *opponitur* ***ante*** *et dicitur de loco, tempore et aestimatione:*

CIC. Mamertini crucem fixerunt *post urbem.*
PHAEDR. Qui fert malis auxilium, *post tempus* dolet.
HOR. Neque erat Lydia *post Chloën.*

184. Observa illa:

Post urbem conditam. — Post homines natos. — Post hominum *memoriam. — Post annum tertium,* quam . . .

185. ***Per*** *refertur ad locum (280) et tempus et significat instrumentum et modum:*

CIC. *Per membranas* oculorum cernimus.
LIV. *Per inducias* sepelire caesos.
ULP. *Per corbem* mensuram facere.
CIC. *Per summam fraudem* sextertios appetiit.

186. Observa illa:

Per somnum. — Per otium. — Per jocum. — Per me licet. — Potes *per valetudinem; per aetatem.* — Tollit *per vim; per potestatem.* — Orat *per deos; per dexteram istam.*

— Facit *per speciem* amicitiae; *per causam* fungendae vicis.
— *Per vos* stat, ut . . .

187. ***Prae*** *est* ***ante*** *et notat causam et comparationem:*

LIV. *Prae se* agit armentum.
PLAUT. *Prae laetitia* lacrymae prosiliunt mihi.
NEP. Videbant, Eumene recepto, omnes *prae illo* parvi futuros.

188. ***Praeter*** *est* ***secus*** *et significat exceptionem et excessum:*

LIV. *Praeter ripam* euntibus Romanis Galli occurrerunt.
CIC. Omnibus sententiis *praeter unam* condemnatus est.
CIC. Unum *praeter ceteros.*

189. Observa illa:

Praeter consuetudinem. — Praeter modum. — Praeter spem. — Praeter aetatem. — Praeter naturam.

190. ***Pro*** *significat non modo favorem, sed etiam vicem (a) et compensationem (b) poniturque pro* ***ante*** *(c),* ***instar*** *(d),* ***secundum*** *(e):*

a.

CIC. Medici inscii *pro salutaribus* mortifera praescribunt.
LIV. Me vera *pro gratis* loqui necessitas cogit.

b.

PLAUT. Pecuniam *pro asinis* affert.
CIC. Misimus, qui *pro vectura* solveret.

c.

CIC. Sedens *pro aede* Castoris.
SUET. *Pro foribus* stantem admonuit.

d.

CIC. *Pro damnato mortuoque* fuit.
LIV. Id omnino *pro non dicto* habendum.

e.

NEP. Quantum quisque daret *pro facultatibus* imperat.
CIC. Reliqua *pro tua prudentia* considerabis.

191. Observa illa:

Pro rostris dicere. — Sedere *pro tribunali.* — Facere *pro viribus. — Pro rata portione. — Pro testimonio. — Pro eo* ac . . .

192. ***Prope*** *gradus induit (a, b) et admittit accusativum (a) vel ablativum cum* ***ab*** *(b):*

a.

SUET. Excruciatus doloribus nocte tota *prope lucem* defecit.
LIV. Invenio apud quosdam, idque *propius fidem* est.
CIC. Officium meum esse putavi exercitum habere *proxime hostem.*

b.

CIC. Apud socrum tuam *prope a meis sedibus* sedebas.
CIC. Aliae stellae *propius a sole* spatia conficiunt.
PLIN. *A Sura proxime* est Philiscum oppidum Parthorum.

193. ***Secundum*** *est* ***prope*** *(a), maxime longo tractu (b); item* ***post*** *(c) et significat convenientiam (d) et favorem (e):*

a.

VARRO. Praecidere arbores *secundum terram.*
PLIN. Horologium constitutum in publicum *secundum rostra.*

b.

CIC. Facere iter secundum *mare superum.*
VARRO. Facere sepes *secundum amnes.*

c.

CIC. *Secundum te* nihil est mihi amicius solitudine.
CIC. *Secundum ludos* mihi respondere incipias.

d.

CIC. *Secundum naturam* vivere.
GELL. Numerare viginti et quinque asses *secundum duodecim tabulas.*

e.

CIC. Nuntiat populo pontifices *secundum se* decrevisse.
CIC. Multa *secundum nostram causam* disputavit.

† 194. **Sub** *est* **infra** *et vult accusativum cum motu (a), ablativum cum quiete (b). Significat saepe tempus (c) et statum (d). Si ponitur pro* **circiter** *(e) aut* **post** *(f), regit accusativum:*

a.

CIC. Conjecit se *sub scalas* tabernae librariae.
CAES. Exercitus *sub jugum* missus.

b.

HOR. Ingenium ingens *inculto* latet *sub corpore.*
CAES. *Sub pellibus* hiemare constituit.

c.

LIV. Excesserunt urbe *sub adventu* Romanorum.
CAES. Ne *sub ipsa profectione* milites oppidum irrumpant.

d.

PLAUT. *Sub* Mercurii *regno* vapulo, non *sub* Jovis.
LIV. *Sub Hannibale magistro* belli artes doctus est.

e.

CIC. *Sub vesperum* portas claudi jussit.
LIV. *Sub idem tempus* legati ad res repetendas missi.

f.

CIC. *Sub eas litteras* statim recitatae sunt tuae.
LIV. *Sub hanc vocem* gemitus multitudinis fuit.

195. Observa illa:

Sub manu. — Sub hasta. — Sub dio. — Sub adspectum. — Sub lucem. — Sub horam tertiam.

† *196.* **Super** *cum quiete promiscue accipit accusativum (a) et ablativum (b), cum motu accusativum tantum (c):*

a.

LIV. Pars maxima *super theatrum* consistunt.
HOR. Nomentanus erat *super ipsum,* Porcius infra.

b.

VIRG. Poteras requiescere mecum *fronde super viridi.*
HOR. Ensis *super cervice* pendet.

c.

OV. Illa *super terram* desecto poplite labens.
LIV. Alii *super* aliorum *capita* ruunt.

† *197.* **Super** *posita pro* **de** *ablativum poscit (a), pro* **magis quam** *accusativum (b), item accessionem significans (c):*

a.

CIC. Velim cogites quid agendum nobis sit *super legatione votiva.*
VIRG. Multa *super Priamo* rogitans, super Hectore multa.

b.

SALL. *Super gratiam* atque *pecuniam* invidia facti fuit.
SUET. Famosissima *super ceteras* fuit coena ei data.

c.

LIV. Punicum exercitum *super morbum* fames affecit.
LIV. Adeo, *super maerorem*, pudor quidam fugere colloquia et coetus hominum cogebat.

198. ***Supra*** *cum quiete vel motu vult accusativum (a) et excessum saepe significat (b)* [1]*:*

a.

PLIN. Nereides *supra delphinos* sedent.
CIC. Sub terra habitassent neque exiissent *supra terram.*

b.

PHAEDR. Duo juvenes *supra humanam formam.*
LIV. Carthaginiensium caesa *supra* viginti millia.

199. ***Subter*** *est idem quod* ***sub*** *et fere habet accusativum:*

LIV. Manu *subter togam* ad mentum exerta.
LIV. Consul equo citato *subter murum* advehitur.
VIRG. Omnes ferre juvat *subter densa testudine* casus.

200. ***Tenus*** *postponitur genitivo (a) vel ablativo (b), huic fere singulari, illi plurali:*

a.

CIC. Illi rumores *Cumarum tenus* caluerunt.
VIRG. *Crurum tenus* a mento palearia pendent.
LIV. *Corcyrae tenus* ab Aetolia tecta et muri Aetolorum essent.

b.

CIC. Antiochus *Tauro tenus* regnavit.
VIRG. Lateri *capulo tenus* abdidit ensem.
CELS. Demittere se in aquam *inguinibus tenus.*

[1] „Quinque *supra* triginta": „viginti *supra* centum" et similia dicunt, elegantiae causa, multi et docti; sed auctorem classicum, tametsi diu et multum quaesivi, nondum invenire potui. De ratione autem numerationem efferendi vide exempla, quae sunt sub n. 282, 283, 284. 289.

201. ***Versus*** *accusativo postponitur plerumque:*

CIC. *Brundusium versus* ibat ad Caesarem.
PLIN. Corvus evolat in rostra *forum versus.*
LIV. Positi erant *versus aedem* Quirini.

† 202. *Praepositiones, quum casum non regunt, induunt adverbiorum naturam. Eae sunt praecipuae* ***ante*** *(a),* ***coram*** *(b),* ***juxta*** *(c),* ***post*** *(d),* ***prope*** *(e),* ***prae*** *(f),* ***propter*** *(g),* ***secus*** *(h),* ***ultra*** *(i):*

a.

CIC. Qui asoti esse velint, philosophi *ante* fiant.
LIV. Praetor biduo *ante* venerat.

b.

CIC. Intueor *coram* haec ornamenta reipublicae.
AD. CIC. Mihi promiserunt *coram* et absenti scripserunt.

c.

VIRG. Furiarum maxima *juxta* accubat.
CAES. Legionem, quae *juxta* constiterat, urgeri ab hoste vidit.

d.

CIC. Initio mea sponte, *post* invitatu tuo mittendum duxi.
CIC. Caedere incipiunt ejus servos, qui *post* erant.

e.

SALL. His genus, eloquentia *prope* aequalia fuerunt.
CIC. Adolescentia voluptates *prope* intuens magis fortasse laetatur.

f.

PLAUT. I tu *prae,* virgo.
PLAUT. Abi *prae,* Sosia; jam ego sequar.

g.

CIC. Gladium *propter* appositum e vagina eduxit.
LUCR. Araque Panchaeos exhalat *propter* odores.

h.

CIC. Cato fuit summus vir; nemo dicet *secus*.

CIC. Fit obviam Clodio hora fere undecima, aut non multo *secus*.

i.

CIC. Si probabilia dicentur, nihil *ultra* requiratis.

CIC. Oratio scripta elegantissime, ut nihil possit *ultra*.

203. Observa praepositionibus vix adjungi aliam particulam (a) praeter ***usque*** *(b):*

a.

FLOR. *De sub* ipsis faucibus Italiae.

CIC. *Ex ante* diem tertium nonas *ad pridie* kalendas.

CIC. Comitia Bibulus *in ante* diem decimum quintum kalendas distulit.

b.

CIC. Ii *usque ex* ultima Syria navigarunt.

PLAUT. *Usque ad* diurnam stellam crastinam potabimus.

VIRG. Prospexit *ab usque* Pachyno.

OV. Admorunt oculis *usque sub* ora faces.

CIC. Naevius *trans* Alpes *usque* transfertur.

XI. Constructio conjunctionis.

NOTA. Conjunctiones partim vidisti in adverbiis, quae eas adsciscunt; partim videbis in altero libro, ubi de oratione subjunctiva: ceterarum praecipuas hoc loco summatim persequar.

† *204.* ***Et, aut, vel, nec, quam*** *jungunt similes formas (a), saepe etiam dissimiles, sive nominum (b) sive adverbiorum (c) sive verborum (d), violata interdum consecutione (e):* ***nec*** *autem cum* ***et*** *facile colludit (f):*

a.

PLAUT. Tu *vel suda, vel peri* algu.

LIV. Tribuni plebis *malae rei quam nullius* duces esse malunt.

b.

LIV. Valerium *spectatae virtutis et consularem virum* legerunt.

CIC. Aut *contentione* dicendi *aut lacessitus* fecit.

c.

CURT. Pridie *familiariter et sine arbitris* loquutus est nobiscum.

TER. Tu *vel vi vel clam* fac tradas.

d.

LIV. Injuriae dolor eos *stimulabat, vel quia* gravior ultor rex futurus erat.

CIC. Non tam *vitandi laboris causa, quam quod* tua interesse *arbitrabar*.

e.

PLAUT. Praesertim *quibus nec* quaestus *erat, nec* artem *didicere*.

TER. *Quem* neque *pudet,* nec *metuit* quemquam.

f.

CIC. Ejus filii *nec* vivi probabantur bonis *et* mortui numerum obtinent jure caesorum.

CIC. Intelligis *et* animum ei praesto fuisse *nec* consilium defuisse.

205. Copulativas omitti fas est:

CAES. Intercedit M. Antonius, Q. Cassius, tribuni plebis.

CIC. Regulus in senatum venit, mandata exponit, sententiam ne diceret recusavit.

CIC. Ex cupiditatibus odia, discordiae, bella nascuntur.

206. ***At*** *fere adversatur (a) et servit praeoccupationi (b) et exsecrationi (c):*

a.

CIC. Non placet Antonio consulatus meus, *at* placuit Servilio.

b.

CIC. Quantulus vobis videtur? Mihi *quasi pedalis.*

CIC. Odyssea Homeri est *tamquam opus* aliquod Daedali.

211. ***Quamvis*** *jungitur nominibus (a) et verbis indicativi modi (b) vel subjunctivi (c):*

a.

CIC. Res bello gesserat *quamvis* reipublicae *calamitosas,* attamen magnas.

CIC. Si me audissent, *quamvis iniqua pace,* tamen honesta viverent.

b.

VIRG. Pollio amat nostram, *quamvis est* rustica, musam.

NEP. Erat inter eos dignitate regia, *quamvis carebat* nomine.

c.

CIC. *Quamvis* prudens ad cogitandum *sis.*

CIC. *Quamvis* Italiae latebris contentus *essem.*

† *212.* ***Quin,*** *nisi ponitur absolute (a), poscit in primaria negationem (b) aut interrogationem (c) aut extenuantem particulam (d) aut ironiam (e) aut quidvis, quod pro negatione haberi possit (f):*

a.

CIC. *Quin* sic attendite, judices.

CURT. *Quin* ulciscimur Graeciam et urbi faces subdimus?

b.

PLAUT. Ni istum cepi, *nulla* causa est, *quin* me condones cruci.

TAC. *Nec* diu anquirendum, *quin* Agrippina claritudine generis anteiret.

c.

SALL. Cui dubium esse potest, *quin* opulentiam istam ex sanguine civium parâris?

PLAUT. Numquae causa est, *quin* viginti minas mihi des?

d.

TER. *Vix* me contineo, *quin* involem in capillum.

SUET. Titi Livii scripta *paulum* abfuit, *quin* Caligula omnibus bibliothecis amoveret.

e.

PLAUT. Mirum *quin* tua me causa faciat Jupiter Philippum regem.

PLAUT. Mirum *quin* ab avo ejus aut proavo acciperem, qui sunt mortui [1].

f.

CIC. De quo quid ego plura commemoro? *quasi vero* dubium sit, *quin* lex sociorum causa constituta sit.

CIC. Dubita, *si potes, quin* ille caedem facturus sit [2].

213. ***Quippe, utpote*** *ponuntur cum relativo (a) ac sine eo (b):*

a.

SALL. Incendium sibi maxime calamitosum putabat, *quippe cui* omnes copiae in usu quotidiano erant.

NEP. A tyranno crudeliter violatus est, *quippe quem* venumdari jussisset.

CIC. Ea nos, *utpote qui* nihil contemnere solemus, non pertimescebamus.

b.

CIC. Haerebat nebulo, *quippe* in his ipsis temporibus dicebatur.

NEP. Pater meus, puerulo me, *utpote* non amplius novem annos nato, in Hispaniam profectus est.

214. ***Quoad*** *cum subjunctivo it et cum indicativo, maxime cum* ***tamdiu:***

[1] Q. d.: *Non* est mirum, *quod* ab ejus avo *non* acceperim, quum jam mortuus sit.

[2] Vide appendicem, n. 408.

XII. Constructio interjectionis.

219. Interjectiones aliae ponuntur absolute (a), aliis haeret dativus (b), aliis accusativus (c), aliis vocativus (d):

a.

VIRG. *O* tantum libeat humiles habitare casas!
VIRG. *Ah* tibi ne teneras glacies secet aspera plantas!
TER. *Eja* ut elegans est!

b.

PLAUT. *Vae mihi,* quanta de spe decidi!
VIRG. Hei *mihi,* qualis erat!
TER. *Hei misero mihi!*

c.

CIC. *Proh* Deûm hominumque *fidem!*
CIC. *O fallacem* hominum *spem fragilemque fortunam!*
CIC. *Oh me* perditum, oh afflictum!

d.

CIC. Quae enim res unquam, *proh Sancte Jupiter,* in terris est gesta major!
VIRG. Et vos, oh *lauri,* carpam et te proxima myrte!
CIC. *Oh* paterni generis *oblite,* materni vix memor!

CAPUT TERTIUM.

DE AFFECTIONIBUS PARTIUM ORATIONIS.

I. Casus. — II. Voces. — III. Modi. — IV. Tempora.

I. Casus.

1. Nominativus. — 2. Genitivus. — 3. Dativus. — 4. Accusativus. — 5. Vocativus. — 6. Ablativus.

NOTA. Multa de casibus dixi, dicturus plura in altero libro. Reliqua hic summatim persequar.

1. Nominativus.

220. Nominativus raro praeponitur verbis impersonalibus (a) et vix relinquitur pendulus (b):

a.

PLAUT. Et me quidem *haec conditio* non *poenitet.*
TER. Non te *haec pudent?*
PLAUT. *Pluma* non *interest* patronus an cliens improbior sit.

b.

PLAUT. *Hi,* qui dudum conciliaverunt mihi peregrinum Spartanum, nunc his cerebrum uritur.
TER. *Omnes vos,* quibus est objectus labor, omne quod est interea tempus lucro est.
PLAUT. *Ille,* qui astute cavet, diutine uti licet partum bene [1].

* *221. Consequens nominativus, qui ad suppositum referatur, non est solius verbi* **sum,** *sed communis activo (a), passivo (b) ac neutri (c):*

a.

CIC. *Audivi* hoc de parente meo *puer.*
CIC. *Defendi* rempublicam *adolescens,* non *deseram senex.*

b.

CIC. De amicitia alio libro dictum est, qui *inscribitur Laelius.*
JUV. Si fortuna volet, *fies* de rhetore *consul.*

c.

CAES. Omnes munitiones *integrae permanserunt.*
CIC. Perfectus *Epicureus evaserat* [2]

---

[1] Haec sunt comicorum licentiae liberiora.

[2] Observa illam nominativi attractionem: OV. Est via coelo manifesta sereno: *lactea* nomen habet.

2. Genitivus.

† *222.* †*Genitivo non solum significatur possessio (a), sed etiam materia (b), qualitas (c), causa (d), actio (e), passio (f):*

a.

PHAEDR. Pater *deorum* risit.
NEP. *Atheniensium* opes senescunt [1].

b.

SUET. Excisae sunt rupes *durissimi silicis.*
OV. Flumina *nectaris.*

c.

LIV. Quinctius trans Tiberim colebat agrum *quatuor jugerum.*
JUST. Athenienses belli duces deligunt Periclem, *spectatae virtutis* virum.

d.

VIRG. Lacrymas *dilectae* pelle *Creusae.*
VIRG. *Ereptae virginis* ira [2].

e.

CIC. Venio nunc ad *istius,* quemadmodum ipse appellat, *studium.*
CIC. Amor *multitudinis* movetur opinione [3].

f.

CIC. Studio *rerum rusticarum* provectus sum.
VIRG. Animam sub fasce dedere: tantus amor *florum* [4].

223. Observa illa:

Vitium *arrogantiae.* — Arbor *fici.* — Flumen *Muluchae.* — Oppidum *Antiochiae.* — Cadus *vini.* — Monstrum *mulieris.* — Reus *noxae.* — Vulnus *Achillis.*

[1] Vide appendicem, n. 414.
[2] H. e.: Ob ereptam virginem.
[3] H. e.: Amor, quo multitudo *amat.*
[4] H. e.: Amor, quo flores *amantur.*

224. Genitivi instar habent adjectiva quaedam derivata:

NEP. Alii *Sullanis,* alii *Cinnanis* partibus favebant.
CIC. *Peloponnesias* civitates omnes maritimas esse Dicaearchi tabulis tradidi.
CIC. Quo est ipsum nomen amantius *maternum,* hoc illius matris singulare scelus majore odio dignum ducetis.

† *225. Sunt genitivi pretium significantes:* ***tanti, quanti; magni, parvi, pluris, minoris*** *(a);* *item* ***assis, flocci, nauci*** *etc. (b). Sed dicimus etiam* ***magno, parvo*** *etc. (c);* ***asse, flocco*** *etc. (d).*

a.

CIC. Emit homo cupidus *tanti, quanti* Pythius voluit.
CIC. Vendo meum triticum non *pluris* quam ceteri; fortasse etiam *minoris.*
PHAEDR. *Majoris* veneunt alapae.

b.

PLAUT. Tu istos minutos cave deos *flocci* feceris.
CAT. Rumores senum *unius* aestimemus *assis.*
TAC. Neque fas neque fidem *pensi* habebat.

c.

SEN. Non potest *parvo* res magna constare.
CIC. Caelius conducit non *magno* domum.
PLAUT. Quanti emisti? — *Minumo.*

d.

PLAUT. Illic habebit *flocco* jam homo lumbos meos.
CAT. Quod non opus est, *asse* carum est.
NAEV. Ejus noctem *nauco* ducere.

† *226. Pretium vero definitum ponitur ablativo (a), indefinitum etiam, si accedat substantivum (b):*

a.

CIC. Praetore Verre, *ternis denariis* modius tritici fuit.
PLIN. *Viginti talentis* unam orationem Isocrates vendidit.
LIV. *Sextante* sal Romae et per totam Italiam erat.

b.

CIC. Invideo magistro tuo, qui te *tanta mercede* nihil sapere docuit.
VAL. MAX. *Magno* ubique *pretio* virtus aestimatur.
CAES. Vectigalia *parvo pretio* redempta habere.

3. Dativus.

* *227. Dativo id notatur, in cujus commodum (a) aut incommodum (b) aliquid fit:*

a.

CIC. Roscius praedia coluit *aliis,* non *sibi.*
CIC. Domus pulchra *dominis* aedificatur, non *muribus.*
CIC. Verres hunc hominem *Veneri* absolvit, *sibi* condemnat.

b.

PLAUT. *Mihi* dolebit, non *tibi,* siquid stulte fecero.
NAEV. *Illi* perniciem dabo, *mihi* maerores.
PLAUT. *Nostris* proterve *floribus* facit injuriam.

228. Dativus ponitur pro possessivo:

PLAUT. *Tibi* ego an tu *mihi* servus es?[1]
VIRG. Ah *tibi* ne teneras glacies secet aspera *plantas!*
VIRG. Nescio quis oculus *mihi* fascinat *agnos.*

229. Est dativus finalis (a) et agens etiam (b):

a.

NEP. Pausanias venit Atticis *auxilio.*

[1] H. e.: *Tuus* ego an tu *meus* servus es?

HIRT. Nec vero Alexandriae fuit quisquam, quin altissima loca *spectaculo* quaereret.
TER. Omnia mea bona *doti* dixi puellae.

b.

CIC. Gerendus est *tibi* mos adolescentibus.
OV. Barbarus hic ego sum, quia non intelligor *ulli.*
CIC. *Cui* non sunt auditae Demosthenis vigiliae?

230. Fit dativi attractio in praedicandis cognominibus (a); sed non semper (b):

a.

LIV. Puero ab inopia *Egerio* inditum nomen est.
LIV. Consules leges decemvirales, quibus *tabulis duodecim* est nomen, in aes inciderunt.
HOR. Desipiunt, qui tibi nomen *insano* posuerunt.
HOR. Tarquinius, cui cognomen *Superbo* ex moribus datum est.

b.

CIC. Est fons aquae dulcis, cui nomen *Arethusa* est.
PLAUT. Est mihi *Menaechmus* nomen.
VELL. Metellus, cui ex virtute *Macedonici* nomen inditum.

*231. **Mihi, tibi, sibi** aliquando redundant:*

CIC. Tu *mihi* istius audaciam defendis?
TER. Scin', ubi nunc sit *tibi* tua Bacchis?
TER. Suo *sibi* hunc gladio jugulo.

4. Accusativus.

† *232. Accusativus significans partem datur verbis (a), participiis (b) et adjectivis (c):*

a.

VIRG. *Caput* ante aras Phrygio *velamur* amictu.
OV. *Ingenium mollimur* ab arte.
VIRG. *Expleri mentem* nequit ardescitque tuendo.

b.

HOR. Ait miles multo jam *fractus membra* labore.
VIRG. Non illa colo *femineas assueta manus.*
HOR. *Coronatus nitentes* malobathro Syrio *capillos.*

c.

VIRG. *Omnia* Mercurio *similis vocemque coloremque.*
VIRG. *Nuda genu* nodoque *sinus collecta fluentes.*
SIL. ITAL. *Nudus caput* inire pugnas.

233. In soluta etiam oratione, maxime apud historicos:

POMP. MELA. Satarchae specus habitant, nisi qua vident, etiam *ora* vestiti.
TAC. *Frontem tergaque* tuti.
TAC. Militum pars onusta vulneribus *tergum.*

† *234. Pro quo accusativo ponitur vulgo ablativus:*

SALL. Antonius *pedibus* aeger exercitum Petrejo permittit.
CIC. Sunt quidam aut *lingua* haesitantes aut *voce* absoni.
CIC. Alii mutati *voluntate* sunt.

235. Accusativo fit quaedam rei determinatio (a), quae saepius fit ablativo (b):

a.

CAES. Suevi *maximam partem* lacte atque pecore vivunt.
SUET. Nunquam se *illud* horae publico commisit.
SALL. Bocchus praeter nomen *cetera* ignarus populi Romani.

b.

NEP. Agesilaus fuit claudus *altero pede.*
NEP. Lacedaemoniis duo erant reges *nomine* magis quam *imperio.*
NEP. Mardonius *natione* Medus fugatus est.

236. Accedit accusativus significans qualitatem:

VARRO. Porticus avibus *omne genus* oppletae sunt.

LIV. Liberorum capitum *virile secus* decem millia capta sunt.
CIC. Orationes aut aliquid *id genus* scribere.

237. Accusativus servit etiam exclamando:

PLAUT. Bene *me;* bene *nostram* etiam *Stephanium!*
CIC. *Praeclaros quatuordecim ordines!*
PLAUT. Ita *me* probri *argutam* a viro meo?

238. Sunt accusativi quidam communes, qui ubivis ponuntur:

LIV. ANDRON. Obsecro te, Anchiale, matri *nequid* tuae adversus sis.
PLAUT. Neque *quae* recte faciunt culpo, neque *quae* delinquunt amo.
CAT. *Idne* irascimini, *siquid* superbior est quam vos?
PLAUT. Id agam, *quod* missus sum ad te.

5. Vocativus.

239. Ponitur vocativus substantivi (a) vel adjectivi (b) vel utriusque simul (c), saepe cum interjectione (d):

a.

CIC. Ubi tua, *M. Tulli,* quae plurimis saluti fuit, vox ac defensio?
PERS. Hunc, *Macrine,* diem numera meliore lapillo!

b.

VIRG. Dabis, *improbe,* poenas.
PLAUT. Obfirmastin' occultare, quo te immittas, *pessume?*

c.

CIC. Cura, *mi carissime frater,* ut valeas.
CIC. Jam vos, *Albani tumuli* atque *luci,* testor.

d.

PLAUT. *Heus vos, pueri,* quid istic agitis?
CAT. Lugete, *oh Veneres Cupidinesque.*

240. Pro vocativo ponitur nominativus (a) et hic pro illo per attractionem (b):

a.

VIRG. Corniger Hesperidum *fluvius*, regnator aquarum, adsis oh tantum.

LIV. Audi tu, *populus Albanus!*

b.

VIRG. Quibus, Hector, ab oris *exspectate* venis?

241. Poetae vocativo abutuntur:

HOR. Ora manusque tua lavimus, *Feronia*, lympha.

OV. Optarem sumere poenas sive tuas, *Perseu, Daedale*, sive tuas.

OV. Capit ille coronam, quae possit crines, *Phoebe*, decere tuos[1].

6. Ablativus.

† *242. Ablativus significat originem (a), cui saepe adjungitur praepositio (b):*

a.

CAES. *Amplissima familia* nati adolescentes.

FLOR. Hunc *Paulo* procreatum in decus gentis assumpserat.

b.

CAES. Belgas esse ortos *ab Germanis*.

LIV. Ne se oriundos *ex Etruscis* exsulare pateretur.

† *243. Ablativo significatur qualitas (a) et excessus (b):*

a.

CIC. Non poteram Cn. Pompejum, *praestantissima virtute* civem, timidum suspicari.

LIV. Missile telum erat Saguntinis *hastili abiegno*, cetera *tereti*, praeter quam ad extremum.

VIRG. *Quinquaginta hiatibus* hydra intus habet sedem.

[1] H. e.: Quae possit decere crines Phoebi.

b.

CIC. Hibernia *dimidio* minor est quam Britannia.

CURT. Turres *denis pedibus* quam murus altiores.

CIC. Scipio omnes *sale facetiis*que superabat.

† *244. Ablativo significatur modus (a), cui saepe adjungitur* **cum** *(b):*

a.

CIC. Stellae circos suos conficiunt *celeritate mirabili*.

CAT. Si rotas voles facere, tardius ducentur, sed *minore labore*.

CAES. Germani saepe ex equis desiliunt ac *pedibus* proeliantur.

b.

LIV. Inde *cum silentio* in forum ducti.

CIC. Attente *bonaque cum venia* verba mea audiatis.

LIV. Romani Horatium accipiunt *magno cum gaudio*.

† *245. Ablativo significatur causa (a) et instrumentum (b):*

a.

CIC. Tu *imprudentia* laberis.

CAES. Vires eum *lassitudine* defecissent.

CIC. Juris civilis *studio* multum operae dabam Q. Scaevolae.

b.

CIC. Caedebatur *virgis* civis Romanus.

PLAUT. *Sagitta* Cupido cor meum transfixit.

PLAUT. *Vino* et *piscatu* vitam colitis.

II. Voces verbi.

1. Activa. — 2. Passiva.

1. Vox activa.

† *246. Actio activorum recipitur a termino (a), neutrorum aut nulla est (b) aut non recipitur (c):*

a.

CIC. Tu invita *mulieres,* ego accivero *pueros.*
SALL. *Plerasque res* Fortuna ex libidine sua *agitat.*
PLAUT. *Cedo aquam* manibus.

b.

OV. Splendidior quam cetera sidera *fulget* Lucifer.
VIRG. Strata *jacent* sua quaeque sub arbore poma.
CIC. Duo signa, quae nunc ad impluvium tuum *stant,* multos annos ad valvas Junonis Samiae *steterunt.*

c.

NEP. Plus irae suae quam utilitati communi *paruit.*
CIC. Luci claro palam in foro *saltet.*
HOR. *Incedis* per ignes suppositos cineri doloso.

247. Multa, nisi ex usu, nescias activa sint an neutra (a); immo sunt quaedam ancipiti natura, quae modo activa sunt (b), modo neutra (c):

a.

HOR. *Multos* castra *juvant* bellaque matribus detestata.
QUINT. Parasitus sic defenditur, ut non *homini patrocinemur,* sed *crimini.*
SALL. Nec *mihi* vestra decreta *auxiliantur.*

b.

PLAUT. Jura te non *nociturum* esse *hominem.*
VIRG. Pastor Corydon *ardebat Alexin.*
PLAUT. Hanc vobis *rem disputabo.*

c.

CIC. Non licet *nocere alteri.*
HOR. Tua res agitur, paries cum proximus *ardet.*
CIC. De singulis sententiis breviter *disputo.*

248. Neutra accusativum sortiuntur cognatae significationis (a), aut qui regatur ab adjuncta verbo praepositione (b), id quod activis et passivis commune est (c):

a.

OV. Nunc *tertiam vivo aetatem.*
PLAUT. Tuis *servivi servitutem* imperiis.
PLAUT. Istam ego *pugnabo pugnam.*

b.

GELL. Universi *me unum ante*statis.
OV. Fremebundus *ob*ambulat *Aetnam.*
CIC. Stella Veneris Lucifer dicitur, quum *ante*greditur *solem.*

c.

CAES. Belgae *Rhenum* antiquitus *tra*ducti sunt.
CIC. Eos Pompejus *praesidia sua circum*duxit.
VIRG. Vivo *praeter*vehor *ostia* saxo Pantagiae.

2. Vox passiva.

† *249. Passiva neutrorum aut impersonalis est (a) aut concordat cognato (b); personaliter vix ponitur (c):*

a.

CIC. *Venitur* in antiquam silvam et ibi *considitur.*
PLAUT. Quid hic agitur? — *Statur* ad hunc modum.
VELL. Ubi semel recto *deerratum est,* in praeceps *pervenitur.*

b.

OV. Tertia *vivitur aetas.*
CIC. *Pugna* acerrime *pugnata est.*
SALL. Quae negotia magis quam *proelium* male *pugnatum* regem terrebant.

c.

HOR. *Ego* cur *invideor?*
OV. *Noctes vigilantur* amarae.
OV. Largaque provenit *cessatis* messis in *arvis*[1].

[1] Vide appendicem, n. 416.

† 250. *Vox passiva (a) etiam neutrorum (b) gaudet ablativo cum* **ab**, *quae praepositio inanimis non semper demitur (c):*

a.

CIC. Sextius *ab indice Naevio* de ambitu *postulatus est.*
CIC. *Deseremur* potius *a republica* quam *a re familiari.*

b.

CAES. *A Cotta* primisque ordinibus acriter *resistebatur.*
CIC. *Occurritur* nobis *a viris doctis.*
VELL. Quum in captivos *saeviretur a Germanis*, praeclari facinoris fuit Caelius.

c.

OV. *Assiduo* vomer *tenuatur ab usu.*
OV. Pisces *capiuntur ab hamis.*
CIC. *Suo* quisque *studio* maxime *ducitur.*

251. *Aliqua deponentium passive usurpantur:*

TAC. Sententiam expromit, qua *hortaretur* Claudius despondere Octaviam Domitio.
CIC. Qui habet, ultro appetitur; qui est pauper, *aspernatur.*
PLAUT. Non aetate, verum ingenio *adipiscitur* sapientia.

252. *Sunt passiva cum forma activa* **vapulo, veneo, fio** *(a), quibus accedunt* **exsulo, liceo, salveo** *(b), quae magis sunt neutra:*

a.

CIC. Malo *a parentibus vapulare* quam assentatoribus aures patefacere.
QUINT. Fabricius respondit a cive se spoliari malle quam *ab hoste venire.*
CIC. Quanti se quisque fecerit, tanti *fiat ab amicis.*

b.

CIC. Romam in exsilium venisset, cui Romae *exsulare* jus esset.

CIC. De Drusi hortis, quanti *licuisse* tu scribis, id ego quoque audieram.
HOR. Vultejum Philippus *salvere* jubet.

253. *Vox passiva fungitur vice mediae ut apud Graecos:*

HOR. Oh ego laevus, qui *purgor bilem* sub verni temporis horam.
CAECIL. Ego *illud exigor portorium.*
LIV. Omnes voluimus, *quod arguimur.*

III. Modi verbi.

1. Indicativus. — 2. Subjunctivus. — 3. Imperativus. — 4. Infinitivus.

1. Modus indicativus.

254. *Indicativus (a), etiam cum particula (b), dat sensum absolutum, sed habet etiam hypotheticum (c):*

a.

SALL. Urbem Romam *condidere* atque *habuere* initio Trojani.

b.

SALL. Idcirco respublica disjecta est, *quo* te custodem *habebat.*
PLAUT. Fuit olim, *quasi* nunc ego *sum*, senex.
VIRG. Pollio amat nostram, *quamvis est* rustica, musam.

c.

MART. Si non errasset, *fecerat* illa minus.
HOR. Ne faciam, inquis, omnino versus? — Ajo. — Peream male, si non optimum *erat.*
CIC. Quanto melius *fuerat* promissum patris non esse servatum [1].

255. *Sed talia subjunctivo passim efferuntur:*

SALL. Memorare *possem*, quibus in locis maximas hostium copias populus Romanus parva manu fuderit.

[1] H. e.: Quanto melius *fuisset.*

2. Modus subjunctivus.

† 256. *Subjunctivo significatur sensus conditionalis (a), dubitativus (b), suasivus (c), optativus (d), concessivus (e), potentialis (f):*

a.

HOR. Decies centena *dedisses* huic parco, quinque diebus nil erat in loculis.

CIC. *Roges* me, quid aut quale sit Deus, auctore utar Simonide.

VIRG. Tu quoque magnam partem opere in tanto, *sineret* dolor, Icare, haberes.

b.

CURT. Nullam virtutem regis magis quam celeritatem *laudaverim.*

CIC. Te consulem *putem,* quum tu me non putes senatorem?

CIC. Quid non sit citius *dixerim,* quam quid sit.

c.

CAES. Sin bello persequi perseveraret, *reminisceretur* pristinae virtutis Helvetiorum.

PLAUT. Non potest triobolum hinc abesse; proin, vel *ajas* vel *neges.*

CIC. Quodsi meis incommodis laetabantur, urbis tamen periculo *commoverentur.*

d.

CIC. *Valeant* cives mei, *sint* incolumes, *sint* beati.

SEN. Dii illas deaeque *perdant.*

CIC. Quod dii omen *averterint.*

e.

CIC. Milo de Clodii morte unde quaesivit? *Quaesierit* sane; videte, quid vobis largiar.

LIV. Ne *aequaveritis* Hannibali Philippum; Pyrrho certe aequabitis.

CIC. Pervellere te *potuerit,* non potuit certe vires frangere.

f.

CIC. Te ut ulla res *frangat?* Tu ut unquam te *corrigas?*

SALL. Confecto proelio *cerneres,* quanta audacia fuisset in exercitu Catilinae.

VIRG. Unus homo tantas strages impune *ediderit?*

257. *Subjunctivus attrahitur a priore:*

CIC. Tantum valuit error, ut ea fieri apud inferos *fingerent,* quae sine corporibus nec fieri *possint* nec intelligi.

CIC. Siquis multas gentes collustrare possit; *videat* bovem quendam, quem Apim Aegyptii *nominent.*

CIC. Respondit se meruisse, ut ei victus publice *praeberetur,* qui honos apud Graecos maximus *haberetur.*

258. *Ponitur subjunctivus pro indicativo (a) et hic pro illo (b):*

a.

LIV. Occurrebant campi Tiberis et hoc caelum, sub quo natus *essem.*

CIC. At etiam litteras, quas me sibi misisse *diceret,* recitavit.

CIC. Antiochus, qui animo puerili *esset,* nihil suspicatus est.

b.

CIC. Perturbationes animorum *poteram*[1] ego morbos appellare; sed non conveniret ad omnia.

CIC. Sint sane inimicitiae; quae esse non *debebant.*

LIV. *Vincebat* paucitas, ni Vejens in verticem collis evasisset.

3. Modus imperativus.

259. *Promiscue utuntur breviori forma (a) et longiori (b), cum negatione (c) ac sine ea (a, b):*

a.

TER. *Cave* istuc verbum ex te audiam.

[1] H. e.: *Possem* (255).

OV. *Pascere* crudelis nostro, Latona, dolore.
CIC. Quaeso, diligenter *attendite.*

b.

PLAUT. Periculum ex aliis *facito,* quid tibi ex usu sit.
CIC. Rem vobis proponam: vos eam suo, non nominis pondere *penditote.*
HOR. Ter uncti *tranantо* Tiberim, somno quibus est opus alto.

c.

APUD CIC. Hominem mortuum in urbe *ne sepelito neve urito.*
VIRG. *Ne fugite* hospitium *neve ignorate* Latinos.
PLAUT. *Ne jura;* satis credo.

260. Ex altero verbo arguitur tempus imperativi:

CIC. Memoriter *respondeto* ad ea, quae ex te *rogavero.*
CIC. Etiamsi quid scribas non *habebis, scribito* tamen.
CIC. Quum valetudinis rationem *habueris, habeto* etiam navigationis [1].

261. Pro imperativo ponitur futurum indicativi (a), item praesens (b) vel futurum subjunctivi (c):

a.

CIC. *Valebis* meque ante brumam *exspectabis.*
CIC. Siquid acciderit novi, *facies,* ut sciam.
CIC. Tu non *cessabis* et ea, quae habes instituta, *perpolies* nosque *amabis.*

b.

TER. Si certum est facere, *facias,* sed ne post *conferas* culpam in me.
CIC. Atticae, quoniam hilarula est, meis verbis salutem *des.*

[1] Atque hoc si tibi placet; nam fortasse verius est imperativum semper esse futurum.

c.

CIC. Huic nullam partem existimationis tuae *credideris.*
LIV. Ne tot annorum felicitatem in unius horae *dederis* discrimen.

262. ***Noli*** *ponitur periphrastice (a), item* ***cura, fac, cave*** *(b):*

a.

CIC. *Noli putare* quemquam uberiorem ad dicendum fuisse.
CIC. *Nolite* fortunam *convertere* in culpam.
CIC. Si insidias fieri libertati vestrae intelligetis, *nolite dubitare* eam defendere [1].

b.

CIC. *Cura ut* quam primum *venias.*
CIC. *Fac ne*quid aliud *cures.*
CIC. *Cave festines* aut committas, ut aeger naviges [2].

4. Modus infinitivus.

† 263. Infinitivus ponitur pro supposito (a) aut praedicato (b) aut termino (c) aut casibus quibusvis (d):

a.

SEN. *Habere* eripitur; *habuisse* numquam.
PLAUT. Simul *flare sorbereque* haud factu facile est.
CIC. Est operae pretium diligentiam majorum *recordari.*

b.

LIV. *Ostentare* hoc est, non *gerere bellum.*
VAL. MAX. Cujus non dimicare *vincere* fuit.
CIC. Loquor de docto homine, cui *vivere* est cogitare.

c.

CAT. Pleraque Gallia duas res persequitur: rem militarem et argute *loqui.*

[1] H. e.: Ne dubitate. [2] H. e.: Ne festines.

LIV. Occupavit Scipio Padum *trajicere.*

CIC. Carere significat *egere* eo quod habere velis.

d.

CIC. Inter optime *valere* et gravissime *aegrotare* nihil dicunt interesse.

PLAUT. Nam quid modi futurum est eum *quaerere?*

CIC. Nulla est ratio *amittere* ejusmodi occasionem.

264. Infinitivus jungitur substantivis (a) et adjectivis (b), praesertim apud poëtas (c):

a.

LIV. *Tempus* esse ajunt aut pacem *componi* aut bellum naviter *geri.*

CAES. *Consilium* cepit fortunas *evertere.*

CIC. Tibi non sim *auctor,* si Pompejus Italiam relinquit, te quoque *profugere.*

b.

CURT. Barbari hostem *depulisse contenti* non institere cedentibus.

SIL. ITAL. *Primus inire* manus, *postremus ponere* Martem.

HOR. Imberbis juvenis *cereus* in vitium *flecti* et amata *relinquere pernix.*

c.

TIBULL. Circe *apta* cantu veteres *mutare* figuras.

HOR. Fons rivo *dare* nomen *idoneus.*

OV. Fabula nota quidem, sed non *indigna referri.*

† *265. Pro infinito damus saepe adjectivis, maxime* ***dignus*** *(a), subjunctivum cum relativo (b) vel particula* ***ut*** *(c):*

a.

CIC. Hominem officiosum cognosces et *dignum, qui* a te diligatur.

SEN. *Digni* illi sunt, *quorum* virtutes tibi placeant.

PLAUT. Nequior est nemo neque *indignior, cui* dii benefaciant.

CIC. *Digni* sumus, *quos* habeas consilii tui participes.

CIC. Oh rem *dignam,* in *qua* non modo docti, sed etiam agrestes erubescant [1].

b.

CAES. L. Vibullium pro suis beneficiis Caesar judicaverat *idoneum, quem* cum mandatis ad Pompejum mitteret.

CIC. Catonem induxi disputantem, quia nulla videbatur *aptior* persona, *quae* de illa aetate loqueretur.

PLAUT. Itane *idoneus* tibi videor esse, *quem* tam aperte fallere incipias?

c.

CIC. Si senator pretio apud istum fieret *idoneus, ut vinceret,* factus est.

LIV. *Indigni, ut* a vobis *redimeremur,* visi sumus.

PLAUT. Egone architectus? *dignus* non sum prae te, *ut figam* palum in parietem.

IV. Tempora verbi.

266. Praesens ponitur pro futuro (a) aut praeterito (b):

a.

PLAUT. Quam mox *navigo* in Ephesum?

TER. Hoc prius introducam; post continuo *exeo.*

CAES. Re nuntiata, quae imperarentur, *facere* dixerunt [2].

b.

CIC. Atque haec non cupiditate aliqua *scribit* inductus, sed consilio, ne granum ex Sicilia nullum haberemus.

ENN. *Suadent* Saturno, ut de regno suo non concedat.

CAES. Repente post tergum equitatus *cernitur.*

267. Perfectum ponitur pro tempore indefinito:

VIRG. Veluti qui sentibus anguem *pressit* humi nitens trepidusque repente *refugit.*

---

[1] Nota varios casus relativi. [2] H. e.: Se facturos esse.

HOR. Non aeris acerbus *deduxit* corpore febres.
SEN. Magni artificis est *clausisse* totum in exiguo.

268. Pro perfecto ponitur plusquamperfectum (a), futurum autem perfectum pro imperfecto (b):

a.

TER. Postquam *audierat* non datum iri filio uxorem, numquam cuiquam nostrum verba fecit.

b.

CIC. Libenter tibi, ut de eo disseras, *concessero.*
CIC. Tu invita mulieres, ego *accivero* pueros.
LIV. Virginius *viderit* de familia quid agat.

269. Inde oritur inconstantia quaedam temporum haud improbabilis:

PLAUT. In scapham *insiluimus,* quia *videmus* ad saxa navem ferrier[1].
CIC. *Dicebat* melius quam *scripsit* Hortensius.
CIC. Servis suis Rubrius *imperat,* ut januam *clauderent.*
CIC. Quum *venisset* ad vada Volaterrana, *videt* familiarem Naevii.

269 a. Imperfectum non solum cum perfecto congreditur (a), sed etiam cum praesente historico (b) et, pro varia relatione, cum ipso imperfecto (c) et cum plusquamperfecto (d):

a.

LIV. Cum omni equitatu profectus, id quod *quaerebat,* hostem *excivit.*
SALL. Quod plerique civile bellum *exoptabant,* opprimendae reipublicae consilium *cepit.*

b.

SALL. In unum omnes *convocat,* quibus plurimum audaciae *inerat.*

[1] H. e.: Quia *vidimus.*

LIV. Tolumnius, quamquam suorum magis *placebant* consilia, postero die se pugnaturum *edicit.*

c.

CIC. Quanto ille plura *miscebat,* tanto hic magis in dies *convalescebat.*
SALL. Omnes, quos flagitium *exagitabat,* Catilinae familiares *erant.*

d.

CIC. Quicumque *accesserant* ad Siciliam paulo pleniores, eos Sertorianos milites esse *dicebat.*
SALL. Ubi eorum famam *attriverat,* majora alia *imperabat*[1].

CAPUT QUARTUM.

DE QUIBUSDAM RELATIONIBUS.

I. Relatio loci. — II. Relatio temporis. — III. Relatio spatii.

I. Relatio loci.

1. Locus *ubi.* — 2. Locus *unde.* — 3. Locus *quo.* — 4. Locus *qua.* — 5. Locus *quorsum.*

1. Locus ubi.

* *270. Locus* ***ubi*** *effertur ablativo cum* ***in:***

CIC. Terrae motus *in Gallia* totaque *in Italia* facti sunt.
CIC. Navis *in Cajeta* parata est nobis.
CIC. Tulit de caede, quae *in Appia via* facta est.
NEP. Alcibiades *in domo sua* facere mysteria dicebatur.
CIC. Magis illos, qui *in bello* occiderunt.
VARRO. Ut manipulum quemque subsecuerunt, ponunt *in terra*[2].

[1] *Pingebat, excudebat, inveniebat* etc. pro *pinxit, excudit, invenit* etc., quae suis operibus inscribunt aliqui, eleganter dici opinantur; sed qua probari possit auctoritate, tametsi diu vestigavi, nullam reperi.

[2] Observa provincias, urbes, appellativa.

† 271. *Praepositio urbibus demi solet (a); quae, si fuerint primae alteriusve declinationis numerique singularis, genitivo plerumque efferuntur (b):*

a.

CIC. *Babylone* paucis post diebus Alexander mortuus est.
CIC. Lentulum nostrum scis *Puteolis* esse.
CIC. Unum objicitur nobis natum esse *Gadibus*.

b.

CIC. Accepi litteras tuas datas *Placentiae*.
PLAUT. Nullus est *Ephesi*, quin sciat.
CIC. Romam veniret, cui *Romae* exsulare jus esset.

† 272. *Pro ablativo fere utimur genitivis* ***humi, belli, militiae, domi*** *(a), nisi eis accesserit adjectivum (b):*

a.

CIC. Theodori nihil refert *humine* an sublime putrescat.
CIC. Magnae res a dictatoribus *belli* gerebantur [1].
SALL. Plerosque *militiae*, paucos fama cognitos accivit.
TER. Ego *domi* ero, siquid me voles.

b.

LIV. Ego fratresque mei *Aetolico bello* pro vobis arma tulimus.
SALL. Vestitus oleastro ac murteto, quae *humo arenosa* gignuntur.
CAEL. Post tertium diem *in domo lucida* locandus est.

273. *Pro* ***humi*** *dicunt etiam* ***terrae:***

OV. Procubuit *terrae* mactati more juvenci.
VIRG. Fusus erat *terrae* frumenti pauper acerbus.
LIV. Sacra in rerum nostrarum ruina *terrae* celavimus.

274. *Accedente possessivo (a) aut genitivo (b), dicitur* ***domi*** *vel* ***in domo:***

[1] *In bello, in domo,* v. n. 270.

a.

PLIN. Ego in villas ejus saepe secessi, ille *in domo mea* saepe convaluit.
CIC. Nonne mavis sine periculo *domi tuae* esse quam cum periculo *alienae*? [1]

b.

CIC. Qui tibi venit in mentem te *domi Lentuli* esse educatum?
CIC. Quum *in domo Caesaris* quondam vir unus fuerit.

275. *Dicimus* ***ruri*** *vel* ***rure*** *(a), etiamsi accedat adjectivum (b):*

a.

CIC. Forte evenit, ut *ruri* in Privernate essemus.
CIC. Filium *rure* habitare jussit.

b.

HOR. Nugaris *rure paterno*.
OV. *Rure* dapes parat ille *suo*.

2. (Locus unde.)

† 276. *Locus* ***unde*** *significatur ablativo cum* ***ex*** *(a), quae praepositio urbibus passim demitur (b) et appellativis* ***rure, domo*** *(c):*

a.

CIC. *E Gallia* non discessit.
LIV. Interim *ab Roma* legatos venisse nuntiatum est.
CAES. *Ex castris* proficiscuntur.
CIC. Ad quem *e domo* Caesaris tam multa delata sunt.

b.

CIC. Accepi *Roma* sine tua epistola fasciculum litterarum.
CIC. Hac super re scribam ad te *Rhegio*.
PLAUT. Ecquam tu advexisti ancillam *Rhodo*?

[1] *Alienae* singulare est.

c.

TER. Video *rure* redeuntem senem.
PLAUT. Biennium jam factum est, postquam abii *domo*.
ENN. Numquam hera *domo* effert pedem.

277. Poetae (a) quam ceteri (b) saepius praepositionem ablativo demunt:

a.

VIRG. Nec posse *Italia* Teucrorum avertere regem.
HOR. Ut quum *carceribus* missos rapit ungula currus.
TIB. *Etruscis* manat quae *fontibus* unda.

b.

TAC. Dein Piso abire *Syria* statuit.
LIV. Inde eques pedesque certatim *portis* ruunt.
TAC. In ipsa curia depromptum *sinu* venenum hausit.

3. Locus quo.

† *278. Locus* ***quo*** *effertur accusativo cum* ***ad*** *vel* ***in*** *(a); quae praepositio urbibus (b) passim demitur et substantivis* ***rus, domum*** *(c), nisi eis epithetum accessit (d):*

a.

CAES. *In Illyricum* profectus est.
CIC. Miles profectus sum *ad Capuam* quintoque anno post *ad Tarentum*.
JUST. *Ad portum* uno agmine profecturae venerunt.
NEP. Ut non ex vita, sed ex domo *in domum* videretur migrare.
APUL. Ille novitium famulum trahebat *ad domum*.
POMP. MELA. Satarchae demersis *in humum* sedibus specus habitant.

b.

SALL. Calpurnius *Romam* ad magistratus rogandos proficiscitur.

CIC. Ex hoc loco proficiscitur *Puteolos* stadia triginta.
CIC. Litteras *Messanam* dedit.

c.

CIC. Ut Hortensius *domum* reducebatur, fit obviam casu C. Curio.
ENN. Quo me vertam? *domumne* ad Peliae filias?
TER. Ego *rus* ibo atque ibi manebo.

d.

CIC. Haud mediocriter de communi quidquid poterat *in privatam domum* sevocabat.
LIV. Jam vos dilapsi domos et *in rura vestra* eritis.
TER. *In domum meretriciam* deducar.
CIC. *In Chelidonis domum* praeturam tuam contulisti.

279. Provinciis et appellativis praepositio vix demitur:

VIRG. *Italiam* fato profugus *Laviniaque* venit *littora*.
VIRG. Devenere *locos* laetos et amoena *vireta*.
VIRG. At nos hinc alii *sitientes* ibimus *Afros*, pars *Scythiam* et *rapidum* Cretae veniemus *Oaxem*.

4. Locus qua.

† *280. Locus* ***qua,*** *sive provincia (a) sive urbs (b) sive appellativum nomen (c), effertur ablativo vel accusativo cum* ***per:***

a.

CIC. Nunc *tota Asia* vagatur, volitat ut rex.
LIV. Ipse terrestri *per Hispaniam Galliasque* itinere Italiam peteret.
CAES. Parthus intulit bellum *per Armeniam*.

b.

CIC. Iter *Laodicea* faciebam, quum has litteras dabam.
NEP. Lacedaemonius iter *per Thebas* fecit.

PLIN. Consul provinciam Baeticam *per Ticinum* est petiturus.

c.

CIC. Mihi a C. Verre insidiae *terra marique* factae sunt.

CAES. *Per mare* navibus expositi in nostros impetum fecerunt.

PLAUT. Quid hoc negotii est, quod homines fabulantur *per vias?*

5. Locus quorsum.

281. *Locus* ***quorsum*** *effertur accusativo cum* ***versus ad*** *(a);* ***ad*** *saepe omittitur (b):*

a.

CAES. Labienum *ad Oceanum versus* proficisci jubet.

AUCT. BELLI HISP. Equites *ad Cordubam versus* prosecuti sunt eos.

SALL. Animadvertit fugam *ad se versus* fieri.

b.

CIC. Quum *Brundusium versus* ires ad Caesarem.

CIC. Ille *Italiam versus* navigaturus erat.

LIV. Positi erant *versus aedem* Quirini[1].

II. Relatio temporis.

1. Tempus *quando.* — 2. Tempus *quamdiu.* — 3. Tempus *quam dudum.* — 4. Tempus *intra quod.*

1. Tempus quando.

† *282.* *Tempus* ***quando*** *ponitur ablativo:*

CIC. Haec ille egit *septem et decem annis* post alterum consulatum.

[1] *Versus* plerumque postponitur.

CIC. Cato mortuus est *annis octoginta sex ipsis* ante me consulem.

PLAUT. Eodem *die* illum vidi, *quo* te.

2. Tempus quamdiu.

† *283.* *Tempus* ***quamdiu*** *ablativo effertur (a) vel accusativo (b), cui* ***per*** *aliquando praeit (c):*

a.

SUET. Caligula imperavit *triennio* et *decem mensibus.*

CIC. Aegyptum Nilus *tota aestate* oppletam tenet.

CAES. Pugnatum est continenter *horis quinque.*

b.

LIV. *Decem* quondam *annos* Troja oppugnata est a tota Graecia.

LIV. Romulus *septem et triginta* regnavit *annos.*

CIC. Viginti et duos *annos* praefuit ei sacerdotio.

c.

CIC. Nulla res *per triennium,* nisi ad nutum istius, judicata est.

CIC. Quam provinciam tenuistis a praedonibus liberam *per hosce annos?*

LIV. *Per annos quatuor et viginti* primo Punico bello certatum est.

3. Tempus quam dudum.

† *284.* *Tempus* ***quam dudum*** *per* ***abhinc*** *effertur cum accusativo (a) vel ablativo (b) vel per solum accusativum, si actio manet (c):*

a.

PLAUT. *Abhinc annos sedecim* conspicatus est puellam.

VELL. Carthago diruta est *abhinc annos centum septuaginta.*

TER. Mulier quaedam *abhinc triennium* ex Andro commigravit.

b.

PLIN. *Septimo abhinc anno* in Alba inventa est vitis uno die deflorescens.

PLAUT. *Abhinc quadraginta annis* occisus foret.

c.

SALL. *Sextum* jam *mensem* obsessus teneor.

LIV. Saguntum *octavum* jam *annum* sub hostium potestate est.

NEP. Eumenes ait se mirari, quare jam *tertium diem* teneretur [1].

4. Tempus intra quod.

285. Tempus ***intra quod*** *ponitur ablativo:*

CIC. *Diebus quindecim* absolutae sunt quatuor tragoediae.

CIC. Respondit *triduo* illum, ad summum *quatriduo* esse periturum.

CIC. *Biduo* sciemus [2].

286. Singulare est illud:

JUST. Decessit Alexander *annos tres et triginta* natus.

TER. *Annos sexaginta* natus es aut eo plus.

CIC. Reliquit hunc *annos quindecim* natum.

III. Relatio spatii.

† *287. Distantia significatur ablativo (a) vel accusativo (b):*

a.

CAES. A Cornificio septem millium *intervallo* abest.

CAES. *Aequo* fere *spatio* a castris aberat.

CAES. *Millibus* passuum *sex* a castris sub monte consedit.

b.

CIC. Negat se a te *pedem* discessisse.

[1] Numeralia haec observa *ordinalia* esse, non cardinalia.

[2] Accusativum cum *intra*, v. n. 181.

LIV. Fere *quingentos passus* ab hoste posuit castra.

CIC. Quum tamen abessent aliquot dierum *viam*.

† *288. Item dimensio effertur ablativo (a) vel accusativo (b):*

a.

LIV. Fossam *sex cubitis* altam, *duodecim* latam duxit.

PLIN. Lydion, quo utimur, longum *sesquipede*.

CAT. Trabem imponito crassam *pede uno*.

b.

COLUM. Esto ager longus *pedes mille ducentos*.

CAES. Perpetuae fossae *quinos pedes* altae ducebantur.

LIV. Arabes gladios habebant longos *quaterna cubita*.

LIBER SECUNDUS.

ORATIONIS FORMATIO.

CAPUT PRIMUM.

DE ORATIONE EJUSQUE ELEMENTIS.

* 289. *Oratio est complexio vocum sententiam efficientium. Sunt elementa orationis* ***verbum,*** *quae est anima sententiae;* ***suppositum,*** *de quo praedicatur notio verbi;* ***terminus,*** *qui vim verbi quoquomodo recipit; ceteraque* ***apposita,*** *quae vel supposito (a) adjiciuntur vel verbo (b) vel termino (c):*

a.

NEP. Cato primum stipendium meruit *annorum decem septemque.*

HOR. Aliena negotia curo excussus *propriis.*

b.

NEP. Erat *eo tempore* Thyus dynastes Paphlagoniae.

CIC. Aves nidum *quam mollissime* substernunt.

c.

CIC. Faciam te *consilii nostri* certiorem.

NEP. Atticus habebat avunculum Q. Caecilium *difficillima natura.*

† 290. *Oratio simplex constat uno verbo (a); complexa pluribus (b):*

a.

CIC. *Est* profecto animi medicina philosophia.

VIRG. *Trahit* sua quemque voluptas.

CIC. Eratosthenes a Serapione *reprehenditur.*

b.

CIC. Epaminondas fidibus praeclare *cecinisse dicitur.*

CIC. Oceanus medius fidius vix *videtur* tot res *absorbere potuisse.*

HIRT. *Videris* mihi *vereri,* ne *dimicare cogaris.*

† 291. *Oratio primaria continet sensum absolutum (a), secundaria relativum (b):*

a.

HIRT. Quum ad Canopum ventum esset, *Euphranor circumventus ab Alexandrinis est.*

SALL. *Sentius in senatu litteras recitavit,* quas Faesulis allatas sibi dicebat.

CIC. *Numquam labere,* si te audies.

b.

HIRT. *Quum ad Canopum ventum esset,* Euphranor circumventus ab Alexandrinis est.

SALL. Sentius in senatu litteras recitavit, *quas Faesulis allatas sibi dicebat.*

CIC. Numquam labere, *si te audies.*

CAPUT SECUNDUM.

DE ORATIONE SIMPLICI.

I. Oratio verbi substantivi. — II. Oratio verbi adjectivi.

I. Oratio verbi substantivi.

* 292. *Verbo substantivo et praeire potest et subire nominativus: qui praeit, suppositum vocatur; qui subit, praedicatum:*

SEN. Grammatici custodes sunt sermonis Latini, non auctores.
OV. Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses.

293. Et praedicatum (a) et suppositum (b) deesse possunt:

a.

CIC. Fuit apud Segestanos simulacrum ex aere Dianae.
CIC. Siquando erit civitas, erit profecto nobis locus.

b.

CIC. Apud matrem recte est.
CIC. Quintilis, si erit[1], in itinere est consumendus.

*294. **Sum** taceri potest (a) et attrahi ad praedicatum (b):*

a.

CIC. Haec leviora, illa vero gravia.
LIV. Rerum deinde divinarum habita cura.
VIRG. Tune ille Aeneas, quem Venus genuit?

b.

OV. Quas geritis vestes, sordida lana *fuit.*
LIV. Pars non minima triumphi *est* victimae praecedentes.
CIC. Contentum esse rebus suis maximae *sunt* divitiae.

II. Oratio verbi adjectivi.

* *295. Verbum adjectivum, sive **activum** (a) sit sive **passivum** (b) sive **neutrum** (c), habet pro supposito nominativum, cui verbum concordet necesse est (25 et sqq.). Terminus activi est accusativus (a); passivi ablativus (b)[2]: neutrius varius est pro varia natura verbi (c), ut vidisti in primo libro:*

a.

CIC. *Multos* divini supplicii metus a scelere *revocavit.*
NAEV. Ego pluris *feci libertatem,* quam *pecuniam.*

[1] H. e.: Si licebit.

[2] Id ipsum, quod suppositum dixeramus in voce activa, in passiva terminum vocamus magis grammatice quam philosophice.

b.

CIC. Eratosthenes *a Serapione reprehenditur.*
OV. Assiduo vomer *tenuatur ab usu.*

c.

CIC. *Varroni displicet* consilium pueri; *mihi* non.
CIC. *Caruit foro* postea Pompejus.

296. Suppositum primae alteriusque personae facile tacetur:

CIC. Trebonio multos annos *utor* valde familiariter.
HOR. *Incedis* per ignes suppositos cineri doloso.
LIV. Ne *aequaveritis* Hannibali Philippum.

† *297. Carent supposito impersonalia (a) et neutra passive (b):*

a.

CIC. Num senectutis suae eum *poeniteret?*
CIC. *Pudet* me non tui quidem, sed Chrysippi.
SEN. Quaeritur quare hieme *ningat,* non *grandinet.*

b.

VELL. Raro *invidetur* eorum honoribus, quorum vis non timetur.
CAES. A Cotta primisque ordinibus acriter *resistebatur.*
CIC. Ab hora tertia *bibebatur, vomebatur*[1].

† *298. Active etiam ponuntur sine supposito multa verborum intellectus et linguae in tertia persona plurali (a); item alia quaevis consuetudinem referentia (b)[2]:*

a.

LIV. Romanus, inquit, sum; Mucium *vocant.*

[1] Activa *bibo* et *vomo* posita sunt hic neutraliter.

[2] Cetera vix: OV.: „Tum primum *subiere* domos" pro: Subitum est domos.

CIC. Majus est hoc, quam vulgo *opinantur*.
PLIN. *Narrant* in Ponto Caeciam trahere nubes.

b.

PHAEDR. Quia videor acer, *alligant* me interdiu.
COLUM. In Umbria secundum terram *succidunt* frumentum.
CIC. Maxime *admirantur* eum, qui pecunia non movetur.

299. Aliqua verba subaudiuntur (a), maxime ***dico*** *vel* ***loquor*** *(b):*

a.

CIC. Martis vero signum quo mihi pacis auctori?
LIV. Nihil aliud quam steterunt parati ad pugnandum.
CIC. Vincam silentium; et si nihil aliud, certe gemitu interpellabo [1].

b.

CIC. Haec tu mecum saepe, his absentibus; sed, his praesentibus, haec ego tecum, Milo.
CIC. De quo alias; nunc quod necesse est.
CIC. Non soleo temere contra Stoicos.

CAPUT TERTIUM.

DE ORATIONE PRONOMINIS RELATIVI.

I. Constructio relativi. — II. Contractio in participium.

I. Constructio relativi.

* *300. Genus et numerus relativi est idem qui antecedentis [2]; casus varius est, pro vario relativi munere. Quare, si relativum fungatur munere suppositi, erit cum verbo finito nominativus (a), cum infinito accusativus (b): si relativum fungatur vice termini, casus erit is, quem verbum postulet (c), et sic de ceteris rectionibus (d):*

[1] H. e.: Et si nihil aliud *faciam*. . . .
[2] Quid sit antecedens et consequens, vide in n. 16.

a.

CIC. Moritur Quinctius, *qui* tibi grandem pecuniam debuit.
PLAUT. Opus est nobis ancilla, *quae* texat et molat.
CIC. Longum exordium est, *quod* pluribus, quam satis est, producitur.

b.

CIC. Scit hoc Lentulus, *quem* adesse vides.
CIC. Illi ipsi venerunt, *quos* ego venturos esse praedixeram.
CIC. Retorquet oculos ad hanc civitatem, *quam* ex suis faucibus ereptam esse luget.

c.

CIC. Commoda, *quibus* utimur, lucem, *qua* fruimur, a Deo nobis impertiri videmus.
CIC. Quis est hodie, *cujus* intersit istam legem manere?
CIC. Sunt homines, *quos* infamiae suae non pudet.

d.

CIC. Obrepsisti ad honores commendatione fumosarum imaginum, *quarum* simile habes nihil praeter colorem.
CIC. Omitto illud facinus, *quo* foedius nec fieri, nec cogitari quidquam potest.
LIV. Erat in castris C. Martius, *cui* cognomen Coriolano fuit.

† *301. Antecedens et consequens possunt simul exprimi (a) vel supprimi (b); vel, suppresso antecedente, exprimi consequens (c); vel, suppresso consequente, exprimi antecedens (d):*

a.

CIC. Objecit mihi *consulatum* meum, qui *consulatus* verbo meus, re vester fuit.
CIC. Libertatis simulacrum in ea *domo* collocabas, quae *domus* erat indicio tui crudelissimi dominatus.
CIC. *Diem* scito esse nullum, quo *die* non dicam pro reo.

b.

CIC. Reperiam, *qui* scribat utra voles lingua.
CAT. Numquam tacet, *quem* morbus tenet loquendi.
PLAUT. Cupio dare mercedem, *qui* illum commonstret mihi [1].

c.

OV. Cecidere manu, quas legerat *herbas*.
CIC. Quibus de *rebus* ad me scripsisti, coram videbimus.
QUINT. Timeo ne, quos porrexerim *cibos*, venena fiant.

d.

CIC. Ego illam *sententiam* dixi, cui assensi sunt ad unum.
CIC. Tu illas *faces* incendisti, quibus semiustulatus ille est.

302. Oratio relativi venuste praeponitur:

CIC. Credam Sex. Naevium, cujus caput oppugnet, illius auribus pepercisse?

VELL. Respondit Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores.

CIC. Hoc natura est insitum, ut, quem timueris, quicum de vita contenderis, hunc semper oderis.

303. Uni verbo attribui licet duplex relativum:

CELS. Stomachum infirmum indicant pallor, macies, *quae* in *quo* non sunt, is firmi stomachi est.

CIC. Ab eodem Pompejo exempla sumantur, *qui quo* die bello praepositus est, vilitas annonae secuta est.

CIC. Admirantur eum, qui pecunia non movetur, *quod* in *quo* viro perspectum sit, hunc spectatum arbitrantur [2].

304. Relativum cum negatione converti licet in ***quin,*** *praeierit modo negatio (212):*

[1] Vide appendicem, n. 418.

[2] Similiter in relativo adverbio: LIV.: Legiones ductae sunt ad diruendam urbem, *quae ubi* intravere portas, non fuit tumultus.

CIC. Nego ullam picturam fuisse, *quin* conquisierit.

SALL. Quis est omnium his moribus, *quin* divitiis cum majoribus contendat?

PLAUT. Mihi jam nihil novi afferri potest, *quin* sim peritus [1].

305. Relativum cum ***ad, ex, in*** *suppleri potest per* ***quo, unde, ubi*** *(a); genitivus autem relativi per adjectivum* ***cujus*** *(b):*

a.

CIC. De illa re dicet ornatius quam ille, *unde* cognovit.

CIC. Fuit Diodorus apud eos, *quo* se contulit, propter virtutem gratiosus.

TER. Digna res est, *ubi* tu nervos intendas tuos.

b.

PLAUT. Argentum pro istisce ambabus, *cujae* erant, domino reddidi.

CIC. Ut optima conditione sit is, *cuja* res est, *cujum* periculum.

PLAUT. *Cujam* te esse vis, ad eum maxime duco [2].

II. Contractio in participium.

* *306. Relativum agens cum tempore praesente contrahitur in participium praesens (a), patiens cum tempore praeterito in participium praeteritum (b):*

a.

CIC. Caesari omnia perturbare *cupienti* causam belli inferendi dedisti [3].

LIV. Jam equitum clamor exire *jubentium* instabat.

VIRG. Amisit Mantua campum *pascentem* niveos herboso flumine cycnos.

[1] *Cujus non* sim peritus.

[2] De concordantia relativi vide n. 16.

[3] H. e.: Caesari, *qui* omnia perturbare *cupiebat* etc.

b.

CIC. Dubitas vitam suppliciis *ereptam* fugae mandare?[1]
VIRG. Surgunt de semine *habitae* Grajis oracula quercus.
SUET. Romam recens *conditam* cum magna clientum manu commigravit.

* *307. Relativum agens cum tempore praeterito solum contrahitur in deponentibus:*

TER. Haec ego praecipio tibi hominis frugi *functus* officio.
CIC. Ego adolescentes bonos, sed *usos* ea conditione fortunae, comitiorum ratione privavi.
CIC. Mihi jam optanda mors est *perfuncto* his rebus.

* *308. Cum tempore futuro agens contrahitur in futurum in* **rus** *(a); patiens in futurum in* **dus** *(b):*

a.

SEN. Ex torrente non semper *casuro* cito hauriendum est[2].
LIV. Rem ausus est Cocles plus famae *habituram* ad posteros quam fidei.
VELL. Illud referatur exemplum tanti mox *evasuri* viri.

b.

LIV. Adeo moverat eum *subeunda* dimicatio.
CIC. Si forte videbor altius initium rei *demonstrandae* petisse, quaeso ut ignoscatis.
CIC. Prudentia est rerum *expetendarum fugiendarumque* scientia.

† *309. In verbo* **sum** *participium futurum ponitur ut in ceteris (a); quodsi oratio constabit praesente, cujus temporis* **sum** *caret participio, contrahetur oratio, si, sublato relativo, praedicatum antecedenti concordaverit (b):*

[1] H. e.: Dubitas vitam, quam suppliciis eripuisti etc.
[2] H. e.: Ex torrente, qui non semper cadet etc.

a.

COLUM. Multis experimentis inspiciendus est, *futurus* villicus.
LIV. Alii alios intueri, contemplari inermes *futuras* dextras.
CIC. Signa ostenduntur a diis rerum *futurarum.*

b.

CIC. Dii isti *Segulio* male faciant, *homini nequissimo* omnium.
PLAUT. Egon' *patri* surripere possim quidquam, tam *cauto seni?*
GELL. Verba sunt *Varronis,* quam fuit Claudius, *doctioris.*

CAPUT QUARTUM.

DE ORATIONE INFINITA.

I. Infinitum generatim. — II. Infinitum singulatim. — III. Attractio et rejectio infiniti.

I. Infinitum generatim.

* *310. Voces infinitae quatuor sunt: prima est praesentis temporis (a), altera praeteriti (b), tertia futuri imperfecti (c), quarta futuri perfecti (d):*

a.

CAES. Eos suum adventum *exspectare* jussit.
CIC. Indicium *describi* ab omnibus librariis imperavi.
LIV. Fama est aram *esse* in vestibulo templi Junonis.

b.

HOR. Omnem crede diem tibi *diluxisse* supremum.
CIC. Clodium meo consilio *interfectum esse* dixisti.
PLAUT. Nullam me *vidisse* credo anum magis excruciabilem.

c.

PLAUT. Rem divinam se *facturum esse* dixerat.
CIC. Quem tu locum Graeciae non *direptum iri* putas?

VAL. ANT. Haruspices dixerunt omnia e sententia *processurum esse*[1].

d.

CIC. Mihi exploratum est illum non *facturum fuisse.*
CIC. Iter Asiaticum puto tibi *suscipiendum fuisse.*
CIC. Dixit Clodium in Albano *mansurum fuisse.*

311. In altera (a) tertiaque voce (b) **esse** *omitti potest:*

a.

JUV. Credo pudicitiam Saturno rege moratam in terris.
CIC. Copiam quam largissime factam oportuit.
TER. Mansum tamen oportuit.

b.

CAES. Juravit se, nisi victorem, in castra non rediturum.
PLAUT. Misit nuper ad me epistolam sese experturum quanti se penderem.
CIC. Hanc sibi rem praesidio sperat *futurum*[1].

* *312. Suppositum infiniti, nisi hoc ponitur impersonaliter (a), est accusativus (b); quem omitti fas est (c), si facile subaudiatur:*

a.

CAES. Caesar receptui *cani* jussit.
CIC. *Habitari* ait Xenophanes in luna.
CAES. Nostri animadverterunt non *concurri* a Pompejanis.

b.

PLAUT. Bono *me* ingenio esse ornatam quam auro mavolo.
CIC. Auguratus petitionem *te* mihi concessisse dixisti.
CIC. Non spero *te* istic jucunde hiemare.

[1] Archaismus haud infrequens.

c.

CIC. Ibi me non occidisti: magnum beneficium! potuisse enim fateor.
TIBULL. Nunc, dea, nunc succurre mihi; nam posse mederi picta docet templis multa tabella tuis.
CURT. Octoginta talenta constituit daturum Alexander.

† *313. Si agente infinitum careat, voce passiva (a) effertur vel activa (b):*

a.

SUET. Hos imperavit in asperrimas insularum *avehi.*
CIC. Ubi semel quis pejeraverit, ei *credi* postea non oportet.
TAC. Promptum vagina pugionem *asperari* saxo jubet.

b.

CIC. Dii jusserunt simulacrum Jovis *facere* majus et in excelso *collocare.*
CIC. In hujusmodi sponsionem testes *dare* oportet.
SEN. Intemperantiam in morbo suam experti *parere* sibi in adversa valetudine vetant.

314. Efferri fas est infinitum sine regente, ubi subaudiri possit **coepi** *(a) vel* **dico** *(b) vel quidvis commodum (c):*

a.

CIC. Postquam inde discessum est, *cogitare* iste nihil aliud, nisi quemadmodum regem spoliatum dimitteret.
SALL. Postulant plerique, uti proponeret, quae conditio belli foret; tunc Catilina *polliceri* proscriptionem locupletium.
CIC. Quod ubi auditum est, *aestuare* illi, qui pecuniam dederant.

b.

CAES. Exercitui imperavit, ne injussu suo concurreret: se, quum id fieri vellet, signum *daturum.*
CIC. Verres mittit trullam gemmeam rogatum: *velle* se eam diligentius considerare.

SALL. Jugurtha inter alias res jacit oportere quinquennii consulta rescindi; nam per ea tempora confectum annis Micipsam parum animo *valuisse.*

c.

PLAUT. Proh deum atque hominum fidem, hoccine pacto indemnatum me *abripi.*

HOR. Hunccine solem tam nigrum *surrexe* mihi.

PLAUT. Ita me probri *argutam* a viro meo.

II. Infinitum singulatim.

* *315. Accusativus infinito nullus praeit, si prius verbum fuerit* ***debeo, possum, soleo*** *(a) ceteraque, quae concordata vocant (b); item* ***dicor, jubeor, vetor*** *(c) et alia id genus (d), nisi ponuntur impersonaliter (e):*

a.

CIC. Omnis actio vacare *debet* temeritate.

TER. *Possum*ne ego hodie ex te exsculpere verum?

CIC. Qui mentiri *solet,* pejerare consuevit.

b.

PLAUT. Quid *cessamus* proelium committere?

CIC. Dolabella injuriam facere fortissime *perseverat.*

CIC. De Ligarii facto non *audeam* confiteri.

c.

CIC. Siciliam C. Verres per triennium depopulatus esse *dicebatur.*

LIV. Consules *jubentur* exercitum conscribere.

QUINT. Athenis actor movere affectus *vetabatur.*

d.

CIC. Terentii fabulae *putabantur* a C. Laelio scribi.

CIC. Bibulus nondum *nuntiabatur* esse in Syria.

HIRT. Naves Euro portum capere *prohibebantur.*

e.

NEP. *Dicitur* matrem Pausaniae ad filium claudendum lapidem attulisse.

LIV. *Creditur* Pythagorae auditorem fuisse Numam.

CIC. Non dubie *nuntiabatur* Parthos transiisse Euphratem.

316. Quare etiam praedicatum nominativo effertur:

CIC. Crassus ab illa peste *infestissimus* esse praedicabatur.

TAC. Ferebatur vagari noctibus *solitus* esse.

CIC. Vere mihi hoc videor *dicturus* esse.

† *317.* ***Videor*** *concordatum ubique invenitur (a), impersonale vix usquam (b), nisi si deest persona, cui haereat (c):*

a.

CIC. Si illud diceres, improbe mentiri *viderere.*

CIC. Rem haud sane difficilem admirari *videmini.*

CIC. Relegatus esse mihi *videor,* postquam in Phormiano sum.

b.

GELL. *Videtur*ne tibi C. Caesarem aperte pronuntiasse?

CIC. Non mihi *videtur* ad beate vivendum satis posse virtutem [1].

c.

CIC. Eam quoque, si *videtur,* correctionem explicabo.

CIC. Nunc mihi *visum est* de senectute aliquid ad te conscribere.

CIC. Si tibi *videbitur,* villis his utere.

† *318.* ***Debeo, possum, soleo*** *ac similia, passivo infinito, remanent tamen activa (a); at* ***coepi*** *(b, c) cum* ***desino*** *(d, e) possunt activa remanere (b, d) vel fieri passiva (c, e):*

[1] Alii legunt *virtus.*

a.

NEP. Id Alcibiadi celari diutius non *potuit.*
CIC. His rebus coërceri milites *solent.*
CELS. Imponi *debet* emplastrum, puri movendo accommodatum.

b.

LIV. A duobus consulibus Casilinum oppugnari *coepit.*
SALL. Postquam tantam rem Marius patravit, clarior haberi *coepit.*
LIV. Injuriae plebi a primoribus fieri *coepere.*

c.

LIV. Prodigii loco ea clades haberi *coepta est.*
CIC. De republica consuli *coepti sumus.*
NEP. Desiderari *coepta est* Epaminondae diligentia.

d.

CIC. Conventus jam pridem fieri *desierunt.*
QUINT. In sole ipsa sidera *desinunt* cerni.
COLUM. Quae limosa versantur arva, toto anno *desinunt* posse tractari.

e.

CIC. Veteres orationes post nostras legi *sunt desitae.*
SUET. Censores creari *desitos* longo intervallo creavit.
CIC. Papirius, qui Papisius est vocari *desitus.*

319. Non solum ***coepi*** *et* ***desino, coeptum est*** *et* ***desitum est*** *(a), sed cetera etiam concordata (b), si desit persona, cui haereant, ponuntur impersonaliter:*

a.

CIC. Jam pridem contra nostros *desitum est* disputari.
CIC. Dici a defensore *coeptum est.*
LIV. Consuli ordine *coepit.*

b.

CIC. Hic diutius maneri non *potest.*
PLAUT. Ad istum modum veniri non *solet.*
CAES. Pugnatum est ab hostibus sic acriter, ut a viris fortibus pugnari *debuit.*

320. Accedunt concordatis ea, quae pro sua natura (a) vel constructione (b) commune habent cum priori verbo suppositum:

a.

STAT. Forsitan Ausonias *ibis* frenare cohortes.
CIC. *Perge* quatuor mihi istas partes explicare.
CURT. Vitricus tuus vitam tuam perditum ire *properat.*

b.

PLAUT. Lucernam forte *oblitus eram* exstinguere.
VELL. Homerus fulgore carminum appellari poëta *meruit.*
TER. Pater esse *disce* ab his, qui vere *sciunt.*

† *321. Vix concordantur activa intellectus et linguae (a), voluntatis saepe (b), non semper (c):*

a.

OV. Rettulit Ajax Jovis esse *pronepos.*
HOR. Vir bonus dignis ait esse *paratus.*
CATULL. Phasellus ille, quem videtis, ait fuisse navium *celerrimus.*

b.

OV. Cuperem semper tibi *proximus* esse.
CIC. Malim videri nimis *timidus* quam parum *prudens.*
CIC. Cato esse quam videri *bonus* malebat.

c.

CIC. Vitrici *te similem* quam avunculi esse maluisti.

PLAUT. Res quaedam est, quam ego volo *me* a te exorare.

CIC. Ego *me* Phidiam esse mallem quam vel optimum fabrum tignarium.

† *322.* ***Promitto, spero, confido*** *et similia promiscue accipiunt primam vocem (a) vel tertiam (b):*

a.

CIC. Sperabat Ajax Ulyssis morte se salutem sibi *comparare.*

PLAUT. Ei promisi dolium vini *dare.*

LIV. Inde ab initio Faustulo spes fuerat regiam stirpem apud se *educari.*

b.

PLAUT. Dicam, si fidem das non te infidum *fore.*

LIV. Pepigerant quotannis *juraturos* in verba Philippi.

PLAUT. Spes est hodie *tactum iri* militem.

323. ***Memini*** *promiscue admittit primam (a) et alteram vocem (b):*

a.

CIC. Miministine me ante diem duodecimum kalendas *dicere* in senatu?

VIRG. Equidem Teucrum memini Sidona *venire* finibus expulsum patriis.

GELL. Memini me Julianum graviter aegrum *visere.*

b.

CIC. De comitiis me tibi *permisisse* memini.

VIRG. Sub Aebaliae memini me turribus altis Coricium *vidisse* senem.

QUINT. Qua de re memini *narrasse* mihi Julium.

324. ***Credo, opinor, puto, inquam*** *et siquod est aliud solent e contextu eripi:*

PROP. Qui, *puto,* Arioniam vexerat ante lyram.

PLAUT. Hercle, *opinor,* mihi advenienti hac nocte agitandum est vigilias.

CURT. Aetoli fundis, *credo,* et hastis repellentur.

325. ***Possum,*** *siquando intercesserit duas inter negationes, gaudebit infinitum (a) mutare subjunctivo (b), conversa in* ***quin*** *altera negatione; adsciscet etiam* ***facere*** *(c); cum quo infinito* ***quin*** *resolvatur licet in* ***ut non*** *(d):*

a.

CIC. Juvenem nostrum non possum non amare.

CIC. Non possum ejus casum non dolere.

CIC. Epistolas ad te non potui non dare.

b.

CIC. Non possum, *quin* exclamem, ut ait ille in Trinummo.

PLAUT. Ille non potuit, *quin* sermone aliquem familiarium participaverit de amica heri.

PLAUT. Non possum, *quin* revortar.

c.

CIC. *Facere* non possum, *quin* tibi sententiam declarem meam.

CIC. *Facere* non possum, *quin* ad te mittam.

PLAUT. Nullo modo potest *fieri, quin* dos detur virgini.

d.

CIC. Non potuisti ullo modo facere, *ut* illam epistolam *non* mitteres?

CIC. *Ut* nihil ad te dem litterarum, facere *non* possum.

CIC. Alterum facio, ut caveam; alterum, *ut non* credam, facere non possum.

III. Attractio et rejectio infiniti.

326. Si prius verbum dativo gaudeat, dativus alter, qui ad primum pertineat, ab infinito attrahitur (a, b); neque solum ab infinito **esse** *(a), sed a quovis (b); at haec attractio non fit necessario (c):*

a.

LIV. Vobis necesse est *esse* fortibus *viris*.

QUINT. Oderit reum, cui *diserto esse* vacet.

FLOR. Satius fuit populo Romano Sicilia *contento esse*.

b.

HOR. Da mihi fallere, da *justo sanctoque videri*.

VAL. MAX. Maximo tibi postea *civi* ac *duci evadere* contigit.

LIV. His in recentem equum ex fesso *transultare armatis* mos erat[1].

c.

CIC. Civi Romano licet esse *Gaditanum*.

TER. Expedit *bonas* esse vobis.

CAES. Is erat annus, quo per leges Caesari *consulem* fieri liceret.

327. Attrahitur et accusativus ab infinito:

CIC. Antonius ajebat se tantidem aestimasse quanti *sacerdotem*[2].

CIC. Te suspicor eisdem rebus quibus *me ipsum* interdum gravius commoveri.

CIC. Affirmavi quidvis me potius perpessurum quam ex Italia *me* exiturum.

328. Attrahitur ipsum infinitum:

LIV. Plebs aegre ferebat jacere tam diu irritas actiones, quum interim de supplicio suo latam legem confestim *exerceri*.

LIV. Flaccus dicebat se moenibus inclusos tenere eos, quia, si evasissent aliquo, velut feras bestias per agros *vagari*.

CAES. Caesar respondit, si veteris contumeliae oblivisci vellet, num etiam recentium injuriarum memoriam deponere *posse*?

[1] Vide appendicem, n. 420.

[2] H. e.: Quanti sacerdos aestimasset.

† *329. Infinitum rejiciunt particulae indefinitae* ***quantum, quid, quomodo, ubi*** *ceteraeque:*

CIC. Vide *quantum interfuerit* inter meam atque tuam sententiam.

CIC. Statuis *quid* his ad denarium *solveretur*.

CIC. Dubito *quomodo loquar* aut *taceam*.

CIC. Nihildum audieramus, *ubi esses* nec *quas* copias haberes.

CIC. Velim mihi dicas, nisi molestum est, L. Turselius *qua* facie *fuerit*.

PLAUT. Expertae estis, *quam* ego sim mitis tranquillusque homo.

CAPUT QUINTUM.

DE ORATIONE SUBJUNCTIVA.

I. Verba intellectus, linguae et sensus. — II. Verba dubitativa. — III. Verba voluntativa et hortativa. — IV. Verba eventus et convenientiae. — V. Verba affectiva. — VI. Verba timoris. — VII. Verba prohibitiva.

I. Verba intellectus, linguae et sensus.

* *330. Verba intellectus, linguae et sensus ita gaudent infinito (a), ut id aegre mutent subjunctivo, adjecta particula* ***quod*** *(b):*

a.

CIC. Omnes *esse* naturam divinam arbitrantur.

CAES. Caesari nuntiatum est equites Ariovisti propius tumulum *accedere*.

SEN. Pompejos, celebrem Campaniae urbem, *desedisse* terrae motu audivimus.

b.

PALL. Aliqui semen ejus non obruunt opinantes *quod* a nulla ave tangatur.

CELS. Dicam *quod* in vicino saepe quaedam notae imperitos medicos decipiunt.

CORN. GALL. Saeva, non vides *quod* ego langueo[1].

[1] Vide appendicem, n. 421.

II. Verba dubitativa.

* *331. Infinitum (a) verborum dubitandi mutatur subjunctivo cum* **an, utrum, num** *(b) aut* **ne** *enclitica (c)*[1]*:*

a.

NEP. Non dubitat consilia sua *perventura esse* ad aures regis.

CURT. Si Tanaim transierimus, quis dubitat *patere* etiam victoribus Europam?

CIC. Dubitet Curtius consulatum *petere?*

b.

CIC. Dubitabitur, *utrum* sit probabilius Naevium petiturum fuisse?

CIC. Primum addubitavi, *num* a Volumnio esset epistola.

CURT. *An* permissuri sint Macedones, dubito.

c.

CIC. Itinerum meorum ratio te in dubitationem videtur adducere, visurus*ne* me sis in provincia.

CIC. Honestum*ne* factu sit an turpe, dubitant.

CIC. Antea dubitabam, ventura*ne* essent legiones.

† *332.* **Quin** *non ponitur, nisi praecedat negatio (a) aut quidvis (b), quod pro negatione haberi possit (212):*

a.

CURT. *Haud* dubius erat, quin vera referrentur.

VELL. *Non* dubites, Vinici, quin magis e republica fuerit manere rudem Corinthiorum intellectum.

CIC. *Non* dubitabat Minucius, quin iste illo ipso die quaesiturus non esset.

b.

CIC. *Quasi* vero dubium sit, quin tota lex de pecuniis repetundis sociorum causa constituta sit.

[1] Vide appendicem, n. 422.

SALL. Cui dubium esse potest, quin opulentiam istam ex sanguine civium pararis?

CIC. Vide, quam turpi leto pereamus, et dubita, *si potes,* quin ille, seu victus seu victor redierit, caedem facturus sit[1].

† *333. In dubio disjunctivo dant priori membro* **utrum** *vel* **ne** *encliticam, alteri* **an** *(a); priori etiam demunt particulam (b):*

a.

CIC. Pompejus Scauro studet; sed *utrum* fronte *an* mente dubitatur.

SALL. Incertus sum, quid agam: tuas*ne* injurias persequar *an* regno consulam.

CIC. Hannibal dubitavit, *utrum* columna solida esset *an* extrinsecus inaurata.

b.

SALL. Dubitare Jugurtha coepit, virtuti popularium *an* fidei minus crederet.

VELL. Quis dubitat, suo *an* Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit?

SUET. In obeundis expeditionibus dubium est, cautior *an* audentior fuerit.

334. Alteri membro neganti additur **necne** *vel* **an non:**

CIC. Aristo dubitat, omnino Deus animans *necne* sit.

CIC. Parthi transierint *necne,* praeter te video dubitare neminem.

PLAUT. At etiam dubitavi, hos homines emerem *an non* emerem.

† *335. Similiter his construetur oratio, quae constabit implicita quaestione (a); quae, si fiat explicita, effertur indicativo (b):*

[1] Vide appendicem, n. 408.

a.

AD HER. Deliberat senatus, solvat*ne* legibus Scipionem.

TER. Vos eritis mihi judices laudi*n'* *an* vitio duci factum id oporteat.

CIC. Doleam *necne* doleam, nihil interest.

b.

NAEV. Utrubi coenaturi *estis,* hiccine an in triclinio?

HOR. Num *furis* an prudens *ludis* me?

CIC. Utrum hoc crimen tantum *praetermittes* an *objicies?*

III. Verba voluntativa et hortativa.

* *336. Verba voluntativa et hortativa accipiunt infinitum (a) aut subjunctivum, expressa particula* **ut** *(b) vel suppressa (c):*

a.

CIC. Pictores et poëtae suum quisque opus *considerari* vult.

CAES. Caesar bellum cum Germanis *gerere* constituit.

PLAUT. Tuae mercedis causa nos nostras domos postulas *comburere?*

b.

SUET. Nuntiantibus legatis jussit continuo, *ut* statuam ponerent.

CIC. Ardeo cupiditate, nomen *ut* nostrum scriptis celebretur tuis.

PLAUT. Fratrem *uti* requiram atque *uti* redimam, volo.

c.

CURT. Malo, me fortunae poeniteat quam victoriae pudeat.

TER. Jube nunc jam, dinumeret istis ille Babylo viginti minas.

CAES. Cohortamur magno sit animo neve dubitet proelium committere.

337. In negando accipiunt **ne** *(a),* **ut ne** *(b),* **non** *(c):*

a.

CIC. Quum divina cognoverit, volo, *ne* ignoret humana.

MACR. Hercules facturus sacrificium custodibus jussit, *ne* mulierem interesse paterentur.

CIC. Rogo te, *ne* demittas animum neve obrui te sinas.

b.

CIC. Fuit optandum Caecinae, *ut ne* cum tam improbo homine controversiam haberet.

PLAUT. Per ego te haec genua oro, *ut ne* te pigeat dare operam mihi.

c.

CIC. Vellem, tua te occupatio *non* impediret.

VAL. MAX. Interim a sole mihi velim *non* obstes.

† *338.* **Volo, nolo, cupio** *et siquod est aliud, gaudent altera voce passiva, expresso* **esse** *(a) vel suppresso (b); quae vox, si deerit patiens, ponitur absolute (c):*

a.

PLAUT. Nuntiate, ut prodeat foras Guiddeneme; est qui illam *conventam esse* vult.

CIC. Corinthum, totius Graeciae lumen, *exstinctum esse* voluerunt.

TER. Non hoc de nihilo est, quod Laches me nunc *conventam esse* expetit.

b.

CIC. Domestica te cura *levatum* volo.

CIC. Quia nati sunt cives, *monitos* eos etiam atque etiam volo.

NEP. Qui civitatem *conservatam* cuperet, pecuniam numeravit de suo.

c.

CIC. Natura praescribit, ut homo homini *consultum* velit.

PLAUT. Siquando homini dii *benefactum* esse voluerunt, aliquo id pacto obtingit.

LIV. Adversae fortunae velit *succursum.*

† *339.* ***Curo, decerno, statuo, censeo*** *et similia amant futurum in* ***dus*** *(a),* ***hortor, impello, invito*** *et similia gerundium cum* ***ad*** *(b):*

a.

SALL. Aetatem procul a republica *habendam* decrevi.

TAC. Nomen Pisonis *radendum* fastis censuit.

CIC. Ne absens censeare, curabo *edicendum.*

b.

CIC. Consules populum hortantur *ad* rogationem *accipiendam.*

CIC. Sum equidem a te lacessitus *ad scribendum.*

CIC. Eos non *ad perficiendum* scelus, sed ad *luendas* reipublicae poenas furiae quaedam incitaverunt.

340. ***Oro, precor, quaeso, obsecro*** *et alia id genus gaudent imperativo:*

TER. Ne *crucia* te, obsecro, anime mi.

CIC. Ad ea, quae dicturus sum, *reficite* vos, quaeso, judices.

VIRG. Oro te, *eripe* me, his, invicte, malis.

IV. Verba eventus et convenientiae.

* *341. Verbis eventus (a, b) et convenientiae (c, d) praeter infinitum (a, c) datur subjunctivus cum* ***ut*** *(b, d), quam particulam taceri licet (e):*

a.

HOR. Non cuivis homini contingit *adire* Corinthum.

CIC. Videte quam indigne accidat rem indignam non *vindicari.*

TIBULL. Mihi contingat patrios *celebrare* penates.

b.

PLAUT. Non potest fieri, *ut* tempore uno homo idem duobus locis simul *sit.*

CIC. Hujus me constantiae futurum puto, *ut* numquam *poeniteat.*

CIC. Nihil propius factum est, quam *ut* Cato *occideretur.*

c.

CAT. Patrem familiae villam rusticam bene aedificatam *habere* convenit.

PLAUT. Siccine oportet *ire* amicos amanti operam datum?

CIC. Non est consentaneum, qui metu non frangatur, eum *frangi* cupiditate.

d.

CIC. Utriusque nostrum magni interest, *ut* te *videam,* ante quam decedas.

PLAUT. Aequum videtur tibi, *ut* ego, alienum quod est, meum esse *dicam?*

TER. An cuiquam est usus homini, se *ut cruciet?*

e.

CIC. Ego hoc uno crimine illum condemnem necesse est.

CIC. Doceas oportet Alphenum negasse.

CIC. Necesse est iste, qui amicum fortunis spoliare conatus est, se perfidiosum esse fateatur.

342. Cum quibus verbis ***ut non*** *convertatur licet in* ***quin,*** *dummodo praeeat negatio (212):*

PLAUT. Numquam fiet hodie, *quin* haec saltet.

LIV. Haud multum abfuit, *quin* ab exsulibus occideretur.

LIV. Tanta circa trepidatio fuit, ut non multum abesset, *quin* opera desererentur.

343. Ex quibus ***opus est, usus est*** *(a) itemque* ***oportet*** *(b) gaudent participio praeteriti:*

a.

CAT. Quae opus sint *locato,* locentur.

PLAUT. Tacere nequeo misera, quod *tacito* usus est.

PLAUT. Ibo domum, ut parentur, quibus *paratis* opus est.

b.

CIC. Apollinis signum certe *ablatum* non oportuit.

TER. Adolescenti morem *gestum* oportuit.

PLAUT. Jovi aut mola salsa aut thure *comprecatam* oportuit [1].

V. Verba affectiva.

* 346. ***Miror, laetor, doleo, poenitet*** *et alia ejuscemodi praeter infinitum (a) accipiunt* ***quod*** *cum subjunctivo (b) vel indicativo (c); quodsi prius verbum fuerit praesens vel futurum, pro* ***quod*** *admittunt* ***si*** *(d):*

a.

VIRG. Nec te poeniteat calamo *trivisse* labellum.

CIC. Jam minime miror te cum latronibus *vivere* in diem.

CIC. *Peccasse* enim se non anguntur; *objurgari* moleste fuerunt.

b.

CIC. Mirati sunt, *quod* Apollonius homo pecuniosus tam diu ab isto maneret integer.

PHAEDR. Pavo ad Junonem venit indigne ferens, *quod* cantus luscinii sibi non tribuerit.

CIC. Etiam illud moleste fero, *quod* parum comitatus exierit.

c.

CIC. Si id dolemus, quod eo frui non *licet,* nostrum est id malum.

CIC. Consolare te, quod omnium mentes improborum mihi uni *sunt* infensae.

[1] *Desunt* numeri 344 et 345, mutatione facta, quum liber sub typis jam esset.

d.

CIC. Laetabor, *si* te valentem videro.

PLAUT. Tu miraris, *si* patrissat filius?

PLAUT. Quid ploras, pater? — Mirum *ni* cantem [1].

VI. Verba timoris.

* 347. *Infinitum verborum timendi (a) mutare potes subjunctivo, adjecta particula* ***ne*** *(b),* ***siquid metuas fieri;*** ***ut*** *(c) aut* ***ne non*** *(d),* ***si metuas non fieri*** [2]*:*

a.

LIV. Timuit Mucius *sciscitari* uter Porsena esset.

CIC. Vos Allobrogum testimoniis non *credere* timetis.

SALL. Caveret id *petere* a populo Romano, quod sibi jure negaretur.

b.

CIC. Vereor, *ne* Pompejo quid oneris imponam.

Plaut. Metuo et timeo, *ne* hoc tandem propalam fiat.

CIC. Virgis *ne* caederetur monet, ut caveat.

c.

PLAUT. Ornamenta, quae locavi, metuo, *ut* possim recipere.

CIC. Verentur patres conscripti, *ut* habeam satis praesidii ad ea, quae statueritis, transigunda.

CIC. Quia vos hoc foedus non jusseritis, veretur Hiempsal, *ut* sit satis firmum.

d.

CURT. Vereor, *ne non* praesenti fortunae tuae sufficere possis.

LIV. Timebat *ne,* si frequentia intraret loca, contineri miles *non* posset.

CIC. Non vereor, *ne* tua virtus opinioni hominum *non* respondeat.

[1] *Ni* est *si non.* [2] Vide appendicem, n. 425.

348. Post ***cave*** *fere omittunt* ***ne*** *(a); quodsi* ***caveo*** *ferat* ***ut,*** *pertinet ad voluntativa (b):*

a.

SALL. Cavete inulti amittatis animam.

PLAUT. Cave quemquam alienum in aedes intromiseris.

CIC. Caesar, cave ignoscas, cave te fratrum pro fratris salute obsecrantium misereat.

b.

CIC. Cavit testamento, *ut* dies natalis agatur.

GELL. Lege cautum est, *ut* diebus ludorum sestertios tricenos in coenam insumere jus esset.

COLUM. Si editior ripae situs permitteret superponere villam profluenti, cavendum erit, *ut* a tergo potius quam prae se flumen habeat.

349. Est nomen pro priori verbo:

LIV. *Pavor* ceperat milites, ne vulnus Scipionis mortiferum esset.

CIC. Haud sane *periculum* est, ne non mortem aut optandam aut certe non timendam putet.

COLUM. *Timor* est, ne autumnalis satio hiemis gelicidiis peruratur.

VII. Verba prohibitiva.

* *350. In prohibendo praeter infinitum (a) utimur subjunctivo cum* ***ne*** *(b) vel* ***quominus*** *(c);* ***quin*** *nusquam, nisi primaria negat (d):*

a.

CIC. Desperatis Hippocrates vetat *adhiberi* medicinam.

CIC. Ejus libidines *commemorare* pudore deterreor.

HIRT. Alexandrini nostros *adire* propius prohibuerunt.

b.

CIC. Jam impedior egomet dolore animi, *ne* de hujus miseria plura dicam.

PLAUT. Qui tu prohibere me potes, *ne* suspicer?

CIC. Neque id tamen, *ne* faciam, interdictum puto.

c.

CAES. Custodiis Numidarum, *quominus* sine periculo faceremus, impediebamur.

SALL. Nox atque praeda hostes, *quominus* victoria uterentur, remorata est.

CIC. Nihil impedit, *quominus* id, quod maxime placet, facere possimus.

d.

SALL. Non humana ulla neque divina obstant, *quin* socios et amicos trahant.

PLAUT. Nemo hinc vetat, *quin*, quod palam est venale, si argentum est, emas.

HOR. Has nullo possum prohibere modo, *quin* ossa legant.

CAPUT SEXTUM.

DE CETERIS ORATIONIS MODIS.

I. Modus finalis. — II. Modus causalis. — III. Modus conditionalis. — IV. Modus temporalis. — V. Modus correlativus.

I. Modus finalis.

1. Finalis per particulas. — 2. Finalis per participium. — 3. Finalis per gerundium. — 4. Finalis per supinum. — 5. Finalis per infinitum.

1. Finalis per particulas.

* *351. Subjunctiva* ***finalis*** *gerit particulas* ***ut*** *(a) vel* ***quo*** *(b), maxime in comparando (c):*

a.

CIC. Platonem ferunt, *ut* Pythagoreos cognosceret, in Italiam venisse.

CIC. Vigilas tu de nocte, *ut* tuis consultoribus respondeas.

AD HER. Esse oportet, *ut* vivas; non vivere, *ut* edas.

b.

NEP. Athenas se contulit, non *quo* sequeretur otium; sed ut patriam recuperare niteretur.

SALL. Ego vos, *quo* pauca monerem, vocavi.

PLAUT. Idcirco tanta facinora promitto, *quo* vos oblectem.

c.

NEP. Cupivit bellum componere, *quo valentior* postea congrederetur.

CIC. Libertate usus est, *quo impunius* dicax esset.

CAES. Castella communit, *quo facilius,* si se invito transire conarentur, prohibere posset.

† 352. ***Qui** ponitur pro **ut is**[1], **cujus** pro **ut ejus; cui** pro **ut ei** et ita porro (a), item **ubi** pro **in quo** aut **in quibus; unde** pro **ex quo** aut **ex quibus** (b):*

a.

CIC. Delectus sum ab universa provincia, *qui* ejus fortunas defendam.

NEP. Menestheo dantur duo usu et sapientia praestantes, *quorum* consilio utatur.

CIC. Antonium misi ad te, *cui* traderes cohortes.

CIC. Quis apparitor tam humilis: beneficia, *quae* venderet, a collega petebat.

CIC. Bacillum prope me, *quo* abigam, ponitote.

NEP. Hoc unum satis erit dictum, *ex quo* intelligi possit, quantus ille fuerit.

b.

VARRO. Singulis suibus, *ubi* pariant, faciendum est haras quadratas.

TER. Lectulos iligneis pedibus faciendos dedit, *ubi* potetis vos.

NEP. Artaxerxes Lampsacum urbem Themistocli donarat, *unde* vinum sumeret.

[1] Cujusvis personae.

*353. Si negandum sit, dicimus **ne** (a), **ut ne** (b), **quo minus** (c):*

a.

PLAUT. Ea huc gratia praecucurri, *ne* te opprimeret imprudentem.

HIRT. Qui in navibus erant, scalas rapere properabant, *ne* hostes navibus potirentur.

CIC. Non solum *ne*quid enunties, sed etiam *ne*quid auferas custodiendus es.

b.

CIC. Suspicor eo mihi semihoram praestitutam esse, *ut ne* plura de pudicitia dicerem.

CIC. Non tam ut prosim causae elaborare soleo, quam *ut ne*quid obsim.

PLAUT. Vis tibi ducentos nummos promittier, *ut ne* clamorem hic facias neu convicium?

c.

TER. Quidquam fallaciae in nuptiis conare, *quominus* fiant.

CURT. *Quominus* caedis puderet, jure interfectum Clitum Macedones decernunt.

SALL. Hanc ego causam, patres conscripti, *quominus* consilium novum capiamus, in primis magnam puto.

2. Finalis per participium.

† 354. *Finalis contrahitur participio in **rus,** si ejus agens reperiatur in primaria (a), in **dus,** si patiens (b):*

a.

OV. Venit leaena *depositura* sitim vicini fontis in unda.

VELL. Caesar nepotem suum reliqua belli *patraturum* misit in Germaniam.

HOR. Saepe stilum vertas, iterum, quae digna legi sunt, *scripturus.*

b.

HIRT. Caesar Asiam finitimasque provincias Calvino *administrandas* tradiderat.

MART. Haec quum condita sunt, traduntur puero domum *ferenda*.

SEN. Non habet sapiens *mittendos* trans maria legatos.

3. Finalis per gerundium.

† 355. *Finalis effertur etiam gerundio: vel genitivi cum* ***causa*** *aut* ***gratia*** *(a), [quod vix omittitur (b)], vel dativi (c) vel accusativi cum* ***ad*** *(d)*[1]*:*

a.

SALL. Ab Metello *petundi gratia* missionem rogat.

SALL. *Dissimulandi causa* et quasi sui *purgandi* Catilina in senatum venit.

HIRT. Erant omnibus ostiis Nili custodiae, *exigendi* portorii *causa*, dispositae.

b.

TAC. Spectatus est Sacrovir intecto capite pugnam ciens *ostendendae*, ut ferebat, *virtutis*.

TER. Vereor coram in os te laudare, ne id *assentandi* magis quam quo habeam gratum facere existumes.

SALL. Quum privata arma *opprimundae* libertatis cepisset Lentulus, sibi quisque opes quaerendo consilium publicum corruperunt.

c.

TAC. Ejus anni principio Tiberius quasi *firmandae* valetudini in Campaniam secessit.

LIV. Turres contabulatas machinamentaque alia *quatiendis* muris portabant.

PLAUT. Abiisti ad forum *inveniundo* argentum.

d.

SEN. Apparet summi ingenii viro non judicium defuisse, *ad compescendum* scientiam carminum.

[1] De usu gerundiorum vide n. 132.

VELL. Cives Romanos *ad censendum* ex provinciis in Italiam revocarunt.

CAES. Minimum spatium *ad* se *armandos* Romanis datur.

4. Finalis per supinum.

† 356. *Subjunctiva finalis mutatur supino, si primaria motum habet (a) vel subaudit (b):*

a.

SALL. Licentiam in vos *auctum* atque *adjutum* properatis.

CIC. Quis est qui nesciat venisse eam tot dierum viam tibi *gratulatum*?

PLAUT. Per Dionysia mater me pompam *spectatum* duxit.

b.

SALL. Neque ego vos *ultum* injurias hortor, sed magis ut requiem capiatis.

TER. Datur illa hodie Pamphilo *nuptum*.

CIC. Fama est consurrexisse omnes et senem illum *sessum* recepisse.

5. Finalis per infinitum.

357. *Infinito etiam significatur finis, maxime apud poëtas:*

VIRG. Non ferro Libycos *populare* penates venimus.

PLAUT. Parasitum misi Cariam *petere* argentum.

STAT. Tu Tyrias arces adversaque signa vacasti *sternere*.

II. Modus causalis.

1. Causalis per particulas. — 2. Causalis per participium.

1. Causalis per particulas.

* 358. *Modus causalis addit* ***quod*** *subjunctivo (a) vel indicativo (b), item* ***quia*** *(c, d) vel* ***quo*** *(e):*

a.

CIC. Ajebant sese jam ne deos quidem habere, *quod* eorum simulacra Verres *sustulisset*.

SUET. Caligula avaritiae singulos increpabat, *quod* non *puderet* eos locupletiores esse quam se.

CIC. Laudas illum, *quod* dodrantarias tabulas *instituerit.*

b.

CIC. Hi me idcirco oderunt, *quod* eorum conatus impios *repressi.*

SALL. Antonius pedibus aeger, *quod* proelio adesse *nequibat,* Petrejo exercitum permittit.

CIC. Haec plurimis a me verbis dicta sunt ob eam causam, *quod* his libris *erat* instituta mihi de republica disputatio.

c.

CURT. Monuerunt vates ne intraret, *quia* periculum *portenderetur.*

HOR. Servos projicere aurum in media jussit Libya, *quia* tardius *irent* propter onus.

PLAUT. Mater mea irata est mihi, *quia* non *redierim* domum.

d.

HOR. Rancidum aprum antiqui laudabant, non *quia* nasus illis nullus *erat.*

CIC. Urbs, *quia* postrema aedificata *est,* Neapolis nominatur.

PLAUT. Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum est, *quia* nemo fere huc sine damno *divortitur.*

e.

SALL. Idcirco respublica disjecta est, *quo* te custodem *habebat.*

CIC. Non eo dico, *quo* mihi *veniat* in dubium tua fides.

CIC. Non *quo* de tua constantia *dubitem* sed quia mos est ita rogandi, rogo.

359. ***Non quod non*** *(a) breviatur in* ***non quin*** *(b):*

a.

CIC. Mihi quidem apud vos de meis majoribus dicendi facultas non datur, *non quod non* tales fuerint, quales nos illorum sanguine creatos videtis, sed quod laude populari caruerunt.

b.

CIC. Id reprehendere non audeo, *non quin* ab eo dissentiam, sed quod ea te sapientia esse video.

SALL. Publicam miserorum causam suscepi, *non quin* aes alienum solvere possem, sed quod non dignos honore honestatos videbam.

CIC. Iisdem de rebus volui ad te saepius scribere, *non quin* confidam diligentiae tuae, sed rei me magnitudo movebat.

360. Ipsum relativum causam interdum continet:

CIC. Si tibi stultus videor, *qui* sperem; facio tuo jussu.

LIV. Maelium jure caesum pronuntiat, *qui* vocatus a magistro equitum non venisset.

CIC. Tu dies noctesque cruciaris, *cui* non sat est, quod est.

2. Causalis per participium.

† 361. Vim habet aliquando causalem participium praeteritum, vel in ablativo absoluto (a) vel in accusativo cum ***ob*** *vel* ***propter*** *(b):*

a.

LIV. Regnum haud satis prosperum fuerat, vel *neglectis* religionibus vel prave *cultis.*

CIC. Verendum mihi non erat nequid, hoc parricida civium *interfecto,* invidiae mihi in posteritatem redundaret.

HOR. Cras, *nato* Caesare, festus dat veniam somnumque dies.

b.

LIV. Fabio, *ob perdomitam* Etruriam, continuatur consulatus.

VAL. MAX. Veturius Samnitibus *ob* turpiter *ictum* foedus deditus fuerat.

LIV. *Propter* crebrius eo anno de coelo *lapidatum* libri Sibyllini inspecti sunt.

III. Modus conditionalis.

* *362. Modus conditionalis constat particulis* ***si, dum*** *et aliis cum subjunctivo (a) vel indicativo (b), saepe cum futuro subjunctivo (c) vel indicativo (d):*

a.

CIC. Ego, si cui adhuc videor segnior, *dum* ne tibi *videar,* non laboro.

CIC. Nae tu jam mecum in gratiam redeas, *si scias* quam me pudeat nequitiae tuae.

CIC. Manent ingenia senibus, *modo permaneat* studium et industria.

b.

CIC. Ego animi pendere soleo, *si traducor* alio.

CIC. Mors optanda est, *si* aliquo animum *deducit,* ubi sit futurus aeternus.

CIC. Ea caedes, *si* crimini *datur,* detur ei, cuja interfuit.

c.

CURT. At hercule, *si* paulum *cessaverimus,* in tergis nostris Scythae haerebunt.

LIV. Ferrum in manu est; moriere, *si emiseris* vocem.

PLAUT. *Si dixero* mendacium, meo more fecero.

d.

CIC. *Si* illi bellum facere *conabuntur,* excitandus nobis erit ab inferis C. Marius.

HOR. *Si* dura *morabitur* alvus, pellent obstantia conchae.

CIC. Te nolo ad me venire; ego potius accedam, *si* diutius *impediere.*

363. ***Si non*** *(a) convertitur in* ***nisi*** *(b) aut* ***nisi si*** *(c):*

a.

CIC. Vident agros sibi esse, *si non* vendiderint, relinquendos.

HOR. Quo mihi fortuna, *si non* conceditur uti?

SUET. Deos obsecro, ut te nobis conservent, *si non* populum Romanum perosi sunt.

b.

CIC. Circumspicite omnes procellas, quae impendent, *nisi* providetis.

NEP. Dionis consilio movebatur Dionysius, *nisi* qua in re major ipsius cupiditas intercesserit.

SALL. *Ni* virtus fidesque vestra satis spectata mihi forent, nequidquam opportuna res cecidisset [1].

c.

CIC. Miseros illudi nolunt, *nisi si* se forte jactant.

OV. Vidi praecedere longam ante pedes umbram, *nisi si* timor illa videbat.

CIC. Non est is Quinctius, *nisi si* latitant, qui ad negotium suum proficiscuntur.

364. ***Nisi quod*** *servit excipiendo:*

CIC. Praedia me valde delectant, *nisi quod* me aere alieno obruerunt.

CIC. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt, *nisi quod* in philosophia ab eo dissentio.

SALL. Ab negotiis numquam voluptas eum remorata est, *nisi quod* de uxore potuit honestius consuli.

365. ***Sin*** *ponitur in conditionali adversativa:*

CIC. Si suscipis causam, conficiam commentarios; *sin* autem differs, tecum loquar.

---

[1] *Ni* est *nisi.*

SALL. Persuadent, uti Jugurtham maxime vivum, *sin* id parum procederet, necatum sibi traderent.

CIC. Si iniquus es in me judex, condemnabo eodem te crimine; *sin* me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis.

366. Ponitur in primaria saepe indicativus pro subjunctivo:

TAC. Si te privatus adoptarem, et mihi egregium *erat* et tibi insigne.

VAL. MAX. Si te Gracchus templo Jovis faces subdere jussisset, obsequuturusne illius voluntati *fuisti?*

CIC. Quod si putasset, certe optabilius Miloni *fuit* dare jugulum P. Clodio.

367. Desideratur modo particula conditionalis (256, a), modo ipsum conditionatum:

SEN. Si damna irae intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit [1].

GELL. Mihi quidem neque oculi truces sunt neque os turbidum; haec enim, si ignoras, signa esse irarum solent.

CIC. Si inimico testi credi non oportuit, inimicitior Marcello Crassus est.

368. Post ***nisi*** *non subit infinitum (a), nisi subauditur verbum regens (b):*

a.

CIC. Quum a negotiis sevocamus animum, quid tunc agimus, *nisi* animum ad se ipsum *advocamus?*

CIC. Nihil aliud fecerunt, *nisi* rem *detulerunt.*

NEP. Neque aliud quidquam egit Hannibal, *quam* regem *armavit* et *exercuit* adversus Romanos [2].

b.

PHAEDR. Nec quidquam possunt *nisi* meliores *carpere.*

CIC. Quid possumus aliud *nisi moerere?*

PLAUT. Nihil scit, *nisi* verum *loqui* [3].

[1] Nam plena sententia esset: Si damna irae intueri velis, videres nullam pestem pluris stetisse.

[2] Hic *quam* est *nisi.*

[3] H. e.: Nihil scit, nisi *scit* verum loqui.

IV. Modus temporalis.

1. Temporalis per particulas. — 2. Temporalis per participium. — 3. Temporalis per gerundium.

1. Temporalis per particulas.

* *369. Subjunctivae temporales constant ex quatuor vocibus: prima ex praesente vel imperfecto (a); altera ex perfecto vel plusquamperfecto (b); tertia ex iisdem, quam prima, sed compositis ex participio futuro (c); quarta ex iisdem quam secunda, sed compositis sicut in tertia (d):*

a.

MART. Pupam se dicit Gellia, quum *sit* anus.

BRUT. AD CIC. Quum Megaram versus *navigarem,* coepi regiones circum circa prospicere.

PHAEDR. Athenae quum *florerent* aequis legibus, procax libertas civitatem miscuit.

b.

CIC. Quum Carthaginem *deleveris,* exscindes Numantiam.

PLAUT. Ubi senex *senserit* sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum.

CIC. Quum in ejus viri copias se *ingurgitavisset,* exsultabat gaudio.

c.

CIC. Quum Demosthenes *dicturus esset,* concursus audiendi causa ex tota Graecia fiebant.

VELL. Augustus, quum Tiberium *missurus esset* in Illyricum, processit in Campaniam.

LIV. Publilius, quum *dimicaturus* esset, concionem advocari jussit.

d.

*CIC. Quum meus interitus nihil *fuerit* reipublicae *profuturus,* criminis loco putant esse quod vivam.

† *370. Temporum harmoniam (a) negligunt qui historico ritu ponunt praesens pro praeterito (b):*

a.

CIC. Quum *essem* Brundusii, litteras *accepi.*

CIC. Quae quum ita *sint, dubitas* abire?

CIC. Gabinius, quum respondere *coepisset,* ad extremum nihil *negavit.*

b.

LIV. Quum frequentem urbem *vidissent, mirantur.*

SALL. Quum de administrando imperio *dissererent,* Jugurtha *jacit* oportere consulta rescindi.

CIC. Quum *occiditur* Roscius, ibidem *fuerunt* servi.

371. Sensus primarius induit aliquando formam secundariam:

CIC. Jam hoc facere noctu apparabant, *quum* matres familiae repente in publicum *procurrerunt* [1].

CIC. Evolarat jam e conspectu quadriremis, *quum* etiam tum ceterae naves uno in loco *moliebantur.*

LIV. Hannibal jam subibat, *quum* repente Romani *erumpunt.*

372. **Quum** *fert saepe indicativum (a), maxime futurum (b):*

a.

CIC. An tu eras consul, quum in Palatio mea domus *ardebat?*

VARRO. Quum apes jam evolaturae *sunt,* consonant vehementer.

HOR. Non ego, avarum quum *veto* te fieri, vappam jubeo.

b.

CIC. Non facies fidem scilicet, quum haec *disputabis.*

CIC. Quum testes ex Sicilia *dabo,* quem volet ille, eligat.

CIC. Quum per valetudinem navigare *poteris,* ad nos, amantissimos tui, veni.

[1] H. e.: Quum hoc facere noctu apparārent, matres familiae procurrerunt.

373. Pro **quum** *valet aliquando relativum:*

SALL. Pessime omnium et impudentissime, tibi egestas civium curae est, *cui* nihil sit domi nisi armis partum? [1]

CIC. Quamquam quid ego te invitem, a *quo* sciam esse praemissos, qui tibi praestolentur? [2]

CIC. *Qui* ab adolescentia quaestum sibi instituisset sine impendio, mediocri quaestu contentus esse non poterat.

374. Denique ponitur **quum** *pro* **ex quo** *(a) vel* **in quo** *(b) temporalibus:*

a.

CIC. Multi anni sunt, *quum* ille a me diligitur.

CIC. Aliquot anni sunt, *quum* te non vidi.

b.

CIC. Illucescet aliquando dies, *quum* tu inimicissimi benevolentiam desideres.

CAES. Fuit antea tempus, *quum* Germanos Galli virtute superarent.

2. Temporalis per participium.

* *375. Contracturus primam vocem (369, a), fac participium prdesens concordet agenti subjunctivae, quod inveniatur in primaria (a); quodsi non invenitur, efferes participium ablativo absoluto (b):*

a.

CIC. *Aranti* Cincinnato nuntiatum est eum dictatorem esse factum [3].

TAC. Cajum *remeantem* Armenia mors vel dolus oppressit.

NEP. Sic libertate *utens* nullas inimicitias gessit.

b.

CIC. Maximas virtutes jacere necesse est, voluptate *dominante.*

[1] H. e.: Quum tibi nihil sit domi. . . .

[2] H. e.: Quid ego te invitem, quum sciam abs te praemissos. . . .

[3] H. e.: Quum Cincinnatus araret, nuntiatum est *ei.* . . .

TAC. Vivere ego, Britannico *potiente* rerum, poteram?
TER. Nescio quid *absente* nobis[1] turbatum est domi.

376. Temporalem verbi **sum** *contrahes, suppresso verbo et facta praedicati cum supposito concordantia (a), quae fiet in ablativo (b), si suppositum subjunctivae nullum fuerit in primaria:*

a.

SALL. *Mihi* studium fuit *adolescentulo* capessere rempublicam[2].
CIC. Hujus *ego alienus* consiliis usus sum; *tu* sororis *filius* ecquid ad eum de republica retulisti?
CIC. *Furius puer* didicit, quod discendum fuit[3].

b.

PHAEDR. Ovem rogabat cervus modicum tritici, *lupo sponsore.*
LIV. Sub ortum ferme lucis, *nullo obvio,* in forum veniunt.
NEP. Cicero ea quae, *vivo se,* acciderunt, futura praedixit.

377. Si deerit suppositum, cui praedicatum haereat, efferri hoc solet absolute:

LIV. *Incerto* prae tenebris quid peterent, foede interierunt.
TAC. Juxta *periculoso* ficta seu vera promeret, monuit Liviam.
LIV. Ad Pluvinam est progressus, nondum *comperto* quam regionem hostes petissent.

378. Ablativus absolutus usurpatur aliquando, etiamsi agens subjunctivae reperiatur in primaria:

OV. Lacrymas quoque saepe *notavi, me lacrymante,* tuas[4].
PLAUT. Meas *mihi* ancillas, *invito me,* eripuisti.
SEN. Populo teste fieri credam, quidquid *me conscio, faciam.*

[1] Archaismus, pro *absentibus* nobis.
[2] H. e.: Quum ego essem adolescentulus, *mihi* fuit studium. . . .
[3] H. e.: Furius, quum esset *puer*. . . .
[4] H. e.: Quum ego lacrymarer, notavi. . . .

* *379. Altera vox (369, b) ita contrahitur in participium praeteritum, ut hoc haereat patienti subjunctivae, quod reperiatur in primaria (a); si non reperiatur, effertur participium ablativo absoluto (b):*

a.

TER. Verberibus *caesum* te in pistrinum dabo.
SALL. *Laudatum* magnifice pro concione Jugurtham in praetorium abduxit[1].
HOR. Siquis emat citharas, *emptas* comportet in unum, amens dicatur.

b.

HIRT. Utrimque, *acie instructa,* processum est ad dimicandum.
PLAUT. Pallam ad phrygionem fert, *vino epoto* et *parasito excluso* foras.
HOR. Invidiam placare paras, *virtute relicta?*

380. Si patiens nullum fuerit, participium absolute effertur:

CURT. Alexander, *audito* Darium movisse ab Ecbatanis, fugientem insequi pergit.
TAC. Nec ultra *exspectato* quam dum Claudius proficisceretur, cuncta nuptiarum solemnia celebrat.
TAC. In ejus transgressu, multum *certato,* pervicit Bardanes.

† *381. In deponentibus participium praeteritum concordat agenti subjunctivae, quod reperiatur in primaria (a); si non reperiatur, efferes participium ablativo absoluto (b):*

a.

LIV. Cumanae cohortes arte *usae* declinavere paullulum.
CAES. Hanc *adepti* victoriam in perpetuum se fore victores confidebant.

[1] H. e.: Quum laudavisset Jugurtham, abduxit *eum* etc.

CIC. Majores res scribere *ingressos* e cursu ipso revocavit voluntas tua.

b.

SALL. Dein milites Bocchi, Sulla omnia *pollicito,* dies quadraginta opperiuntur.

LIV. Castris Romanis Sempronius praeerat, dictatore *profecto* Romam.

PHAEDR. Mus escam putans assiluit et compressus occubuit neci; aliquot *sequutis,* venit et retorridus.

* *382. Tertia vox (369, c) sic contrahitur in participium futurum, ut hoc haereat agenti subjunctivae, quod inveniatur in primaria (a); si non inveniatur, effertur participium ablativo absoluto (b):*

a.

PLIN. Ciconiae *abiturae* congregantur in loco certo.

CURT. Regem in eodem cornu *dimicaturum* tria milia delectorum equitum sequebantur.

VELL. Brutus impetravit a Stratone, ut manum *morituro* commodaret sibi [1].

b.

PLIN. Rex apum, nisi agmine *migraturo,* foras non procedit.

MART. Caesare *venturo,* Phosphore, redde diem.

LIV. Securus admodum de bello erat, tamquam non *transituris* in Asiam Romanis.

3. Temporalis per gerundium.

* *383. Prima vox, si causam vel modum significet, efferri potest gerundio ablativi, sive activo (a) sive passivo (b) sive adjectivo (c):*

a.

SALL. Romani, bella ex bellis *serendo,* magni facti sunt.

[1] Cum *patiente* fit in *dus:* HOR.: Disce *docendus* adhuc, quae censet amiculus.

CIC. Quos *fovendo* in communi causa retinere potuerunt, *invidendo* abalienarunt.

CIC. Omnia torquenda sunt ad commodum suae causae, sua diligenter *enarrando.*

b.

LUCR. Annulus in digito subter tenuatur *habendo* [1].

VIRG. Pinguis tellus picis in morem ad digitos lentescit *habendo.*

VIRG. Frigidus in pratis *cantando* rumpitur anguis [2].

c.

CIC. Vester populus sociis *defendendis* terrarum jam omnium potitus est.

CIC. Qui male *gerendo* negotio in vetere aere alieno vacillant.

CIC. Desiderium litteris *mittendis accipiendis*que leniam.

384. Utimur etiam gerundio cum **inter,** *si utriusque verbi actio simul producatur:*

LIV. Ipse *inter spoliandum* corpus hostis veruto percussus exspiravit.

VAL. MAX. Sulpicio *inter sacrificandum* apex e capite prolapsus est.

PLAUT. *Inter* rem *agendam* istam herae respondi, quod rogabat [3].

V. Modus correlativus.

* *385. Correlativus modus constat particulis* **tam, adeo, talis, tantus** *et aliis ejusmodi, quae adsciscunt* **ut** *cum subjunctivo:*

TER. *Ita* comparata est hominum natura, *ut* aliena melius judicent quam sua.

[1] H. e.: Quum *habeatur.*

[2] H. e.: Quum cantetur seu incantetur ipse anguis; agit enim eo loco poëta de virtute carminum ad incantandum.

[3] De natura usuque gerundiorum dixi in n. 127 et sqq.

CIC. *Tantum* vini in Hippiae nuptiis exhauseras, *ut* tibi necesse fuerit vomere postridie.

CIC. Eo facto *sic* doluit, nihil *ut* tulerit gravius in vita.

386. Particulas ***tam, adeo, sic*** *saepe omittunt:*

NEP. Atticum praecipue dilexit Cicero, *ut* ne frater quidem ei Quintus carior fuerit.

NEP. Epaminondas fuit disertus, *ut* nemo Thebanus ei par esset.

CIC. Collocabuntur verba, *ut* inter se quam aptissime cohaereant.

387. Pro particula priori ponitur aliquando pronomen:

LIV. Me in *eam* necessitatem adduxit, *ut* reipublicae mihi obliviscendum sit.

CIC. *Hoc* animo semper fui, *ut* invidiam virtute partam gloriam, non invidiam putarem.

CIC. *Id* aetatis jam sumus, *ut* omnia fortiter ferre debeamus.

* *388. In locum particulae* ***ut*** *succedit saepe relativum:*

CIC. Nunc intelligo neminem tam stultum fore, *qui* non videat conjurationem esse factam.

CIC. Nemo omnium tam sit immanis, *cujus* mentem non imbuerit deorum opinio [1].

CURT. Nec ulla tam firma moles est, *quam* non excidant undae.

389. Si consequatur negatio, ponitur ***ne*** *(a),* ***ut ne*** *(b),* ***ut non*** *(c):*

a.

LIV. Ita admissi in urbem sunt, *ne* tamen eis senatus daretur.

CAT. Ita aedifices, *ne* villa fundum quaerat neve fundus villam.

[1] H. e.: *Ut ejus* mentem.

PLIN. Pudori candidatorum ita consuluisti, *ne* ullius gaudium alterius tristitia turbaret.

b.

NEP. Adeo veritatis diligens fuit, *ut ne* joco quidem mentiretur.

CIC. Ita possideto, *ut* Quinctio vis *ne* afferatur.

CAES. Tantum a vallo prima acies aberat, *ut ne* in ipsam tela adigi possent.

c.

PHAEDR. Descende, amice; tanta est bonitas aquae, *ut non* voluptas satiari possit mea.

CIC. Sunt ita multi, *ut* eos carcer capere *non* possit.

CIC. Usque eo morosi sumus, *ut* nobis *non* satisfaciat ipse Demosthenes.

390. Pro ***ut non,*** *si primaria negaverit (212), ponere licet* ***quin,*** *expressa correlativa (a) vel suppressa (b):*

a.

CIC. Nemo est *tam* impudens istorum, *quin* agi secum praeclare arbitretur.

PLAUT. Haec pater quando sciet, numquam erit *tam* avarus, *quin* te gratis emittat manu.

ENN. Nemo est *tam* firmo ingenio, *quin* exalbescat metu.

b.

PLAUT. Non audeam profecto percontari, *quin* promam omnia [1].

SALL. Neque quemquam arbitror a multis metuendum esse, *quin* ad eum ex multis formido recidat.

TER. Numquam accedo, *quin* abs te abeam doctior.

[1] H. e.: Non audeam percontari, *ita ut non* promam.

Appendices.

Appendix ad n. 84 et 86.

391. Si, coëuntibus duabus tertiis personis, fuerit periculum amphiboliae, praecepi referre *suus* ad eam personam, quae sit suppositum; *ejus* ad eam, quae sit terminus. Quaeres utro pronomine utendum sit, quum tertiae personae erunt ambae supposita aut termini. Respondeo reciprocationem nullam fore, quum ambae erunt termini; quia reciprocatio est reversio ad suppositum. Quodsi tertiae personae erunt ambae supposita, ad utramcumque revertatur pronomen, ad eandem fit reciprocatio; quae, si fuerit *immediata,* fiet, ut praecepi in n. 78; si *mediata,* ut in n. 80.

392. Sed quia haec norma impar est vitandae amphiboliae, reciprocum usurpandum non est in sententia, ubi coëunt duo supposita, nisi ex adjunctis arguatur utri revocandum sit.

Scio equidem Sanctium in sua Minerva contendere sublatum iri amphiboliam, si reciprocum ad principale suppositum referatur; sed parum attendit:

393. «Duo ex relativis», inquit, «reciproca sunt *sui* et *suus, quibus tantummodo utemur, quum verbi suppositum prius et principalius referimus;* sed si nulla potest contingere ambiguitas, hoc praecepto non astringimur.» Quae iterat planius infra: «Regula», inquit, «sit, quam sequi *omnino* debemus: Quoties ambiguus poterit esse sermo, *reciprocum ad primum et praecipuum suppositum recurrat*» [1].

[1] Et haec quidem praecepta plerique grammaticorum in suas artes retulerunt.

394. Et Quintilianum *caecutire* ait, qui Ciceronem arguit amphiboliae, quod reciprocum sic posuit, ut nesciretur ad priusne suppositum recurreret an ad alterum. Putavit igitur Quintilianus, id quod ego contendo, relationem reciproci ad *principale* non sufficere vitandae amphiboliae. Refellendus igitur est mihi hoc loco Sanctius:

395. Id praeceptum (393) dat Sanctius ad vitandam amphiboliam; atqui eam non vitat; ergo vanum est. Nam si dixero:

> CIC. Hortensius ex Verre quaesivit cur *suos* familiares rejici passus esset [1],

quum *suos* redire possit ad utrumlibet suppositum (ad principale, ut in illo:

> PHAEDR. Hirci indignari coeperunt, quod dignitatem feminae aequassent *suam*,

et ad secundarium, ut in illo:

> SALL. Memmius populum monet, ne libertatem *suam* deserat),

sequitur amphibolia, nisi alicunde sensus discutiatur.

396. Neque id praeceptum homo eruditus ex auctoribus hausisse dicendus est; nam auctores, contra quam Sanctio placet, referunt, si eis libuit, *suus* ad suppositum secundarium; *ejus* ad principale, ut ostendi in n. 83, b et 80, b.

397. Dices fortasse talia me exempla eo loco citasse, in quibus sensus argueretur ex adjunctis; Sanctium vero contendere, si ex adjunctis sensus non arguatur, argui posse ex ipsa reciproci natura, cujus sit recurrere ad *principale* suppositum. Respondeo non esse eam reciproci naturam, ut recurrat ad *principale,* sed ad *suppositum,* sive principale sit (83, a) sive non (83, b). Neque me Sanctius ullis veterum exemplis convincere potest; nam, si talia proferat, in quibus sensus liqueat ex adjunctis, negabo liquere ex reciproci na-

[1] Apud CIC. liquet sensus *ex adjunctis.*

tura; quodsi ex adjunctis sensus non liqueat, non habebit unde me cogat referre *suus* ad principale. Enimvero reciproci natura aliunde cognosci non potest nisi ex veterum exemplis; ex iis autem hoc tantum conficitur reciproci esse recurrere ad *supposita,* sed non ad unum potius quam ad alterum; ergo in duorum congressu nescietur, nisi arguatur ex adjunctis, ad priusne referendum sit an ad posterius.

398. Immo vero reciprocum refertur ad secundarium suppositum commodius quam ad principale; nam considera haec duo:

1. CAES. Ariovistus ait neminem secum sine *sua* pernicie contendisse.

2. PHAEDR. Hirci indignari coeperunt, quod dignitatem feminae aequassent *suam.*

399. Vides in primo reciprocationem esse *immediatam* (71, a), in altero *mediatam* (71, b); sed haec fit promiscue per *suus* ac per *ejus* (80), illa autem difficulter fit per *ejus,* commodissime per *suus* (78); ergo commodius ponitur *suus* in primo quam in altero; atqui in primo *suus* refertur ad secundarium, in altero ad principale; ergo *suus* refertur commodius ad secundarium quam ad principale suppositum. Ergo, si regulam fieri oporteret, contraria Sanctianae facienda fuit.

400. De reciproco autem personali *sui, sibi, se* potest disputari similiter, sed omitto plura afferre, quia satis multa attuli in n. 74 et sqq.; 90 et sqq.

401. Debeo etiam refellere Vallam, cujus praecepta adversantur iis, quae praecepi in n. 81, b. Homo eruditus damnat illud Virgilii: «Nutricem affata Sichaei (Dido); namque *suam* cinis ater habebat.» Quod ait esse poëticam *licentiam* vel operis *imperfectionem.* Sed haec est temeritas Vallae. Ceterum Virgilius eo loco posuit reciprocum, ut ponitur a plerisque omnibus: nam *suus* invenitur frequenter sine reciprocatione: vel quod respicit suppositum *sine reversione* (a), vel quod refertur ad terminum (b) vel ad indefinitum (c) vel ad quidvis, de quo subauditur (d):

a.

CIC. Pactionem ipse et *suus* competitor fecisset.

CIC. Intelligit me ita paratum venire, ut in oculis omnium *sua* furta defixurus sim.

OV. Consul tibi cetera dicet illo facta die, quum *sua* sacra canes.

SEN. Illud tempus, quod amant, breve est breviusque fit *suo* vitio[1].

PLAUT. Si illo advenerit, *suam* sibi rem salvam sistam.

PLIN. Vinea si marcuerit, sarmenta *sua* comburito.

CIC. Paetus omnes libros, quos frater *suus* reliquisset, mihi donavit.

CAT. Vinea si macra sit, sarmenta *sua* concidito.

b.

CIC. Oratorem educere ausus est et in majorum *suorum*[2] regno collocare.

CURT. Erat Dario mite ingenium, nisi *suam* naturam fortuna corrumperet.

OV. Therphnaeo feci de sanguine florem, et manet in folio scripta querela *suo.*

CAES. Caesar expulsos tribunos ad *suam* restituit dignitatem.

SALL. Cornelius et Varguntejus constituerunt Ciceronem domi *suae* imparatum confodere[3].

CIC. Desinant insidiari consuli domi *suae.*

OV. Respice Laërtem, ut jam *sua* lumina condas.

PLAUT. Aliud quidvis impetrabit a me, quam ut non istum pro factis *suis* premam.

---

[1] Vitio amantium, non temporis. [2] H. e.: Oratoris.

[3] Ex iis, quae praecedunt, arguitur domum esse Ciceronis.

IN SALL. Quodsi istius vita memoriam vicerit, aliam non ex oratione, sed ex moribus *suis* exspectare debetis.

SALL. Nolite hunc judicare ex operibus *suis*.

c.

CIC. Honestius est alienis injuriis quam *suis* commoveri.

CIC. Habenda est ratio non solum *sua*, sed etiam aliorum.

CIC. Omnia torquenda sunt ad commodum *suae* causae.

CIC. Contentum esse *suis* rebus certissimae sunt divitiae.

d.

PLAUT. Sufferet *suus* servus poenas Sosia.

CIC. Haec omnia, isto praetore, civibus Romanis erepta: primum *suae* leges.

PLAUT. Ita forma simili, uti mater *sua* non internosse posset.

402. Neque contentus Valla carpsisse Virgilium, accusat soloecismi eos, qui dicunt: «*Sibi* cura est de republica». Non intelligit bonus magister damnari a se principes linguae, qui id pronomen saepius adhibuerunt sine reciprocatione. Exspecta paulisper:

COL. Poma ita dispone, ut scobs inter *se* calcari possit[1].

CIC. Ad illum scribas te nihil recordari de *se*.

CIC. Vos ex M. Fabonio audistis Clodium *sibi* dixisse periturum Milonem triduo.

PLAUT. Jussit orare, si *se* amas, ut ad sese venias.

MART. Sis licet inde *sibi* tellus placata levisque.

PLAUT. Excruciavit me herus, quia *sibi* non dixerim.

CIC. Annali litterae tuae pergratae fuerunt, quod curares de *se*.

CIC. Prius quam tu id *sibi* venderes, ipse possedit.

[1] Observa *scobem* esse assulas, quae inter poma ad calcandum inseruntur; quare planum est reciprocum referri ad poma.

CIC. Agunt mihi gratias, quod *se* reges appellaverim.

CAES. Rhenum transire constituit, quod auxilia contra *se* Treveris miserant.

CIC. Ratio et oratio conciliat inter *se* homines.

403. Ne Alvarus quidem incastigatus mihi abibit. Quum praecepisset vir doctissimus usum reciproci in reciprocatione *mediata* idque pluribus Ciceronis auctoritatibus ostendisset, subdit ad calcem litteris minoribus, quasi non esset tanti faciendum: «Utuntur *aliquando* scriptores, accedente *altero* verbo (id ego vocavi *mediatam* reciprocationem) demonstrativis pro reciprocis». Quod ut ostendat, alium testem non affert praeter Quintilianum, qui est aetatis argenteae: »Nec ignoravit, quae *eum* manerent pericula». Quae discipuli quum legent, jure putabunt aureo aevo reciproca eo loco, non demonstrativa, posita fuisse. Quod est falsum; nam usus ille demonstrativi in honore fuit etiam aetate aurea. Audi principem aetatis aureae:

CIC. Titus nihil aliud egit nisi ut tu *eum* bonum virum judicares.

CIC. Verres Milesios navem poposcit, quae *eum* praesidii causa Myndum prosequeretur.

CIC. Camillus scribit te cum *illo* loquutum esse.

CIC. Ligarius in provincia pacatissima ita se gessit, ut *ei* pacem esse expediret.

CIC. Nomen civium Romanorum, quantum in *ipsis* fuit, sustulerunt.

CIC. Vas factus est alter, ut, si ille non revertisset, moriendum esset *ipsi*.

CIC. Respondit se meruisse, ut amplissimis honoribus decoraretur, et ut *ei* cibus publice praeberetur.

CIC. Est vero fortunatus ille, cujus ex salute non minus fere ad omnes, quam ad *illum* ventura sit, laetitia pervenerit.

CIC. Homo, qui erranti comiti commonstrat viam, quasi de suo lumine lumen accendat; facit, ut nihilominus *ipsi* luceat, quum illi accenderit.

CIC. Neminem adeo infatuare potuit, ut *ei* nummum ullum crederet.

404. Addit Alvarus: »Dicimus: Cepi lupam et catulos *ejus,* non *suos*». Cur, Alvare? »Quia intercedit conjunctio», inquit. Atqui Cicero nihil metuit, intercedente conjunctione, ponere *suus:*

CIC. Oratorem educere ausus est *et* in majorum *suorum* regno collocare.

Talia etiam sunt in n. 401, a, exempla 1um et 4um.

405. Denique Valla *non audet dicere:* »Pythagoram venerabantur discipuli *ejus*». Tamen Cicero audet (79):

CIC. Metellum parum pudor *ipsius* defendebat.

Et alia passim.

Appendix ad n. 98.

406. De casu *mea, tua, sua,* qui datur verbis *interest* et *refert,* disputant, utrum sit accusativus an ablativus. Probabilis stat utrimque ratio, sed auctoritas potior pro ablativo. Alii quidem accusativum esse ajunt, quia *interest mea* videtur esse idem atque *est inter mea; refert mea* idem quod *refert negotia mea.* Alii malunt *interest mea* esse quasi *interest in mea re; refert mea* quasi *re mea fert.* Cui sententiae saepe favet ratio scribendi veterum. Auctoritas autem est potior pro ablativo, quia veteres Grammatici, inter quos Priscianus, affirmant esse ablativum. Neque ex numeris Plautinis aut Terentianis, qui afferuntur, potest quidquam extundi; quum versus illi comicorum, quae est eis versificandi libertas, utralibet quantitate constare possint.

Appendix ad n. 130.

407. Attractio gerundiorum in *di* non est admodum rara. Exempla novem attuli suo loco; si vis plura, ecce tibi:

PLAUT. *Nominandi* tibi *istorum* magis erit quam *edundi* copia.

CAES. Neque *sui colligendi* hostibus facultatem relinquunt.

CIC. Dolebis Stoicos nostros Epicureis *irridendi sui* facultatem dedisse.

LUCR. Timent, nequod ob admissum foede *poenarum* sit *solvendi* tempus adactum.

SUET. Eisdem epulum praebuit, permissa jocandi licentia *diripiendique pomorum.*

TER. Date crescendi copiam, *novarum* qui *spectandi* faciunt copiam.

PLAUT. Quoniam *tui visendi* est copia (ad feminam).

Appendix ad n. 212.

408. Equidem jam diu est quod anquiro de particula *quin*; quumque eam, praeeunte negatione, passim inveniam, nusquam reperio secus; itaque eam esse arguo hujus particulae naturam, ut exire in subjunctivam nequeat, nisi praecesserit negatio aut quidvis, quod pro negatione haberi possit.

409. Ex plurimis exemplis, quae congessi, exscribam singula in singulos orationum ordines:

In relativis:

PLAUT. *Nunquam* quisquam meorum majorum fuit, *quin* parasitando paverint ventres suos.

In prohibendo:

CAES. Docent *non* posse milites contineri, *quin* spe praedae in urbem irrumperent.

In abstinendo:

VELL. *Nequeo* temperare mihi, *quin* rem saepe agitatam animo, signem stilo.

In vitando:

NAEV. *Nunquam* hodie effugies, *quin* manu mea moriare.

In permittendo:

LIV. *Non* tulit senatus, *quin* sine mora voti liberaretur.

In suadendo:

PLAUT. *Nunquam* aedepol me quisquam exorabit, *quin* tuae uxori, uti gesta sint, eloquar.

In correlativis:

CIC. *Nunquam tam* male est Siculis, *quin* aliquid facete dicant.

In iisdem, tacito *sic:*

PLAUT. *Non* audeam profecto percontari, *quin* promam omnia.

In dubitando:

TAC. *Nec* diu anquirendum, *quin* Agrippina claritudine generis anteiret.

In eventu:

VIRG. *Nihil* abfore credunt, *quin* omnem Hesperiam sub juga mittant.

In convenientia:

PLAUT. Neque aequum videtur, *quin,* quod peccaverim, potissimum mihi id obsit.

In causalibus:

CIC. Huic quantum credendum sit vide; *non quin* possint multi esse provinciales viri boni; sed id sperare licet, judicare periculosum est.

In iisdem aliter:

PLAUT. Ni istum cepi, *nulla* causa est, *quin* me condones cruci.

Cum *non possum:*

PLAUT. *Haud possum, quin* huic operam dem hospiti.

Cum *nequeo:*

PLAUT. Heu, heu *nequeo quin* fleam, quom abs te discedo.

In iisdem, adjecto *facere:*

CIC. *Facere non potui, quin* tibi sententiam declararem meam.

Atqui haec passim reperiuntur; nunquam secus.

410. Mirum quin, quia semper est ironicum, est quasi *non mirum quin,* sublata ironia[1]:

PLAUT. *Mirum quin* tua me causa faciat Jupiter Philippum regem, trivenefica.

Quae dicta sunt ancillae ab hero; ergo sunt ironica; essentque, sublata ironia: Non est mirum quin (h. e. quod non) faciat me Jupiter regem, respectu tuo. Talia sunt cetera; saltem quindecim comoediarum Plauti, quum observassem, omnes locos, ubi scribit «*mirum quin*», semper vidi esse ironicos.

411. Est haec igitur, mihi crede, norma, quam sequi omnino debes; ut in oratione *secundaria* nunquam ponas *quin,* nisi praecesserit in primaria negatio aut quidvis, quod pro negatione habeatur. (212).

412. Atque hanc sententiam, quam nullo auctore ingressus eram, jam nactus Guardia et Wierceyschi, summa eruditione grammaticos, pergam fidentius tueri[2].

413. Video huic praeceptioni oppositum iri multorum auctoritatem, qui habentur litterati et non verentur dicere: «Feci hos versus, *quin* consulerem lexicon» «Veni ad te, *quin* me vocares» et similia. Sed in re comperta non moveor aliorum exemplo, praesertim illorum, qui, nulla fulti auctoritate, vulgi consuetudine caece ducuntur[3].

Appendix ad n. 222 et sqq.

414. Utrum omnis genitivus sit possessionis, omnis dativus acquisitionis, disputant magna jactura temporis et exigua utilitate. Quae in utramque partem afferuntur, sunt probabilia, sed ad usum scribendi nihil pertinent. Tu disce, quibus

[1] Aut, si mavis, esto exceptio regulae.

[2] »Cette particule *(quin)* suit une principale negative».

[3] Nequid dissimulare videar, inveni apud Tacitum: »Veranius morte prohibitus est, *quin* bellum proferret.» Sed hoc instar est corvi candidi.

locis ponendus sit genitivus, quibus dativus, et permitte philologis nomenclationem.

415. De pluribus etiam aliis controversiam faciunt: sintne verba neutra aliqua an nulla; interjectio sitne inter partes orationis computanda; utrum, quae in *u* vocantur supina, vocari potius debeant substantiva; utrum casus septimus admittendus sit; utrum ablativus, qui absolutus dicitur, ab occulta praepositione regatur; utrum gerundium nominativi nullum sit; utrum superlativa comparent.

Haec ego et alia id genus tractanda iis relinquo, quibus otiosis esse licebit.

Appendix ad n. 249.

416. Ponitur verbum impersonaliter, quum nulli supposito concordat; ut *taedet, pudet; itur, sedetur; puditum est, itum est, ventum est.* Non dicimus *tu pudes* aut *taedes;* nec *tu iris, veniris, sederis;* nec *puditus es, itus es, sessus es.* Quare Cicero, qui dixit: «Occurritur nobis a doctis», non dixisset: *Occurrimur nos a doctis;* quia voce activa non dicitur *docti occurrunt nos,* sed *nobis.*

417. Cognatae significationis vocantur illae voces, quarum notio similis est seu cognata, ut: *dormio somnum; vivo vitam* aut *aetatem; eo iter; pugno pugnam; servio servitutem.* Quumque verba neutra solos accusativos cognatae significationis admittant in voce activa, iis solis concordant in passiva. Quare dices passive: *vivitur aetas; dormitur somnus; pugnatur pugna* et alia ejusmodi. Sed non dices: *vivitur domus, dormiuntur sex horae.* Tamen Ovidius dixit: *noctes vigilantur amarae.* Et participium passivum neutrorum audacius concordaverunt alii. Rem *cohaesam* dixit Gellius; *occasam* Plautus; *recessam* Vitruvius; *decretam* (a *decresco*) Plinius; *discessam* Caelius; sed haec sunt monstra.

Appendix ad n. 301.

418. Ne illa tibi constructio rara fortasse videatur, exscribam aliquot exempla ex plurimis, quae collegi:

PHAEDR. Fruere, *quae* laudas, canis.

VIRG. Vinxerat et post terga manus, *quos* mitteret umbris inferias.

PLAUT. Perdormisco, si resolvi argentum, *cui* debeo.

CIC. Habet populus Romanus, ad *quos* gubernacula reipublicae deferat.

CIC. Nego esse jus, *qui* miles non sit, pugnare cum hoste.

CIC. Dicunt contra, *quibus* invitissimis imperatum est.

CAT. Salicem circum arundinetum serito, ut sit *quî* vineam alliges.

LIV. Fuere *quos* inconsultus pavor nando capessere fugam impulerit.

PLAUT. Cupio dare mercedem, *qui* illum commonstret mihi.

CIC. Sunt apud *quos* adstrictum dicendi genus plus fidei meretur.

HIRT. Alteram insulae partem aggreditur Caesar, magnis praemiis propositis, *qui* primum insulam cepissent.

VELL. Mihi festinanti exprimere non vacat neque *cui* vacat potest.

419. Docet Alvarus antecedens et consequens ea lege taceri posse, ut alterum necessario exprimatur; quod est verum in illis antecedentibus, quae, si taceantur, non possunt subaudiri; in illis autem, quae subaudiri possunt, non est dubium, quin taceri possint. Ait Cicero: *Sunt homines, quos non pudet infamiae suae.* In qua oratione antecedens *homines* supprimi potuit in hunc modum: Sunt *quos* non pudet infamiae suae; sicut in illo Horatii: Sunt *quos* curriculo pulverem collegisse juvat.

Appendix ad n. 326.

420. Istiusmodi attractiones dativi sunt frequentiores, quam vulgo opinantur. Ne forte pauciores tibi videantur, quas suo loco attuli, afferam plures:

CIC. Licuit esse *otioso* Themistocli.

LIV. Illis licet esse *ignavis.*

PLAUT. Per hanc tibi coenam *incoenato* esse hodie licet.

VELL. Mihi fratrique meo destinari *praetoribus* contigit.
CAES. Licet illis *incolumibus* discedere.
TER. Animo impero esse *otioso*.
HOR. *Mediocribus* esse poëtis non dii concessere.
CIC. Cur esse *liberis* non licet?
CIC. Ut tibi liceret *innocenti* vitam degere.
LIV. Illis decurrere ex Capitolio *armatis* in hostem licuit.
CLAUDIAN. Natura *beatis* omnibus esse dedit.
OV. Vobis *immunibus* hujus esse mali dabitur.
HOR. Mutatis discedite partibus; atqui licet esse *beatis*.
OV. An magis *infirmo* non vacat esse mihi?
OV. Jovis esse *nepoti* contigit hoc uni.

Appendix ad n. 330.

421. De verbis *intellectus* et *linguae* non convenit inter praeceptores. Valla in suis Elegantiis laudat usum particulae *quod*. «Verbis», inquit, «opinionis et scientiae damus indicativum cum *quod: Opinor, quod pater tuus aut mortuus est aut graviter aegrotat.*» Quam sententiam sequuntur Erasmus et Perizonius. Contra Sanctius in Minerva: «Nihil est», inquit, «tam barbarum apud Latinos, quam *dico quod, intelligo quod*». Tu tene mediam viam et maxime barbaram ne dixeris eam constructionem, qua usi sunt aliquando idonei auctores (330, b).

Appendix ad n. 331.

422. Cave permiscueris particulas *aut, vel, ve* et *an, utrum, ne* (encliticam); illae in absolutis, hae in conjunctivis usurpantur. Quare dices quidem: accepi binas *vel* ternas litteras; sed non: nescio utrum acceperim binas *vel* ternas; immo: binas *an* ternas.

423. Neque objicias mihi illa:

CIC. Qui ignorans albus ater*ve* fueris . . .; nam in editione Lipsiana, quae est omnium accuratissima, legitur: albus ater*ne*.

Item illa:

NEP. Quum interrogaretur, utrum patrem matrem*ve* pluris faceret: matrem, inquit.

HOR. Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos, majora minora*ve* fama?

HOR. Quid interest in matrona, ancilla, pecces*ve* togata.

CAES. Neque interesse ipsosne interficiant impedimentis*ve* exuant.

De quibus consului accuratissimas editiones et inveni non *ve*, sed *ne*.

Appendix ad n. 336.

424. Docent vulgo verbum *jubeo* alium modum non ferre praeter infinitivum, quod est aperte falsum. Attuli suo loco exempla satis multa; sed si vis plura, ecce tibi:

LIV. Senatus jussit, *ut* classem in Italiam *trajiceret*.
TAC. Eis jusserat, ut instantibus *resisterent*.
CAES. Militibus suis jussit, ne qui eorum *violarentur*.
OV. Ea se in praecordia *condat* sacrilegi jube.
HIRT. Quod ne *fieret*, consules jusserunt.
VIRG. Jubeto, ut *certet* Amyntas.
OV. *Rescribat* multa jubeto.
PLAUT. Jube famulos rem divinam mihi *apparent*.
TAC. Britannico jussit *exsurgeret* et cantum aliquem *inciperet*.
APUL. Aegrum jubebat, uti *sit* animo bono.
LIV. Onerati promissis jubentur, ut fidem popularibus *facerent* praedandi causa se urbe egressos.
SUET. Vitellius jubebat intra kalendas octobres urbe Italiaque mathematici *excederent*.
LIV. Jussit, ut, quae venirent naves, Euboeam *peterent*.
APUD GELL. Velitis jubeatis, uti L. Valerius L. Titio jure legeque filius *siet*.

Appendix ad n. 347.

425. «Timeo *ut non*» probatur Annotatori Nebrissensi et Sanctio; quorum alter vult valere pro «timeo *ne*»; alter,

pro «timeo *ut*». Neutri assentior, quia «*timeo ut non*» videtur non inveniri apud auctores classicos.

426. Venio ad Annotatorem. Docet homo eruditus dicendum esse «timeo *ne*», quum «timentur fugienda», subditque infra: «timeo *ut non*» esse idem, quod «timeo *ne*»; ergo «timeo *ut non*» dicitur, etiam quum «timentur fugienda»; ergo, quum opinantur dixisse Ciceronem: «Vereor, *ut* hoc *non* perinde intelligi auditu possit, atque ego cogitans sentio»[1], «*posse intelligi*» erat aliquid fugiendum Ciceroni; quod est aperte falsum.

427. Neque plus momenti videtur habere opinio Sanctii; nam absurde contenditur idem esse «timeo *ut*» quam «timeo *ut non*». Deinde exemplorum, quae affert Sanctius habentia *ut non,* alia egomet vidi in optimis libris sine *non;* cetera Perizonius discussit.

---

[1] In optimis libris deest *non.*